

Nâzım Hikmet'in polemikleri

ant

Kemal Sülker

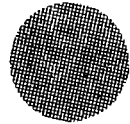

Kemal Sülker

**NÂZİM
HİKMET'İN
POLEMİKLERİ**

ANT YAYINLARI

Cağaloğlu, Başmusahip Sok. 16/29, İSTANBUL

ÖNSÖZ

Büyük şair Nâzım Hikmet, Resimli Ay Dergisi'nde çalışmaya başladıktan sonra, imzasız olarak daha önce Aydınlık Dergisi'nde çıkan şiirlerinin kısa süre içinde ne büyük etkiler yaptığını gördü. Bir çok genç, Nâzım'ın açtığı yolda şiirler yazıyor, hem teknik bakımdan, hem de öz bakımından başarılı bir sınav veriyorlardı. Nâzım Hikmet, Resimli Ay'da da yeni şiirlerini yazmağa devam edince gitgide yeni bir edebiyat anlayışının merkezi haline geldi. Nâzım'ın o güne kadar duyulmamış bir sesle ve çalışan insanların mutluluklarını amaç bilen bir inançla edebiyat dünyasına ağırlığını koyması, eski kuşakları tedirgin etti, ayrı sosyal sınıfların savunucuları arasında kalem çatışması son had-dini buldu.

Burjuva sınıfının yazarları, yeni akım karşısında okunmaz hâle düşmemek için Nâzım'ı ve çevresindekileri yok etmeyi amaç bilen çirkin jurnallara giriştiler. Nâzım Hikmet'in, eski şöhretleri eleştiren yazılarını edebiyat alanından çıkarıp bir dış politaka sorunu yapmaya, gençleri yollarından caydırmaya çalıştılar. Yeni kuşak oyuna gelmedi, saldırılar karşısında gerilemedi, kendi edebiyat ve sanat anlayışlarını kelime kelime, satır satır, cümle cümle koruyarak karşındakileri büyük bir yenilgiye uğrattılar.

Türk şiirinde demokrasi, Türk edebiyatında ulusal öze önem verme, bu polemik savaşının sonucudur.

Ancak yıllar geçtikçe çetin yolda yorulup saf değiştiren bir edebiyatçı Nâzım Hikmet'e ve etkisinde kalanlara kinle saldırıya başlayınca bu kez yeni bir polemik dalgası edebiyatımızı kapladı. Nâzım Hikmet, bu «eski arkadaşın» ipliğini pazara çıkarmakla kalmadı, faşizme alkuş tutan kalemin bütün itibarını yitirmesi sonucunu veren bir tahlil yaptı, şiir yazdı. O kalem savaşı, öğrenci örgütlerinin kamplara ayrılmasıyla daha da yaygın etkiler yaptı.

Türk edebiyatının bugünkü kıvanç verici dinamizmine ve halkçı özüne kavuşması, yazarlarımızın dünyaca tanınması, hep Nâzım Hikmet'le başlayan yenileşme akımının sonucudur. Bugünü iyi anlayabilmek için 40 yıl önce başlayan edebiyat kavgalarına eğilmek, onları bilmek gerek. Biz bu inançla bu küçük incelemeyi hazırladık. Böylece taşlamada erişilmemiş bir zirve olan büyük ustanın bu yanını, karşısındakilerin başvurdukları taktikleri hâlâ bugün de geçer akça yapmaya çalıştıklarını ibretle belirtmek istedik. Geçmiş yılların edebî kavgalarına küçük bir ışık tutabildikse, seviniriz.

Kemal SÜLKER

**NAZIM
HİKMET'İN
POLEMİKLERİ**

1 | Saman Ekmeği Yiyen Nesil ve Nâzım Hikmet

Nâzım Hikmet, 1929 yılında Bâbıâli'de, bütün genç edebiyatçıların lideri olarak yer almıştı. Yeni bir şiir, yeni bir sanat anlayışı, genel olarak yepyeni bir edebiyat anlayışı ile bütün gözleri üzerinde toplamış, yeniliğın, dinçliğın ve ileriliğın temsilcisi olmuştu. Bâbıâli'de birdenbire yeniler - eskiler gurupları teşekkül etmiş, Güzel Sanatlar Birliğı'nin Edebiyat Şubesi, bu yeniler - eskiler guruplarının mücadele ocağı hâlini almıştı. Türk Ocağı da hareketli bir çalışma içinde Hamdullah Suphi'nin başkanlığında eskiyi savunanların karargâhı olarak görölüyordu.

Nâzım Hikmet hem Resimli Ay'da çalışıyor, hem de Hareket'e (1) yardım ediyordu. Nâzım Hikmet'in çok güçlü bir sanat ve hareket lideri olarak Bâbıâli'de fikir piyasasına hâkim olması, eskiyenleri hiddetlendirmiş, çileden çıkarmıştı. O günkü çatışmada yenilerin açısından görünüş şöyleydi :

«Biz; «Varız!» diyen nesiliz, bizde şuurumuzun kuvveti var. Henüz otuz yaşına gelmeyen şairleri-

mizin bile mısraları, bütün bir neslin hafızasıyla dudakları arasında gidip geliyor, yığınları coşturuyor. Halkı da, güzideyi de, ayrı ayrı teshir etmesini bilen romancılarımız var. En fena iktisadî anlarda bile kitaplarını karie okutabilen bir nesiliz. Dört çift garazkâr topuğun tozlu döşemede yaptığı kuru gürültü ve kıskançlıktan gerilmiş dudaklardan çıkan ışıkla karışık hava kabarcıkları, alkışlar arasında boğuluyor.

Yığınlar ayaklanıyor ve «Yaşa!» diye haykırıyorlar.

Çünkü büyük bir edebiyat doğuyor.

Galeyan var!

Saltanat arabasından otomobile atlayan ve hâlâ Türk topraklarında dolaşan Saray Edebiyatını parçalıyoruz. Namık Kemal'in başladığı işi biz bitireceğiz.

Yığınlar ayaklanıyor ve «Yaşa!» diye haykırıyorlar.

Çünkü büyük bir edebiyat doğuyor, büyük bir nesil geliyor.

Galeyan var!

Kaçınız, yol veriniz!» (2)

Gerçekten yeni bir edebiyat doğuyor ve yeni bir hava, Bâbüâli'den bütün Türkiye'ye yayılıyor, yeni akımın öncüsü Nâzım Hikmet, övgü ve yergilerin hedefi oluyordu. Henüz, Nâzım'a karşı kesin cephe almadığı günlerde Ahmet Haşim de yeniliğin ve yenilerin zaferine inananlardandı. Diyordu ki :

«Değil rağbetsizler, zamanlarında sevilmiş, okunmuş, takdir ve hürmet görmüş olanlar bile vaktinde ölmek zekâsını göstermezlerse, işitecekleri evlâd ve ahfadın ışığıdır. Zira hayat yeni fidanları, öldürdüklerinin gübresiyle besler.» (3)

AHMET HÂŞİM, NÂZIM'IN GELİŞİNİ SELÂMLIYOR

Yeni akımın bayraktarı Nâzım Hikmet'i ve onun serbest nazım denen yeni şiir biçimini ilk selâmlayanlardan olan Hâşim (4), Nâzım Hikmet'in kendi sanatını dosta düşmana kabul ettirdiğini de yazıyordu :

«Bundan dört beş sene evvel Nâzım Hikmet Bey'in alelaceip görünen şiirini ilk selâmlayan ben olmuştum. O cesaretim bir kalem sahibi ile aramda ağır bir münakaşaya sebebiyet vermişti.

Şimdi artık bu cesarete lüzum yok. Bilâkis.

Hattâ işitiyoruz ki, bazıları Nâzım Hikmet Bey'in şiirini, Valantino'nun zülfü, Duglas'ın bıyığı, Jozefin Baker'in raksı, paçalı pantolon, eter ve kokain nevinden bir şey zannederek bu gencin hayranları arasında ilk safta görünememekten hayli telâş ediyorlar.

Sihhatli ve faziletkâr Nâzım Hikmet! Sen böyle anlaşılmağa ve sevilmeğe lâayık mıydın?» (5)

YAKUP KADRI GENÇLİĞE KARŞI

Gençler, yeni sanat anlayışının hızı ve gücüyle yayınlarını yaparlarken Yakup Kadri'nin bir yazısı Bâbîâli'de sert bir tartışmanın başlamasına yol açtı. Yakup Kadri diyordu ki :

«Bugünkü yeni nesil veyahut yeni yetişenler namı altında toplanan zümrenin gösterdiği tereddidi ve hezal manzarasına bakıp da ümitsizliğe düşmemelidir. Bu zavallı nesil bize bin belâdan arta kalmıştır. Başınızı arkanıza çevirip de onbeş onaltı senelik bir zaman mesafesini başladığı noktadan

bittiği noktaya kadar takip ediniz, mutlaka ürkerek gözlerinizi kapayacaksınız. İşte bugünkü gençlik bu kaostan içinden, bu uğultulu karanlık ve dolaşık inkılâp dehlizinden çıktı. İtilerek kakılarak, ezilerek, sürünerek, bin zahmet ve bin mahrumiyet arasında bu devrin aydınlığına doğru yürüdü. Eğer daha ilk adımda dizleri titriyor, gözleri uyuşuyor, kulakları uğulduyor, kafaları sersemleşiyorsa bunun kabahati kendilerinde değil, yetiştikleri devrin sayısız fecaatlarındadır. Düşünün ki en büyüğü harbi umumide daha yirmisini bulmamış bu gençler ekmeğe yerine saman karışık hamurla beslendiler ve irfan yerine Bâbîâli gündelik matbuatının ısmarlama harp edebiyatından başka bir şey okumadılar. O devirde liselerin son sınıflarındaki manzarayı hatırlayalım. Hemen her biri ikişer üçer talebeden müteşekkil bir tenha, bir ıssız sınıflarda, her şey bir hayatın sonunu veya bir ukubetin başlangıcını haber verdi. Bugünün nesline ne kendini dinlemeğe, ne de öğrenip bilmeğe, hattâ ne de yiyip içmeğe vakit verdik. Anın içindir ki şimdi onlardan bir şey istemeğe hakkımız yoktur.» (6)

SAMAN EKMEĞİ YİYEN NESİL TARTIŞMASI

Bu yazıdaki iddialar, hele saman ekmeği yiyen nesli küçük gösterme büyük bir tepki uyandırdı. Üniversite gençlerinin büyük bir çoğunluğu, bir çok profesörleriyle birlikte Yakup Kadri'yi protesto ettiler. Genç akımın sözcülerinden ve organlarından Hareket konuyu şöyle değerlendirdi :

«Bedbaht bir kalem, Milliyet'in başmakalesinde çirkin bir tezada hedef oldu. Yeni yetişen genç

nesle atfen (tereddi ve hezal) serlevhalı bir tablo tasvirine yeltendi ve «bu zavallı nesil bize bin belâdan arta kalmıştır» hezeyanı ile gayet mânasız ve mânasız olduğu kadar da çiy bir mûlahaza dermeyanına cüret etti. Biz bu cüretkârlığın ruhî sebeplerini tahlil etmekten uzak kalacağız. Fakat realite ve mantıkla olan nisbetsizliğini bu kalemin suratına vuracağız.

Biz, genç nesil, asla acınacak zavallı bir nesil değiliz. Biz ıstırap çekerek, biz hayatın sertliğini duyup zalimliğini görerek ruhumuzun istiklâline yükselmiş, kafamızın şuuruna çıkmış bir nesiliz. Biz zavallı değil, mustarip bir nesiliz. Acı çekmek, insanca yaşamak demektir. Acı çekmekle tereddi ve hezale değil, tekâmül ve mantığa yükselinir.

Umumî harpte saman karışık hamurla midemiz şişti ise bu, Çanakkale'de kemiklerinden ehram yapmasını bilen neslin ağniya sofrasında postu olmadığını göstermiştir.

Eğer bu nesil itilip kakılarak, ezilip sürünerek bin zahmet ve bin mahrumiyet içinde yürüdü ise, dizlerinin titremesine, gözlerinin uyuşmasına, kulaklarının oğuldamasına ve nihayet kafalarının sersemleşmesine imkân tasavvur etmek muhakemesizliğin ve budalalığın şaheseridir.

İtilip kakılan, ezilip sürünen nesil şuurlanan ve kayalar kadar katı hayatın felsefesini yapan içli ve edebî bir nesildir. Bu kadar ruhunun derinliğine inebilen ve Türk istiklâlinin zaferini tarihe getirmek için Sakarya'da, İnönü'de damarının yanan sıcak ve alevli kanını dökmekte bir an dahi tereddüt etmeyen bir tarihî ve mütevazı nesle el ve dil uzatmak demokrasinin üstünde bir derebeylik şatosu kurmaktan daha çok iğrençtir.

Büyük Gazi cihan huzurunda bu nesle Türk inkılâp ve cumhuriyetinin müdafaa ve muhafazasını tevdi eder ve bu kudret senin asîl kanında mevcuttur, diye tarihî nutkunun son sayfasını kaparken, kalbsiz bir kalem şuurunu kaybederek bir mecnun gibi «bu zavallı nesilden bir şey istemeğe hakkımız yoktur» diye uluyor.» (7)

BÜYÜK HARPTE TEREYAĞLI EKMEK YİYENLER

Bu sert tepkiye Peyami Safa da heyecanlı bir dille katıldı. «Biz, sizden değiliz» diye haykırdı. Konuya aydınlık getiren, eskiler hakkında bilgiler veren şu makaleyi yayınladı :

«Şimdi de Büyük Harpte yedikleri tereyağlı ekmeleklerle iftihar etmeğe başladılar.

İçlerinden biri yazmış ki, bugünkü nesil binbir belâdan arta kalmışmış, büyük harpte saman ekmeği yediği içindir ki böyle tereddi etmişmiş.

İşte, onların hayatı ve edebiyatı bu iki satırın içindedir. Büyük Harpte ve Sakarya'da memleket kapısından düşmanı koğan gençliğin yüzüne doğru kokmuş ağızlarını açarak geyiriyorlar ve yağma sofralarında ziftlendikleri havyarın, içtikleri şampanyanın hasreti ile mest olarak bütün bir kahraman gençliğe bühthanlar savuruyorlar. Cephede düşmanla çarpışan kardeşlerinin ağzından lokmasını alan, onlara saman ekmeği yedirerek Avrupa'da istirahat yurtlarında yahut portakal ağaçlarının altında rahavetle uzanan (8) bu adamlar, Çanakkale'de, kafalarından bir âbide yapan gençliğin karşısında bedmest homurtularla söyleşiyorlar.

Bugünkü gençlik onlara diyor ki :

— Cihan harbinde siz has ekme k yediğiniz için biz saman ekmeği yedik; sizi doyurmak için a  kaldık; sizi yaşatmak için  ldük!»

Peyami Safa gençliğe saldıranların kimlikleri hakkında Şu açıklamayı yapıyordu :

«Büyük harpte yüz binlerce genç saman ekmeği yiyerek sararıp solarken, onlar, Alp dağlarının ceyyit havası ile on dört kilo artmıŐlarsa (9), gençliğin bu feragatı karşısında, utan larından ölünceye kadar iki büklüm durmalı idiler. Yoksa böyle hasta hezeyanına benzer yazılar yazarak bizi hasta olduklarına bir daha inandırmak, yeni bir Avrupa seyahati daha mı yapmak istiyorlar?» (10)

YAKUP KADRI'NİN AÇIKLAMASI

Bu ağır yayın  zerine Yakup Kadri bir açıklama yapmak gereğini duydu, te'vile saptı :

«... benim o makalemde bahsettiğim gençlik ile bugün Darülfünunda okuyan gençlik arasında hiçbir münasebet olamayacağını Türkçe bilen her ferd ilk bakıŐta anlardı. Ben Harbi Umumide yetişmiş neslin muayyen bir zümresinden bahsetmiştim ki, buna mensup olanlar Şu anda yirmi beŐle otuz yaŐ arasında bulunuyorlar ve bir nevi yüksek entellektüel ve edebî neslin m messilliğini iddia ediyorlar. Kimi her gün bir devi yere çaldığına, kimi tırnaklarında yüzbinlerce insanın kanını taŐıdıđına, kimi bir tekmede ya bir muhteŐem mabedi tuz buz ettiğine ve bir putu bir nefeste  p parçası gibi havaya savurduğuna v.s. v.s. kanidir. Bu zümrenin hesaba sığmaz, akıl almaz hezeyanlarını ibret ve dikkatle okuyanlar bunlara koyduğum mütereddi ismini bile zayıf ve kifayetsiz bulurlar.

Bu âvarenin başı üstünde acaip, müthiş ve uğultulu bir cinnet havası esiyor. Çıkardıkları yaygaradan kulaklar tıkanıyor; herbiri kargıdan atın üstüne binmiş, ellerinde kamıştan birer mızrak sağa sola saldırıyorlar, zavallı ücra edebiyat arasında tozu dumana katıyorlar; göz gözü görmüyor.

İkide bir : «Varda, çekilin, biz geliyoruz!» naraları.

Buyurun gelin. Edebiyat arsası o kadar تنها ki, burada pek âlâ deliler ve garipler için de barınacak bir köşe bulurlar.

Ne gelen var, ne giden!

Yine «Varda, çekilin, biz geliyoruz» naraları. Biçarelerin muhayyelesi o kadar bozuk, o kadar hasta ki, önlerinde kesif bir ordu, onları yürümekten alakoyuyor vehmindedirler.

İşte şimdi düşünün, bunlarla Darülfünun gençliğinin ne münasebeti olabilir? Bunlarla, bütün yarına ait ümitlerimizi kendilerine tevdi ettiğimiz Darülfünun gençliği şöyle dursun, hattâ en umumî mânası ile her sınıf Türk gençliğinin hiçbir alâkası olmamak lâzım gelir.» (11)

BİR ANDA NÂZİM HİKMET'E DÜŞMAN KESİLENLER

Böylece, Yakup Kadri, makalesindeki potu tamire kalkarken yine yeni akımın öncülerini suçlamaktan, onlara hakarete varan sıfatlarla saldırılmaktan kendini alamadı. Ama asıl konuya, asıl yeni sanat anlayışına hiç dokunamadı.

Yakup Kadri de, Ahmet Haşim gibi, daha önceleri övgüyle söz ettikleri ve sanatını göklere çıkardıkları Nâzım Hikmet'in bir anda düşmanı kesilivermişti. Kendi hataları ile yeni neslin sert tep-

kilerini davet edenler, suçu Nâzım'a ve arkadaşlarına atabilmek için sözlerin değişik güçlerinden yararlanarak demagoji mürekkebine kalemlerini batırıyor ve saldırıyorlardı.

Öte yanda Nâzım Hikmet, Resimli Ay Dergisi'nde yeni şiirin ilkelerini ve özelliklerini anlatıyor, yeni şairlerin eserlerini eleştiriyor, kendi sanat anlayışını örneklerle izaha çalışıyordu. Bu arada edebiyatın sayılı şöhretlerini tenkid eden, cesur atılımlar yaptı. «Putları yıkıyoruz» başlığı altında (12) yayımlanan yazılar çok büyük yankılar uyandırdı. Bu yankılar yalnız edebiyat alanında değil, politika çevrelerinde de görüldü, yeni tartışmalara, atışmalara yol açtı, çok daha önce de görüldüğü gibi, eski akımın temsilcileri konuyu bir yana bırakarak kişisel sövgülerle, eylemlerle edebiyat tartışmasını bir külhanbeyi kavgasına çevirdiler.

ABDÜLHAK HÂMİD DÂHİ MİDİR?

Oysa Nâzım Hikmet, edebiyat tenkitleri yaparken kendisinden «Dâhii Âzam» diye söz açılan Abdülhak Hâmid'le ilgili görüşlerini şöyle açıklıyordu :

«Abdülhak Hâmid Beyefendi Dahii Âzam değildir.

Âzam'ı bir tarafa bırakalım, dahi olmanın umumî vasıflarını bile haiz değildir.

Neden?

Zira :

Dahi sanatkârın umumî vasfı şudur :

Mensup olduğu milletin içinde bulunduğu içtimâî inkişaf merhalesini, beynelmilel bir ehemmiyet alacak derecede ifade etmek; yahut bu merhale son

anlarını yaşamakta ise, müstakbel inkişaf merhalesinin ana hatlarını, hiç olmazsa bir sezmiş halinde düsturlaştırmak, bu ikinci kaziyyede de beynelmilel bir dereceye yükselebilmek. Zira her millet esas inkişâfında aynı içtimaî merhaleleri geçtiğinden dolayı, bir milletin sanatkârı, mevcudu yahut geleceği ifade ederken beynelmilel bir mahiyet kesbedebilir, ve ancak böyle bir beynelmileliyet onu dünya dahileleri arasına sokabilir. Yarattığı tipler ve çizdiği karakterler, ifade ettiği his ve fikirler anahatlarında cihansümul olabilir.

ŞEKSPİR ve HÂMİD

Dâhi olarak tanınmış her sanatkârda bu umumî vasfı görürüz. Meselâ, son günlerde ismi sık sık geçen Şekspir'i nazarı itibara alalım : Şekspir bir taraftan içinde bulunduğu içtimaî teşekkülün tenkitçi bir ifadecisi olmuş; diğer taraftan «gelen»i, istikbali sezmiş ve ana hatlarında düsturlaştırmıştır. Halbuki böyle bir inkişâf merhalesinden esas itibariyle bütün milletler geçtiği için, Şekspir'in tipleri, karakterleri de beynelmilel bir mahiyet almıştır.

Belki Şekspir'den evvel bunu yapanlar olmuştur; fakat o bunu en muvaffak ve orijinal bir surette yapmıştır. Gelelim Hâmid Beyefendiye :

Bu Osmanlı sanatkârı, Osmanlı cemiyetinin çok dikkate şayan bir inkişâf merhalesinde yaşamıştır. Bu merhale Osmanlı derebey saltanat devrinin can çekişme ve yeni bir içtimaî teşekkülün ilk doğum ağrıları merhalesidir. Ve bundan dolayı Hâmid Bey, teferrüatta ayrı hususiyetleri olsa bile bazı ana esaslarda müşabih vasıfları haiz olan Şekspir devri İngiltere'sinin Şekspir'i, Rasin, Korney

devri Fransa'sının Rasin ve Korney'inin tesiri altında kalmıştır. Fakat bu tesir Hâmid Bey'in yaşadığı camianın medenî geriliği dolayısıyla mukallidliğe müncer olmuştur. O kadar ki, bugün Hâmid Bey'in bir piyesini Londra veya Paris'te oynasalar, seyirciler Şekspir, Korney, Rasin'in karikatürleştirildiğini, yahut da aktörlerin rollerini unutup tulûatçılığa kaçtıklarını zannederler.

.....

Eğer Hâmid Bey (13) içinde vaktiyle yaşadığı içtimâî intikal devresinin Şarka, Osmanlı İmparatorluğu'na mahsus hususiyetlerini beynelmilel bir derecede ifade edebilmiş olsaydı ve bunu o zamana kadar yapılanlardan daha muvaffak bir surette yapabilseydi, dâhiler galerisinde bu isimde bir Osmanlı sanatkârı da bulunabilirdi. Halbuki o bunu yapmadı. Hattâ çok kere muasırlarından Namık Kemal ve Ziya Paşa bu hususta daha muvaffak olmuşlardır.

Hâmid Bey, devri için yeni, kuvvetli bir Osmanlı şairidir, işte o kadar.» (14)

RÛTBE DEVRİNDEN KALMA BİR DEĞERLENDİRME

Peyami Safa da, Nâzım Hikmet'in bu makaleyi yayınlamak için Resimli Ay'a vermesi üzerine Hareket'te aynı konuyu işledi (15) ve şunları belirtti :

«Hâmid dâhi midir?

Dâhii â'zam! Bu, rütbe devrinden kalma bir tevcih benziyor. O zamanlar memurlara azametlû, saadetlû, v.s. unvanlar verildiği gibi ilim ve edebiyat adamlarına da âmmenin tevcih ettiği rütbeler

vardı : Ulemayı kiramdan, fazlı muhterem, edibi lebib, hakîmi şehîr, üstadı bînazîr gibi.

Babamın dostu ve nikâh memuru Ubeydullah Efendiye niçin «fâzılı muhterem» dendiğini ben hâlâ öğrenemedim.

«Dahî â'zam» unvanı da böyledir Rütbe devrinde, içtimâî bir tabasbus ve rıyanın büyük şairimize verdiği bu pâye, oyuncu Hasan Efendi'nin «komiki şehîr» unvanından daha gülünçtür.»

HÂMİD'İN NÂZİM'A ZİYAFETİ

Abdülhak Hâmid, bu yayımları izliyor ve gençlere hak veriyordu. Kendisini Nâzım'la polemige buluşturmak isteyenlerin bütün isteklerini kesinlikle reddetti. Hattâ bir ara Nâzım Hikmet'i Maçka Palas'taki evine davet ederek beraber yemek yediler ve dünya edebiyatı üzerinde konuştular. Hâmid'in bu bilgisi ve ince ilgisi Nâzım'ı etkiledi. Nitekim Nâzım dâhi olmadığını söylediği Hâmid hakkında ilk hükmünü değiştiren ne bir şey yazdı, ne de Hâmid yüzünden kendisine saldıranlara kızarak yeniden Hâmid'i hicvetti. Hâmid, bir edebiyat anketine verdiği cevapta ise «Nâzım Hikmet'i janrında beğenirim, isti'dadı var» demekle yetindi. Daha sonra da «son nesil edipleri içinde şair olarak Nâzım Hikmet'i severim» dedi.

YENİ VE ORJİNAL BİR ÂHENK : NÂZİM

Hâmid'i savunurken Nâzım'a en ağır kelimelerle hakarete kalkan Yakup Kadri de bir süre sonra Nâzım'ın sanat gücünü kabulden kendisini alamadı. Nitekim Yakup Kadri şunu belirtti :

«Her vakit söylediğim gibi, şiirde Necip Fazıl ile Nâzım Hikmet, birbirine taban tabana zıd iki sanat telakkisini temsil etmekle beraber, Türk nazmı bakımından bize yeni ve tamamıyla orijinal bir âhenk getirmişlerdir.»

Gerçekten de eski nesil, gittikçe Nâzım'a hayran olmuştu. Halit Ziya Uşaklıgil, Nâzım Hikmet için verilecek hükme, kendisinden çıkacak bir sözün hiçbir şey eklemeyeceğini tevazu ile bildirirken Nâzım'ın sanat savaşında zafer bayrağını pek yüce bir tepeye diktiğini belirtiyor ve şunu ekliyordu :

«Siyasal inançlarına hiç ortak olmadığım Nâzım Hikmet'in, öteden beri sanatının tutkunlarındanım; hattâ o inançlarını şair ruhunun bir ifrat hâletine bahşetmeğe ve her şeyde ifratlardan kaçınmak mesleğime rağmen bunu mazur görmeğe pek meyyalim.»

«ALAY KÖŞKÜ YÂRÂNI» VE ŞEKSPİR

Nâzım Hikmet'in «son günlerde ismi sık sık geçen Şekspir» demesinin nedeni şuydu :

Hüseyin Rahmi Gürpınar'la Hüseyin Suat Bey tartışıyorlardı. Akşam Gazetesi'nin düzenlediği bir edebiyat anketi hem iki nesli birbirinden ayırmiş, hem de Şekspir nedeniyle bir kısım yazarların kendi aralarında yeni topluluklar kurmalarına yol açmıştı. Bu arada bir de «Alay Köşkü Yârânı» deyimi ortaya çıkmıştı. Bunun nedeni şuydu :

Önceleri Osmanlı Ressamlar Cemiyeti vardı. Bu, sonradan «Türk Ressamlar Cemiyeti» ne çevrildi. Daha sonra da Güzel Sanatlar Birliği doğdu. Bu birlik merkez olarak Alay Köşkü'nü sağladı. Başlarında Mustafa Lütfü Bey vardı. Bu zat çok sa-

natseverdi. Yalnız ressamaları değil, müzik ve tiyatro ile ilgilenenleri, edebiyatçıları da Alay Köşkünde toplamağı amaç edindi. Alay Köşkü'nün bir edebiyat akademisi hâline gelmesini isterdi.

Her grubun ayrı bir yönetim kurulu bulunur ve her biri haftada bir toplanır, kendilerini ilgilendiren konularda görüşür, kararlar alırlardı. İşte böyle bir örgütlenme döneminde Şekspir'in sanat değeri birden ön plâna geçti. Nâzım Hikmet de Şekspir'i savananlar arasında yer aldı. Bu nedenle bu konuyu biraz daha etraflıca anlatmak isteriz.

Hüseyin Suat, Akşam Gazetesi'ne verdiği bir demeçte Şekspir hakkında, onu küçültücü cümleler kullanmıştı. Eserleri için «zamanı geçmiş antika şeyler — Olsa olsa İngilizler için tarihî kıymeti bulunur — Türkiye'de bunları kimse anlamaz» yollu fikirler ileri sürmüştü. Bu demeç, o günlerde Bâbiâli'de ve aydınlar arasında fırtına kopardı (Mayıs 1929).

Güzel Sanatlar Birliği Edebiyat Şubesi, aralarında Nâzım Hikmet'in bulunduğu üyelerinin imzalarıyla bir bildiri yayınladı ve şu fikirleri ileri sürdü :

«Hüseyin Suat Beyin ancak kendi fikrinin ve zevkinin seviyesi hakkında müsbet bir vesikadan başka bir mâna ve şümülü olmıyan beyanatını, hem milletlerarası bir edebî simaya karşı, hem de Türk milletinin seviyesine karşı tevcih edilmiş bir bühtan saydığı için protesto ederiz.»

İmzalayanlar şunlardı : Etem İzzet - Ziya Refik - Sadri Edhem - Refik Ahmet - Suat Derviş - Elif Naci - Reşat Nuri - Nahit Sırrı - Peyami Safa - Vasfi Raşit - Sabiha Zekeriya - Nizamettin Nazif - Mesut Cemil - Muhittin Sadak - Abdullah Cevdet -

Emin Âli - Halit Fahri - Vedat Nedim - İlhami Safa - Mehmet Nurettin - M. Zekeriya - Nâzım Hikmet - Hakkı Süha - Necip Fazıl. (3 Mayıs 1929)

Bunlara basında Alay Köşkü Yârânı deniyordu. Hüseyin Suat Bey bu protesto üzerine bir demeç daha verdi :

«Evvvelâ ben, bu imza sahipleri kadar Şekspir'i tanıyan bir adamım. Bunlar Türk irfanı namına hareket ediyorlarmış. Bu vekâleti bunlara kim verdi? Şekspir'i bunlar hangi lisanla okudular? Eğer bunlar elimizde bulunan tek tük Fransızca veya Abdullah Cevdet Beyin tercüme ettiği eserler ise Şekspir'i anlamamışlardır. Ben Şekspir'e bayağı bir adam demedim. O, cihan edebiyatında meşhur ve büyük bir adamdır. Ancak bizim için onun eserlerini temsil etmek faydasızdır. Çünkü onlar âsarı atika arasına geçmiş, müzeye mal olmuş şeylerdir. Asıl üzülecek şey, bizim büyük adamlarımız hakkında söz söylendiği zaman bu efendilerin hiç bir hareket göstermemiş olduklarıdır.» (4 Mayıs 1929, Cumhuriyet)

Gerçekten de Hüseyin Suat, birbiri üstüne çıkan demeçlerinde kendi inancını açıklarken Şekspir'in Türk sahneleri için gereksizliği üzerinde durmuş, Şekspir'i küçültücü fikirler beyan etmediğini anlatıp durmuştu (Cumhuriyet, 5 Mayıs 1929). Görüşünü şöyle özetlemişti :

«Meşhur Fransız edibi Volter de «Şekspir'de zevki selimden ufak bir kıvılcım bile yoktur. Tiyatro eserleri teknik kaidelerinden tamamiyle mahrumdur» diyor. Eğer kendimizin, yani Fuzuli'nin bir Leylâ ve Mecnun, veyahut Şeyh Galip'in bir Hüsni Aşk'ı, Kerem efsane ve maceraları olsaydı elbette bu garp ve hristiyan ruhunu taşıyan eserlerden da-

ha munis ve câzip gelirdi. Biz Türklere bu Şekspir'-perestlik nereden ve niçin geliyor? Anlamadım.»

Güzel Sanatlar Birliği Genel Sekreteri Peyami Safa, o vakit Nâzım'la birlikte yazdıkları bir cevabı Cumhuriyet'e göndermiş (6 Mayıs 1929) ve yayımlanmasını sağlamıştı. Mektupta şöyle deniyordu :

«Şekspir'in antika olmadığını, eserlerinin daima ve hâlâ bütün Avrupa'da okunduğunu, oynandığını, bütün milletler murahhasları ile her sene büyük merasimler yapıldığını ispata çalışmağa lüzum yoktur. «Kayseri Gülleri» nâkilinin Hamlet müellifi hakkında yazdığı satırlara herhangi bir Türk lise öğrencisi cevap verebilir. Burada edebiyat müntesiplerine ait bir vazife kalmamıştır.

Türk müelliflerinden bazıları hakkında yapılan iftiralara kendileri sağ kaldıkça müdafaa edebilecekleri gibi, Cumhuriyet sütunlarında biz de onları cevaplandırmıştık. Onlar Şekspir ile mukayese edilemez. Zira O, İngiltere'deki makberesine konan sineği bile koğmağa muktedir değildir efendim.»

Şekspir konusunun alevlenmesi üzerine Güzel Sanatlar Birliği bir gece düzenledi ve Vedat Nedim bir konferans vererek Şekspir'in yüceliğini, dünya edebiyatındaki yerini anlattı. Vedat Nedim'den sonra Nâzım Hikmet, Şekspir'den bir parça okudu ve şiddetle alkışlandı. O gece ayrıca Nizamettin Nazif ve Peyami Safa da Şekspir'den bazı parçalar okumuşlardı. (16 Mayıs 1929).

MEHMET EMİN VE MİLLÎLİK

Hâmid nedeniyle yapılan karşılıklı polemiklerin ardı kesilmeden Nâzım Hikmet «Putları yıkıyo-

ruz» seri yazılarının ikincisini yayınladı. Sıra Mehmet Emin'indi. Türk Sazı Şairi Mehmet Emin Beyefendi'ye o zamana kadar hep «Millî şair» unvanı verilmişti. Nâzım Hikmet, bu unvanı eleştiriyor ve şu hükme varıyordu :

«Mehmet Emin Bey millî şair değildir.»

Bu inancını şöyle açıklıyordu :

«Millî şair olmanın hiç bir vasfını haiz değildir. Evvelâ Türk şairi olarak gösterilen bu yazıcı Türkçe yazmaz. Şiirlerinin lisanı, ne Türkçedir, ne Osmanlıca; uydurma, hiçbir sınıf, tabaka ve ferdin konuşmadığı sunî bir lisandır.

.....

Ama, diyeceksiniz ki, Emin Bey terkipsiz, temiz Türkçe ile şiir yazmağa çalışan ilk şair olduğu ve bu hususta önünde hiç bir numune bulunmadığı için, gayet tabii olarak acemiliklere düşmüştür... Sakın böyle bir fikri ortaya atmayın. Zira Mehmet Emin Bey'den çok daha evvel bugünkü Türkçeye çok yakın bir tarzda şiir yazan şairler vardı.

MEHMET EMİN DİLİ BİR İRTİCA'DIR

..... Binaenaleyh, Mehmet Emin Bey'in lisanı, bu lisana nazaran bir irticadır. Bugünün Türkçesi hamlesini Emin Bey'den değil, Emin Bey'in farkına varmadığı köylü, esnaf edebiyatından, yani bizde kullanılan tabiri ile, halk edebiyatından, halk şiirinden almıştır.

Millî şairler camiaların millet haline geldikleri zamanlarda ortaya çıkarlar. Türk milleti, —ki millet haline gelmesinin çok uzak bir tarihi yoktur— Mehmet Emin Bey'in yazdığı devirlerde, onun şahsında bir millî şaire malik olabilirdi. Fakat ne

yapalım ki Emin Bey bu sıfatı alabilmek için hiç bir vasfa malik olamadı. Camiaların millet hâline gelip millî şair yetiştirdikleri devir; derebeylikle mücadele ettikleri, yahut emperyalizme karşı kurtuluş kavgasını yaptıkları, veyahut da bu iki döğüşe birden giriştikleri devirdir. Millî şair, bir zaman için olsun, bütün milletin alâkadar olduğu bu mücadeleyi gösteren şairdir. Rusların, Bulgarların, Hindlilerin, Almanların millî şairlerinde bu vasfı görürsünüz... Halbuki Mehmet Emin Bey'de bu vasfın zerresi yoktur.

MEHMET EMİN VE İSTİBDAD DEVRİ

Sultan Hamid devrinde de yaşayan bu şairin, Tevfik Fikret'in Sis şiiri, Namık Kemal'in bir çok yazıları kadar olsun istibdada karşı haykıran ve dillere destan olan hangi yazısı vardır? Millî şair olduğu iddia edilen Emin Bey hangi yazısı ile Ziya Paşa kadar olsun emperyalizme dost olanlara hücum etmiş ve en nihayet hangi yazısı Kemalettin Kâmi'nin (Kamu'nun) İzmir Kapılarında isimli küçük şiiri kadar son mücadelenin destanı olmuştur. Filhakika son istihlâs mücadelesinde «Aydın Kızları» gibi filân şiirler yazmıştır, fakat bu şiirlerin hangisi unutulmamıştır?..

Mensub olduğu milletin lisanında bir dönüm noktası teşkil etmeyen, o milletin büyük mücadelelerinin sesini duyurmayan bir şair nasıl millî şair olabilir...

Mehmet Emin Bey'in şairliği bile bir galatı rüyiyet iken, millî şairlik sıfatı cehlin galatından başka bir şey değildir.» (16)

ADALET BAKANININ HİTABESİ

Nâzım Hikmet'in bu edebî tenkitleri ve ünlü kişilere yönelttiği bu hiciv okları, eski akımların savunucularını bir araya getirdi ve hücumlara geçmelerine yol açtı. O kadar ki, hiç ilgisi olmadığı halde Adalet Bakanı, Mehmet Emin'in 60. doğum yıldönümü nedeniyle verilen bir şölenle «Milliyetperver gençliğe hitabeden şayanı dikkat nutuklar» verdi (17). Ahmet Haşim de dolaylı olarak Nâzım'ın yazdıklarını küçültmek için şu kanısını belirtti :

«Orta zekâlılar, anlıyamadıkları işlerin düşmanı olurlar. Çoğu dâhiler, birer deli, birer şarlatan, birer suçlu sıfatı ile orta zekânın düşmanlığına kurban gider.» (18)

YUSUF ZİYA SAHNEDE

Yusuf Ziya da, eskilerin kervanına katılmaktan kendini alamayarak Nâzım'a çatmayı görev bildi. Abdülhak Hâmid'i ve Mehmet Emin'i savunan yazısında şöyle diyordu :

«Aylık bir mecmuanın son nüshasında, Nâzım Hikmet Bey, Şair Mehmet Emin'e hücum ediyor. Putları kırdığını söyleyen bu hoyrat genç, Mehmet Emin'in temiz alnına vurduğu kızıl battal damgasını, geçen ay da Hâmid'in yıldızlara dayanan ak saçlı başına vurmuştu!

Türk edebiyatının, karanlık bir meyhane köşesine bakan köhne pencerelerini kapayıp aydınlık bir tabiata göz yummuş pancurlarını açan ve Türk şiirine mey, mugbeçe yerine vatan mefhumunu koyan Hamid'in alnına battal damgası vurmak...

«Türk» kelimesinin ancak tahkir için kullanıldığı ahmak bir devirde :

Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur!
diye kükreyen Mehmet Emin'in alına battal damgasını vurmak...

Niçin?

Bu iş, sanatı sevenlerin, sanatı kıskananların değil, müzeleri yakan, heykelleri yıkan, şehirleri tarumar eden barbarların işidir.

«Putları kırıyoruz!» Bu serlavhanın altında, yarın kim bilir kimlerin çelenk bekleyen alını, o kızıl battal damgasıyla kanayacak?

Nankör çocuk... Putu kırıyorum derken pot kırdığının farkında mısın?». (19)

YAKUP KADRI'NİN MAKALE DEMECİ

Bu yan hücumların önemi az sonra anlaşıldı. Yakup Kadri Bey yazarlığının en güçlü hicviyesini, bir gazeteciye demeç şeklinde ve büyük bir olay niteliğiyle okuyucuya sundurma olanağını buldu. İkdâm, birinci sayfasında sütunlar dolusu şu haberi verdi :

«Yakup Kadri Bey Diyor ki...»

Ve konu şöyle sunuldu :

«Son zamanlarda bazı küçük gazetelerde edebiyat maskesi altında bir takım çirkin nesriyat başladı. Herhalde sanat ve fikir âleminde bu berekete değil, bilâkis kısırlığa ve tereddide delâlet eden bu türlü yazılar üzerine, arkadaşlarımızdan birini, taruzlara başlıca hedef olan büyük edebimiz Yakup Kadri Bey nezdine göndererek kendisiyle bir mülâkatta bulunduk. Aziz sanatkârimızla muharririmiz arasında geçen muhavereyi aynen dercediyoruz.»

Gazetecinin temas ettiği konu, Mayıs 1929'da yeni çıkan bir kaç dergi, yeni edebiyatın sorunlarına aydınlık getiriyor ve Yakup Kadri'nin bazı fikirlerini ve görüşlerini eleştiriyordu. Gazeteci'nin anlayışıyla bu olay şöyle tanımlanıyordu :

«Son günlerde kendisi aleyhinde yazılan şeylerden hiç haberi yok gibi davranıyor Yakup Kadri. Oysa üç dört haftaya yakın bir zamandır, bugünkü edebiyat kuşağının temsilcileri olduklarını söyleyen adı sanı belirsiz iki üç yazar, ağız dolusu küfürlerle Yakup Kadri'ye hakaretler savuruyorlar. Yakup Kadri de hiç aldırılmıyor. İşte bu nedenle «Büyük Edib» in fikirleri alınmak istenmişti. Yakup Kadri'nin cevabı bir hayli uzundu. Bu arada şöyle diyor :

İPTEN - KAZIKTAN KURTULANLAR

«Bazıları ipten ve kazıktan kurtulmuş kaşarlı sabıkahlıdır. Bunların içinde öyleleri varmış ki, daha yirmi beş yaşına basmadan hayatlarının en güzel çağını zindan köşelerinde çürütmüşlerdir.

Bir kısmı ise, komünist çekalarının Türk ırkdaşlarımızın kanı ile bulanmış ellerini öpmeyi ve onlara dair kasideler terennüm etmeyi bir maişet vasıtası hâline koymuşlardır.

Anadolu harbi sırasında düşmana karşı çıkmaktan ürkererek, maarif vekâletini dolandıran ve çaldıkları para ile Karadenizi aşır bolşeviklere iltihak eden iki vatansızdan bir tanesi şimdi Akşam gazetesinin sütunlarında bir halayık ismi ve bir halayık şivesiyle, (20) her nevi orta oyunu soytarılığı yaparak, halkı güldürmeğe çalışıyor.»

Olayları tüm değiştirerek ve olmamış şeyleri

var gibi göstererek suçlamalar yapan Yakup Kadri, Vâlâ Nurettinin halk mizahı, halk fıkracılığı yapmasını da yeriyor ve devam ediyordu :

EDEBÎ TARTIŞMANIN EDEPSİZCESİ

«Biliyorsunuz ki, bu taaruz yalnız bana karşı değildir. Bu salyalı dişler, sıra ile büyük Abdülhak Hâmide, Ahmet Haşime ve Falih Rıfkıya karşı da aynı gayz ile hırladılar.

Yalnız hayasızlıktan ve kiskançlıktan kuvvet alan bu gibi taarruzlardan, gözümün önüne gelen manzara şudur:

Eski İstanbul'un viranelikleri arasından kendi hâlinde bir adam işine giderken, ansızın bir sürü aç ve uyuz köpeğin hücumuna uğrar. Elindeki bastonunu, bu pis deriden ve kırık kemikten mahlûkatın üzerine indirir, indirir. Fakat köpekler, gene saldırışlarına devam ederler; çünkü açlığın ve kuduzluğun verdiği bir fena ateş bunlardaki hayvanî hassasiyeti de iptal etmiştir.»

Bu türden çok edebî (!) bir nitelikte devam eden eleştiri içinde şöyle yüksek (!) seviyede ifadeler de vardı:

«Bu «raté», yani hiç bir şeyde muvaffak olmayıp bir köşede kalmış şair bozuntularının işi gücü o devirde yetişmiş şöret, ehliyet ve itibar sahibi edip ve şairler aleyhine ağza alınmaz derecede müstehcen bir takım sözler uydurup bunları vezne şokmaktan ibaretti. İşte bugün «modern» geçinen bu mülevves klik, bu kadar eski ve bu kadar iğrenç bir an'ane nin muakkibi olmaktan başka bir sıfatı haiz bulunmuyor.» (21)

Yakup Kadri'nin söz ettiği «o devir»; bir takım

edebiyatçılara göre Tavuk Pazarı denen bölgede bir çok meyhanelere devam ederek günün yorgunluğunu çıkarmaya çalışan Bâbîâli mensupları ile güzel sesli kişilerin yergiler söyleyerek, nükteler yaparak vakit geçirdikleri dönemdi.

HAMDULLAH SUPHİ ÖN PLÂNDÂ

Nâzım Hikmet'in, fikir ve sanat açısından eleştirdiği kişilerin «putları yıkıyoruz» başlığı altında tenkit süzgecinden geçirilişi Türk Ocakları Başkanı Hamdullah Suphi'yi de harekete geçirdi. Zira Konya'da yayınlanan Halka Doğru adlı dergi, İstanbul da Hareket dergisi, hele Resimli Ay yeni bir akımın örneklerini veriyor ve sınıf edebiyatı yapıyorlardı. Nitekim Nail V., Halka Doğru'da Alev Yağmuru adlı şiirini yayınladı (Haziran 1929).

Şiir şöyle başlıyordu :

Eyyy!!!

Yalın ayak

başı kabak

arkası çıplak ,

bir arşın beze, bir lokma ekmeğe muhtaç,

eli kavallı

zavallı

köylüler!!

Bu şiir, Nâzım'ın şiirleri, Peyami'nin makaleleri, Vâlâ'nın fıkraları, Hareket'te toplanan yeni imzalar... Hepsi eskileri çileden çıkarıyordu. Nitekim Hamdullah Suphi, bu gelişmeyi şöyle abarttı :

«Konya'da Halka Doğru isminde bir mecmua çıkıyor, neşrettiği bir şiirde, köylüler, köylü derisinden fırak giyenler aleyhine hücumla davet olunuyor: Yumruklarını iyi kaldır, ve bütün kudretinle

topla, müstebidin kafasını parçala! telkin budur.

Kafası parçalanacak adam, Türk vatani üstünde, vatan kadar kutsî bir adamdır.

İstanbul'da Hareket isminde bir gazete neşrolunuyor. Bu gazete de Konya'da çıkan şiiri, büyük harflerle tekrar ediyor. Şiirin ismi (Alev yağmuru) dur.

TAKDİS EDİLEN KELEPÇE VE YAĞLI İP

Resimli Ay'da Nâzım Hikmet'in ilân harfleriy-le basılmış bir şiirini okuyoruz.

Burada kelepçe ve yağlı ip, takdis edilmiştir. Bolşevik şair, yağlı ipe bakarak kılı ve kalın ense-sini memnuniyetle kaşındığını söylüyor.

Geçen gün, Abdülhak Hâmid'in putunu kırmak istediler, niçin? Türke, Namık Kemal'le, Şinasi ile, Sezai ile, vatan veren bir şair olduğu için.

Dün Mehmet Emin'i iptal etmeğe kalktılar. Re-simli Ay'ın sayfalarında, milliyet şairinin kırmızı mürekeple damgalanmış yüzünü seyrettim, niçin?

Türke milliyet veren bir şair olduğu için. Gün-lerdir Yakup Kadri'nin hasta ciğerini satılığa çıkar-dılar, sokak sokak, kapı kapı doluşturıyorlar, Yakup Kadri Türk nesrinin misli olmayan bir sanatkârıdır. İstanbul kapitalist devletlerin istilâsı altında iken o, vatan mücahitlerinin gözleri yaşararak vecd içinde okudukları asıl yazılarını Bâbiâli caddesinde düşman süngülerinin ortasında, basıp neşrediyordu.

KÂĞIDA KONUP GEZDİRİLEN CİĞER

Onun ciğerlerini niçin kâğıtlara koyup bir müd-detten beri taraf taraf gezdiriyorlar, çünkü o Türk

vatanının vatan ve millet fikrine sadık bir fikir ve sanat kuvvetidir.» (22)

Hamdullah Suphi, aynı makalesinde «putlar nasıl kırılır?» ı anlatmak istedi. Dedikleri şu :

«Bir dinin diktiği putları, diğer bir dinin sâlikleri, eğer muvaffak olurlarsa, parça parça eder ve atarlar, ve yerine kendi dinlerinin putlarını dikerler? O halde yeni din hangisidir? Yâni vatan ve milliyet dininin diktiği putları kıranlar, bunların yerine hangi putlarını dikeceklerdir, bunu bilmek lâzım.

— Bolşevik dininin putlarını!

Halbuki kırılmak istenen putlar, Mısır'daki Ebusenbil heykelleri gibi, Sultanahmet'teki bizans yadigârları gibi, kaybolmuş bir milletin, kapanmış bir devrin metrukâtı değildir.

O putların etrafında vatan ve millet mefkûresi için daha dün yüzbinlerce evlâdını kurban kesmiş, yaşayan bir millet var.

.....

EDEBİYATTAN DEVLET POLİTİKASINA

Karşımızdakiler kimlerdir?

Bunu size tarif edeyim :

Türk - Rus dostluğunun perdesi arkasında çok feci bir oyun cereyan ediyor, nerede rusların bir ticareti hariciye teşkilâtı varsa, orada para, propaganda ve gizli faaliyet vardır. Biz, uğursuz bir cereyanın memleketin her köşesinde emarelerini ve akislerini gördüğümüz halde, gitgide tehlikeli olmağa başlayan bir dostluk hatırı için, susuyor ve susturuyoruz.

Halbuki onlar susmuyorlar. Bir tarafta rus topraklarında Türk münevverlerini imha etmekte

devam ediyorlar. Diğer taraftan Türkiye'nin Türk amelesini Sovyet teşkilâtının en sadık âzası gibi benimsiyorlar ve tahrik ediyorlar.»

Bu yollu hamasî fikirler ve suçlamalardan sonra Hamdullah Suphi makalesine şöyle devam ediyordu :

«Memleketin harp günlerinde topraklarımız istilâ altında iken, memleketin bütün delikanlıları harp cephelerine damarlarındaki kanı getirirken, vazife saatinde devlet bütçesinden iğfal ile aldıkları paralarla bolşevik topraklarına kaçanlar, yani asker ve vatan kaçakları, her kandan ziyade Türk kanına bulaşmış kızıl lokma ile beslenenler...»

Bu yazı şöyle sona erdi :

«Karşımızdakiler kimlerdir?

Bolşevik kapısının müseccel köpekleri!

Putları kıranlar bunlardır.»

BİR İFTİRANIN GERÇEK YÖNÜ

Türk Ocakları Merkez Heyeti Reisi Hamdullah Suphi'nin, bu konu dışı ve gerçeklere aykırı yazısı, kendi çevresinde iyi bir tahrik oldu. Oysa Hamdullah Suphi de iyi biliyordu ki, Nâzım Hikmet de, Vâlâ Nurettin de hükûmetten harcırah almamış, kaçmamışlardı. Hamdullah Suphi bakanken, Vâlâ Nurettin'in öğretmenlik maaşlarını vaktinde ödemiş, biriken aylıkları almak için Ankara'ya giden Vâlâ, Hamdullah Suphi'ye durumu anlatmıştı. Bakan da — yâni bizzat Hamdullah Suphi — biriken maaşının verilmesi emrini imzalamış, Vâlâ'ya vermişti. Nâzım, Vâlâ'nın bu parasından da yararlanarak Şarka, oradan da Rusya'ya geçmişti. Kaçma söz konusu değildi o zaman. (23)

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ ADINA TAHRİKLER

Fakat bu şekilde rayından çıkarılan konu, edebiyat eleştirisi yapan yeni bir sanat akımının temsilcilerine saldırı ve küfür biçimini almıştı. Türk Ocakları çevresindeki gençleri etkileyen bu yayınlar üzerine 7 Temmuz 1929 günü bir takım kimse-ler Resimli Ay ve Hareket dergileri yönetim yerlerine gitmiş, tehditlere başvurmuşlardı. Olayı tek yanlı yansıtan İkdâm'a göre :

«Bir kaç aydanberi edebiyat maskesi altında memleketimizin belli başlı şöret ve şahsiyetleri aleyhine gittikçe algın ve salgın bir tarzda vuku bulan malûm tecavüzler, Darülfünun gençliğinin kalbinde beklenen galeyânı hasıl etti.

Bu milliyetperver gençler dün mahud gazete idarehanelerine giderek bunların sahiplerine lâıyık oldukları dersi vermişler ve oradan matbaamıza gelerek muhabbetkârane bir tezahürde bulunmuşlardır. Bu gençler millî cephenin önünde hürmetle görmeğe alıştıkları isimlere karşı yapılan çirkin ve pis tecavüzleri bizzat bu tecavüz yuvaları olan mahud idarehanelerde şiddetle reddettikleri zaman bu gibi sanîaların devamına asla razı olmayacaklarını ve malûm yazıların mütemadiyen Türk gençliğine mal edilmek istenmesinden müteessir olduklarını, bilâkis hakikî ve millî Türk gençliğinin bunlara düşman telâkki edilmesi lâzım geldiğini müheyyiç bir lisanla ifade etmişlerdir.» (24)

MİLLÎ PUTLARI KIRMAK İSTİYENLERİ TEL'İN

Ertesi günü de Ocakta toplanan gençlerden yirmi kadarı konuşmuş, en sonunda Hamdullah

Suphi, bu edebiyat tartışmasını politik bir olay biçimine sokarak kişilere yöneltmiş ithamlarını tekrar etmişti. Bunun üzerine de «yüzlerce genç heyecanlı nutuklar irad ederek millî putları kırmak isteyenleri tel'in» etmişlerdi.

Oysa yapılan bir edebiyat eleştirisiydi. Nitekim Resimli Ay gerçekleri şöyle dile getirdi :

«Resimli Ay, sayfalarını sadece edebî bir münakaşaya açmıştır. Buna komünizm süsü verenler çok çirkin bir demagoji yapıyorlar. Bu, doğrudan doğruya eski ile yeninin mücadelesidir. Abdülhak Hâmid dahî değil, Mehmet Emin millî şair değil demekle komünizm arasında ne münasebet var?

Neşriyatımıza komünizm süsü vererek bir kısım gençliği harekete geçirtmek, sahipleri için eseri zaaftır. Açık müdafaa edilecek fikirlerin kalkana ihtiyacı yoktur.

Eğer bu iddialar yalnızsa aksini ispat edin. Demokrazi içerisinde her fikir müdafaa ve münakaşa edilebilir. Nümayiş ve gürültü ile fikri boğmak, yirminci asır gençliği için çok geri bir harekettir. Gençlik her yerde maziye hürmet eder, fakat bu hürmet, her fikrin serbest münakaşa edilmesine, ortaya yeni fikirler altılmasına mani olmaz.

Ortada komünizm meselesi yoktur. Eski ve yeni mücadelesi vardır.»

Ve başka bir yerinde de dergi konuyu daha aydınlık hâle getirdi :

«Neden hürriyetin ve yeniliğin âşık ve müdafii olmak lâzım gelen gençliği eskiliğin müdafaası için tahrike cesaret ediyorlar? Niçin masum gençleri yeni fikirlere yol açmak isteyenlere bir duvar gibi kullanmak istiyorlar?

Çünkü gençliği tahrik eden Hamdullah Suphi

ve Yakup Kadri Bey'ler kendi saltanatlarının da yıkılacağından korktular.

Türk Ocağı'nın içinde Emin Bey'in yanında saltanat kurmuş bir kaç milliyet tüccarı vardır ki, bunlar yaşayabilmek için birbirlerini müdafaa ve muhafazaya mecburdurlar.»

Hamdullah Suphi, o zamanlar gençlerin gözünde büyütülmüş ve etkin bir politikacıydı. Resimli Ay'ın dediği gibi kendi saltanatlarının yıkılmasından korktukları için konuyu demagojiye kaydırmışlardı (25). O kadar ki, Türk Ocağı'ndaki toplantı bile o zamanın yayınlarına göre usulsüz yapılmış, gençleri tahrike kalkan Hamdullah Suphi'nin bu hareketi üzerine Hareket geniş yayın yapmıştı. Zaten Hamdullah Suphi ve Yakup Kadri'nin samimi olmadıkları kısa süre içinde anlaşıldı.

GÜZEL SANATLAR BİRLİĞİNDE

Edebiyatçılar, yeni akımın özünü kavradıkça eskinin Türk halkına bir şey getirmediğini ve köksüzlüğünü de anlıyordu. Bunun sonucu olarak Güzel Sanatlar Birliği Edebiyat Şubesinin Kongresinde (Haziran 1929) yöneticiler arasında değişiklik yapıldı. Başkanlığa Kemalettin Kâmi (Kamu), genel sekreterliğe Peyami Safa seçildi. Bu yenilgiyi sindiremeyen Eski'lerden Yakup Kadri, Ruşen Eşref, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Nahit Sırrı, Mehmet Nurettin (Artam), Birlik'ten çekildiler. Bu istifalar, edebiyatçılar arasında yeni çekişmelere yol açtı. Bu kez Birlik Başkanı Kemalettin Kamu, Selâmi İzzet ve Hakkı Süha da çekilme gereğini duydular (Haziran 1929 sonu). Edebiyatçılar arasındaki bu anlaşmazlıklar ve Nâzım Hikmet'in öncülüğündeki

halkçı sanat anlayışının yaygınlaşması, Eski'lerin Ankara'daki kollarının da polemiklere katılmasıyla daha da genişledi.

Bunlara göre : «İstanbul'da bir takım küçük kâğıt parçaları türedi. İşsiz ve idealsiz bir gençliğin can üzücü manzarası!

Türkiye'nin beklediği çalışkan ve özlü nesil ile bu anarşi parçaları içinde ruhları çürüten başıboşlar arasında ne kadar fark var!

Yeniyiz diyen bu delikanlıların yaptığı sanattan daha eskisini taş devrinde aramalı! Bu cins politika parazitleri insan çeşitleri arasında en eski örneklerdendir.

Suyu bulandırıp da ne avlıyacaklar, yahut ki-me avlak hazırlıyorlar? Bunları hele Türkiye'de görüp anlamayacak kadar kör kalmamıştır. Fakat Cumhuriyetin çoşkun kaynağının suyu, bir iki kilo mürekkelle bulanacak soydan değildir.» (26)

GENÇLER ARASINDA TARTIŞMA

Bunlara göre, zaten bu gençler tanınmış kalemlemlere tutunup, kalabalığın üstünde görünmekten başka ne isterler? Başıboşlarla uğraşmayı polise ve mahkemeye bırakmalı efendim...

Ancak polis ve mahkemeden önce gençler, üniversitede okurken bu tartışmaları da yakından izliyor ve bir fikir ürününün, hakaret ve küfürlerle kapatılmasını, Türk Ocakları'nda toplanıp edebiyat tartışmalarının politik bir anlama büründürülmesini hoş karşılamıyorlardı. Talebe Birliği Başkanı Ferruh, bunu açıkca söylüyor ve Hamdullah Suphi'nin çevirmek istediği işleri iyi değerlendiriyordu. Hele Yakup Kadri'nin saman ekmeği yiyen nesil diye

suçladığı gençlik, bu hakaretin hesabını Yakup Kadri'den ve onun savunucularından sormak istiyordu. «Korkusundan iç sayfaların kabuğuna bir sümüklü böcek gibi çekilen» Yakup Kadri, her ne kadar «Ben Harbi umumide yetişmiş neslin muayyen bir zümresinden bahsetmiştim. Bunlarla bütün yarına ait ümitlerimizi kendilerine tevdi ettiğimiz Darülfünunun gençliği şöyle dursun, hattâ en umumî manasıyla her sınıf Türk gençliğinin hiç bir alâkası olmamak lâzımdır.» demişse de (27) «bu sarıh tenakuzdan sonra bu bedbaht kalemin sahibi meçhul olsa idi onu dimağına ateh gelen bir bunağa mal ederdik. Bu, dam derken deve diyen bir uluyuş olmakla kalsa idi, mecnun vasfı bu ricati tasvire kifayet edecekti.» (28)

BİRBİRİNİ İZLEYEN «GENÇLİĞE HİTAP» LAR

Ancak Yakup Kadrinin gençliği suçlaması, kolay kolay affedilecek bir hata değildi. Gittikçe artan tepki karşısında Yakup Kadri gençliğe hitap eden makaleler yazmağa mecbur kaldı. Birinci Hitabında son sözü şu oldu :

«Benliğinizin dar ve katı çenberi içinde sıkışıp kalmak tehlikesinden kendinizi kurtarınız; madem ki gençlik denilen mukaddes yol sizi sürekli dalgalar halinde hep öne doğru itiyor, engine çıkınız, engine!» (29)

Bu makale, Yakup Kadri ve İkdam'ca beklenen yatışmayı sağlamayınca yazar, gençliğe ikinci hitabını yayınladı (30). Bunu üçüncü hitabı izledi. Bu makalesinde «hürriyet» üzerinde durdu ve şunu belirtti:

«Bizim hürriyetimiz fevkinde milletin istiklâli var, bu istiklâlin ise ancak sıkı bir **inzibattan** doğdu-

ğuna şüphe yoktur. Bütün muasır milletler her şeyden evvel bu inzibatın teminine çalışıyor. Hem millet bu hakikate uzun ve acı tecrübelerden sonra vasil oldu.

Bundan yüz otuz altı sene evvel satırı muttasıl harekette olan bir dar ağacı önünde zavallı Madam Rolland'nın **Ey Hürriyet senin namına ne günahlar işleniyor!** sözü bu büyük hakikatin ilk ifadesi idi.

«HÜRRIYET»İN YENİ TARIFI

Bir cemiyet hayatında sanat için sanatın hiç hiç bir mânası olmadığı gibi, hürriyet için hürriyetin de hiç bir mânası yoktur. Hürriyet bir gaye değil, bir vasıtaadır. Hürriyet bir hakikati söylemek içindir; hürriyet bir iyiliği yaymak içindir. Hürriyet Eflâtu-nun hasret çektiği **ilâhi ve ezeli cemale** varmak içindir. Ve hürriyet, adalet terazisini tutan hâkimin vicdanında saklı bir kutsi emanettir.

Bunun haricindeki hürriyetler ise demagogların, sokak politikacılarının ve bir takım fena iştahlı ferdiyetçilerin elinde bir pashı ve tehlikeli silâhtan başka bir şey değildir.» (31)

Bu yazı, hürriyete verilen bu sınırlayıcı anlam da beklenen etkisini yapmadı. Aksine, Yakup Kadri'nin bu fikirleri, umulanın aksini verdi. Gençlik, hürriyeti bir sınıfın ve iktidardakilerin işine yarayan, başka anlamı olmayan bir silâh saymıyordu. Üstelik asıl demagojiyi Eskiler'in yaptığı gün gibi ortaya çıkıyordu. Bir iki edebiyat ustasını eleştiren ve kendilerine verilen iki sıfatı haketmediklerini örneklerle açıklayan eleştirilerin karşısına komünist suçlaması ve demagoji oyunları çıkılmıştı. Yakup

Kadri, Atatürk'ün İstanbul'a şeref vereceği gün, gençliğe dördüncü hitabını yayınladı. (32)

MAHKEMEYE VERİLEN ŞİİR

Daha önce de mahkemeler harekete geçirilmiş, Konya'da Halka Doğru dergisinde çıkan Hareket'in de iktibas ettiği Alev Yağmuru adlı şiir yüzünden şair Nail V. ile gazetelerin sorumluları aleyhine dâva açılmıştı. Nail V., Konya Erkek Lisesi'nde okuyan bir gençti. Halka Doğru'nun sorumlu yönetmeni de Konya Erkek Muallim Mektebi öğrencilerinden Rıza Polat'tı. Hareket'in sorumluları ise Fahri Kemal ve Suat Tahsin'di. Bunlar Temmuz 1929'da sanık sandalyasına oturtuldu. Ayrıca Resimli Ay Dergisi'nde yayınlanan Nâzım Hikmet'in Sesini Kaybeden Şehir başlıklı şiiri de dâva konusu oldu (Ağustos 1929).

Aslında şiir, otomobilcilerin grevi üzerine yazılmıştı. Grev suç sayılıyor ve bu nedenle imzasız çıkan şiirin yayınlandığı derginin yazı işleri müdürü mahkemeye veriliyordu. (33)

NÂZIM'IN PLÂĞA ALINAN ŞİİRLERİ

Nâzım Hikmet, yapısı, cesareti, fikirleri ve temsil ettiği yeni akımdaki öncülüğü yüzünden günün adamıydı. Güzel Sanatlar Birliği'nin düzenlediği müsamerelerde takdim ediliyor, alkışlanıyor, şiirleri elden ele doluşuyordu. Şiirleri ve şiir okuyuşu o kadar ün yaptı ki Kolombiya Şirketi Nâzım'ın iki şiirini plâğa aldı (Temmuz 1930). Ününün yüceldiği bir dönemde Nâzım, ilk şiir kitabını, 835 Satır'ı yayınladı (Mayıs 1929). Nâzım Hikmet ve Resimli

Ay, niçin putları yıkma eylemine girişmişlerdi?
Amaçları açtı :

«Maksadımız — diyorlardı — lâayık olmadıkları halde kendimize put yaptığımız kimseler üzerindeki mukaddes örtüyü kaldırmaktır. Keşke Hâmid bir dahi olsaydı da beynelmilel bir şahsiyet olarak ta nınsa ve eserleri Şekspir'in eserleri gibi bütün cihanın malı olsaydı.» (34). Fakat konu, mihverinden kaydırılmış ve görüldüğü gibi bir eskiler - yeniler cephesi içinde eskilerin hakaret ve suçlamaları ve jurnallarıyla çok genişletilmişti.

NÂZİM'İN İLK ŞİİR - CEVABI

Yakup Kadri'nin hücumları üzerine Nâzım Hikmet «Cevap» başlığı ile ünlü hicviyesini yazarak Yakup Kadri'nin portresini çizdi : (Temmuz 1929)

Cevap

Behey!

Kara boynuz gibi kaşlı
mukaddes Apis başlı
adam;

Behey!

Kara maça bey!
Sen şiirin asıl kamusuyla konuşuyorsun,
ben asaletten anlamam.
Şapka çıkarmam konuştuğun dile,
düşmanıyım asaletin
kelimelerde bile.

Behey!

Kara maça bey!

Ben bilirim

bu tehevür bu şikâyaaat niçin?

Bilirim

beni uykumda boğmak için
bekliyorsun geceyi,

Ben ki bileklerimde tel kelepçeyi
bir altın bilezik gibi taşımışım,
ben ki ilmikleri sabunlu iplere bakıp
kılı kalın enseme kaşımışım,
tehdidine pabuç

bırakır mıyım hiç?

Behey!

Kara boynuz gibi kaşlı
mukaddes Apis başlı
adam,

Behey!

Kara maça bey!
behey, yüzü kara.

Ruhunu zenci bir esir gibi çıkardın pazara,
bir orospu odası yaptın kafatasını...
Hâki ceketli ölülerin ceplerinden
çalarak parasını

satın altın kendine

İsviçre dağlarının havasını.

Ve bundandır ki bugün
ablak sarı suratında senin
kanlı altınların kızılığdı var...

Acayip rüzgârlar esmeye görsün başımdan.

Yoksa musahhîh maaşımdan

haftada üç papel taksite bağlayıp seni
bir şamar oğlanı gibi kullanırım.

Beyimin böyle işlere ülfeti var sanırım,
mükemmel yapar vazifesini...

Behey!

Kara maça bey!

Halka ahmak diyen sendin.

Halkın soyulmuş derisinden
 sırtına fırak giyen sendin.
 Yala bal tutan beş parmağını
 beş çürük muz gibi,
 homurdanarak dolaş besili bir domuz gibi.
 Meydan senin...

mi dersin?

Hata edersin,
 bizde o göz var mı baksana!!
 Ben içirmek için sana
 kendi kara kanını
 bir ateş çenberle çevirdim dört yanını,
 sağa git
 yok geçit,
 sola git yok,
 ileri
 geri
 yok.
 Kıvrık kuyruk kalemimi kalbine sok
 bir akrep gibi intihar et...

KARTAL DERGİSİNDE

Nâzım'ın bu şiiri, o güne kadar görülmedik bir yankı uyandırdı. Kartal Dergisi karikatürlerle tartışmaya katıldı. Hamdullah Suphi'nin, Yakup Kadri'nin yanında yer alarak jurnallara girişmesi hiç de hoş karşılanmamıştı. Bu bakımdan Resimli Ay, bu kez Hamdullah Suphi ve Yakup Kadri'nin resimlerini yanyana başaşağı yayınladı. Üzerlerinden beyaz bir çizgi zigzak şeklinde geçiriliyordu. Resimli Ay'a göre durum şöyleydi :

İki aydır harp öncesi nesli gazetelerde küfür savuruyor, siyasî müesseselerin kapılarında gelip geçenele fısıldıyordu; küfürde muvaffak olamayın-

ca bir vaveylâ ile Bâbîâli'ye akın ettiler. Gözler dönük, renkler atık, el ayak titrek bağıştılar :

Vatan tehlikede!

İKİ NESLİ AYIRAN ANKET

O sırada Akşam Gazetesinde yayınlanan anket, iki nesli birbirinden ayırmıştı. Nihayet Yakup Kadri saman ekmeği yiyen nesil diye gençliğe çatan — daha önce bildirdiğimiz — yazıyı yayınlamıştı. Bu makaleye Vâlâ Nurettin, Halit Fahri, Sadri Ethem (Ertem) cevap vermiş ve Yakup Kadri'yi suçlamışlardı. Sonra tartışmaya Hamdullah Suphi katılmış ve «halis bir İngiliz gramafonu gibi madenî seslerle» bağırmaya başlamıştı. Yakup Kadri, gerçekten halkı hakir görmüş ve çekinmeden şunları diyebilmişti :

«Zira halk denilen kuvvei meçhule, her zaman, her yerde hamakatin âşığı, hamakatin müdafii, hamakat denilen çirkin ve canavar başlı nevzâdın murziasıdır.. Biz Osmanlıyız ve bu Osmanlı lisanıdır. İstiyorlar ki biz Çağatay olalım ve Çağatayca söyleyelim. Hayır, bu kabil olmayacaktır.»

Hamdullah Suphi, bu açık halkı hor görme karşısında bile gençlerden bir kısmını peşine takabilmiş ve karşı yayınları komünistlikle suçlamıştı. Resimli Ay'cular, «Darülfünun gençlerini mazi olmağa mahkûm fikirleri ve insanları müdafaa eden cephede değil, bizim cephede, demokrasiyi yıkanlara karşı heyecan duyan cephede görmek istiyordu.» (35)

BAĞDADÎ ŞAKLABAN'A CEVAP

Nâzım Hikmet, mazi olmağa mahkûm fikirlerin savunucusu olarak kendisine hakaret eden ve

hücuma geçen Ahmet Haşim'i de hicveden 2 numaralı cevabını yayınladı. Artık Ahmet Haşim, gençlerin dilinde «bağdadî saklabarı» dı.

Ahmet Haşim, aldığı kültür ve içinde yetiştiği sosyal sınıfın etkisiyle emekçilerden yana olamazdı. Kaldı ki çalıştığı kurumlar ve yaptığı işler bakımından dışarıya bağlı bir durumdaydı. Nâzım'sa Türk işçi sınıfının şairi olduğunu söylüyor ve onu savunuyordu. Bu bakımdan Hâşim'in kimliği üzerinde durmakta yarar olacaktır.

Ahmet Hâşim, 1885'te Bağdat'ta doğdu. Babasıyla birlikte 1886'da İstanbul'a geldi, Türkçeyi öğrensin diye Nümune-i Terakki Okulu'na verildi, bir yıl sonra Mektebi Sultani'ye (Galatasaray) yatılı olarak devam etti. 1889'da edebiyata merakı belirginleşti, 1900'de ilk şiiri yayımlandı. 1907'den sonra Tütün Rejisinde memurluk yaparken bir yandan da Hukuk Fakültesine devam etti. 1921'de Düyunu Umumiye idaresine girdi. 1924'te Düyunu Umumiye'den aldığı ikramiye ile Fransa'ya gitti, Lozan Antlaşması üzerine Düyunu Umumiye dağıtılınca Osmanlı Bankası'na geçti, 1928'de buradan ayrıldı, Anadolu Şömendöferleri Şirketi Likidatörlüğü Meclisi İdare üyeliğine getirildi. 17 Mart 1929 günü İdam şu haberi verdi:

«Ahmet Hâşim Anadolu Hattı ile Mersin-Tarsus ve Haydarpaşa Meclisi idare azalığına intihab edilmiştir.»

Hâşim 4 Haziran 1933'te ölmüştür.

«Hâşim'in sanatı hiç bir zaman toplumun içine girmemiş, çarpan bir kalbe sahip olmamış, kuru bir soyutlama denemesinden öteye geçememiştir. Ahmet Hâşim'in şiirinin bu toplum dışı, ferdiyetçi tarafına ilk hücumu yapan Nâzım Hikmet olmuştur. Gerçek-

ten sanatını toplumun emrine veren, mısralarında insanların feryatları, sevinçleri, ümitleri, ıstırapları inliyen bu orijinal sanatkârın, o kuru, zihin oyunlarından ibaret şiiri hücumlarına hedef yapmasından daha tabii bir şey olamazdı» (36).

Ahmet Hâşim, kızınca, ölçüyü kaçıırır, hatır gönül bilmez ve en ağır hücumları yaparmış. Yusuf Ziya'ya göre; «Ahmet Hâşim'in dili (x) şuaı gibi, bütün içindekileri gösterir. Ona ait şu anda -Hâşim'in ölümünden az sonra- hatırımdan geçenleri saymakla bitiremem. Orhan Seyfi için, Faruk Nafiz için, Nâzım Hikmet için, pek sevdiği, cidden sevdiği Yakup Kadri için, hattâ benim için bir damla kızınca neler söylemezdi ki!» (37)

Hâşim'in ölümü üzerine söylenen ona ait nükteler arasında Nâzım Hikmet'le ilgili şu iki fıkra da vardı:

«Şair, Nâzım Hikmet'in komünistlik cürmiyle zan altına alındığı sıralarda, ona kızmıştı. Hem de o kadar kızmıştı ki, Ceza Kanunu'ndaki bütün maddelerin hakkında tatbik edilmesini istiyordu. Arkadaşlardan biri, onu itidale davet etti:

— İnsaf Hâşim, dedi, bir tanecik Komünist şairimiz var, ne çıkar?

Hâşim, gözleri hayretle parlayarak cevap verdi:

— Beyefendi, Beyefendi, zatıâlinizin başınızda bir tane bit olsa, eh artık bir tanecik bitimiz var, ne çıkar mı dersiniz?»

«Bir gün, Nâzım Hikmet, Hâşime «Onu döveceğim» diye haber yollamıştı. Hâşim telâş içinde Fâlih Rıfkı'ya koştu:

— Şimdi ben ne yapayım?

Fâlih alay etti :

— Yanında bir tabanca taşı...

Fakat Hâşim o kadar telâşta idi ki, şakayı farkedemedi.

— Peki, dedi, haydi gidip bir tabanca alalım...

— Senin evinde tabancan yok mu?

Düşündü, sonra :

— Var, dedi, var ama o olmaz...

— Neden?

Gözlerini korku ile açarak :

— Vallahi, dedi, onbeş senedir dolapta dolu duruyor... Artık o kadar dolmuş, o kadar dolmuş ki... Parmağımı dokunsam patlayacak sanıyorum!» (38).

Ahmet Hâşim, inancında ısrarlı ve kararlı bir şair değildi. Nâzım Hikmet, Hâmîd'in dâhi olmadığını, Mehmet Emin'in millî şair sayılmayacağını söylediği için ona cephe alıp, onu yermeğe kalktığı yıllardan çok önce Mehmet Emin aleyhinde makale yazmıştı.

Ahmet Hâşim'e göre «vâkıa Mehmet Emin Beyi göklere çıkararak çoktu. Hattâ bazıları bu şairi Türk edebî intibahının altın çelenkli bir Virjil'i saymakta idiler. Fakat 1897 Türk - Yunan savaşı sırasında ilk defa olarak hece vezniyle halktan alınmış mevzular ihtiva eden bir şiir kitabı yayınlamış olan Mehmet Emin Bey'in şairliği sırf bir unvandan ibaretti. Kıt ilhamı, sathî görüşü, derinliklerden yoksun duygusallığı ve fakir muhayyalesi bu şairi bir millî şiir kahramanı derecesine yükseltmek isteyenlerin bütün gayretlerini boşa çıkarıyordu. Bu şairin sevimsiz olan sanatı, mümessili bulunduğu farzolunan akımı da sevimsizleştiriyordu.» (39)

Nâzım Hikmet'in «Cevap No. 2» şiiri, Ahmet Hâşim'i yeteri kadar sevimsizleştirdi. İşte o ünlü hicviye :

İki serseri var :

Birinci serseri

köprü altında yatar,
sularda yıldızları sayar geceleri...

İki serseri var :

İkinci serseri

atlas yakalı sarhoş sofralarında
Bağdatlı bir dilencinin çaldığı sazdır.
Fransız emperyalizminin
idare meclisinde ayvazdır...

Ben :

ne köprü altında yatan,
ne de atlas yakalı sarhoş sofralarında
saz çalıp Arabistan fıstığı satan-
ların

şairiyim;

topraktan, ateşten ve demirden

hayatı yaratan-

ların

şairiyim

ben.

İki serseri var :

İkinci serseri

yolumun üstünde duruyor

ve soruyor

bana :

«PROLETER

dediğimin

ne biçim kuş

olduğunu?»

Anlaşılan

Bağdadî saklaban

unutmuş,

Mösyö bilmem kimle beraber

Adana - Mersin hattında o kuşu yolduğumu...

İki serseri var :

Birinci serseri

pencerelerden bir gölge gibi girer

geceleri...

İki serseri var :

İkinci serseri

halkın alınterinden altın yapanlara

kendi kafatasında hurma rakısı sunar.

Ben hızımı asırlardan almışım,

bende her mısra bir yanardağ hatırlatır.

Ben ne halkın alınterinden on para çalmışım

ne bir şairin cebinden bir satır...

İki serseri var :

İkinci serseri

meydana dört topaç gibi saldığım dört eseri (40)

sanmış ki yazmışım kendileri

için.

Halbuki benim

bir serseriye hitab eden

ikinci yazım işte budur :

Atlas yakalı sarhoş sofralarının sazi,

Fransız sermayesinin hacı ayvazı,

bu yazdığım yazı

örse balyoz salanların şimşekli yumruğudur

katmerli kat kat yağlı ensende...

Ve sen o kemik yaladığın

sofranın altına girsen de,

— dostun KARAMAÇABEY gibi —

kaldırıp kaldırıp yere çaaal-

mak için

canını burnundan aaal-

mak için,

bulacağım seni...

Koca göbeklerin Russell kuşağı sen,
 sen uşşak murabbaı,
 sen uşşak mik'abı,
 satılmış uşşakların uşşığı sen!!!

Nâzım'ın bu şiiri, Nâzım'ın şiir anlayışı ile Hâşim'in şiir anlayışının kesin savaşıydı ve zafer Nâzım'ın olmuştu. Her ne kadar Hamdullah Suphi, suçlamalar ve jurnallerle Nâzım'ı müşkül durumda bırakacağını sanmışsa da sonuç hiç de böyle olmamış, Nâzım'ın hicviyesi, gençlerin ellerinden ve dillerinden düşmemişti. İkdam, Milliyet ve Hâkimiyeti Milliye ile öteki yayın organlarının yeni sanat akımına karşı ortak cephe kurmaları gençleri ve yenileri küçük dergilerde ve polemiklere sütun açan bazı gazetelerde toplamıştı.

BİR KOMİK ÂDEME HİCVİYE

Nâzım, Hamdullah Suphi'nin Türk Ocağı'nda hitabetinin en ince hünerlerini göstererek yapmak istediği kışkırtmalar karşısında bir adım geri çekilmemiş ve gençlere gerçekleri rahatlıkla anlatma fırsatları bulmuştu. Nâzım'ın 3 numaralı cevabı BİR KOMİK ÂDEM için yazılmıştı :

Gözleri, kulakları, elleri, ayaklarıyla,
 han, hamam, apartıman ve konaklarıyla,
 16 sayfaları, baskı makinaları-tanklarıyla,
 çatal, bıçak, tabak ve bardaklarıyla,
 yamak ve yardaklarıyla
 hücumla kalktılar!...

Hele içlerinde öyle bir tanesi var,
 öyle bir tanesi var ki :
 İnsanın yüzüne öyle bakar,
 öyle bakar ki;

toka edersin eline hemen papelini.
 Ve sıkar sıkırmaz onun belini
 sivri dilli, zilli bir bebek gibi çırpar elini...
 O bir komik âdemdir.
 Portakal oğlu zâdemdir.

Han, hamam, apartıman ve konaklarınızla,
 çatal, bıçak, tabak ve bardaklarınızla,
 yamak ve yardaklarınızla,
 hücuma kalktınız!

Hak varsa eğer,
 hücuma kalkmak hakkınız.

Efendiler,
 İkinizle teker, teker
 paylaştık kozumuzu!

Şimdi sıra onun,
 gelsin o!!

Gel.

Sen :
 itlerini öne itip
 karanlıkta yol kesen
 hatip!!!

Sen :
 Beşinci Mehmedin saltanatını,
 Halifenin altın nallı kır atını,
 papellerin kat katını
 ve teneke suratını
 doldurup torbana
 sıska sırtında taşıyorsun...

Torbana doldurmak için yaşıyorsun.

Bana gelice,

ben :

geniş omuzlarımda dimdik bir kelle taşıyorum.

Ve yaşıyorum :

kellemin
 içindeki
 için...
 Farkındayım niçin :
 kan
 fıskırıyor
 bana bakan
 «âteş feşan?!»
 gözlerinden...

Ve niçin :
 cümleler ezberlemişsin
 Fehim Paşanın sözlerinden...
 Fehim Paşanın hayrülhalefi,
 bize sökmez afi...

Çıkmak istediğim yaldızlı bir merdiven yok.
 Kalbimin elinde ipekli eldiven yok
 Çıplak bir yumruk gibi kalbimi soymuşum.
 Kellemin
 içindeki
 için,
 kellemi koymuşum...

Sen...

Hayır...

Seninle böyle konuşmak istemem...

Hem,

ben ki yegâne asaleti
 dişli düşmanla boğuşmakta bulanım,
 seninle boğuşmak istemem...

Sen bir komik âdemsin!...

Portakal oğlu zâdemsin.

Toka ederler papelini,
 sıkırlar senin belini
 sivri dilli, zilli bir bebek gibi çırparsın elini.

Sen bir komik âdemsin.

Sen...

Fehim Paşanın hayrülhalefi.....

Bu kadarı kâfi.....

Bu yazının kâfi derecede kuvvetli olmadığını müdrikim. Kabahat bende değil, ilham edende...

RÂTİP TAHİR'İN GÖRÜŞÜ

Nâzım Hikmet'in bu hicviyesi, dayandığı fikirleri ve kimlerden yana ve de kimlere karşı olduğunu iyice aydınlığa çıkarıyordu. Ressam Ratip Tahir yaptığı bir karikatürde (Ağustos 1929) lejand olarak şunları yazıyordu :

«Son haberlere nazaran edebî münakaşa Yakup Kadri'nin nakavt olması ve yerine Hamdullah Suphi Bey'in geçmesiyle neticelendi.»

Gerçekten de Yakup Kadri, bu tartışmadan yenik, Hamdullah Suphi de bitkin düşmüştü. Genç kuşak, her alanda eskileri geçiyordu. O günkü «gençlik, özlü, ruh sahibi, yaratıcı, binaenaleyh orijinaldi. Onun bu hakkını teslim etmeyenler köhne estetikçiler, ufukları dar, her yenilikten ürken hasta şahsiyetlerdi.» (41) Nitekim «Bir Rus şairine benzediği iddialarına rağmen, Nâzım Hikmet dünya edebiyatında kendine has bir nevin yaratıcısı olmuştur. O, ne bir fantezi heveslisi, ne bir garaip perest, ne de yeni moda müptelâsı bir edebiyat züppesidir. O sadece, ağlamayan ve haykıran, zekâsının malzemesini eski insanlıktan aldığı halde, çatısını yeni bir teknikle kuran, ona müstakbel dünya-

ların rengini veren büyük bir kalfa mimardır. En yeni binalarda kullanılan taşlar da bu dünya kadar eskidir. Nâzım bunu bilir.» (42)

MAYAKOVSKI VE NÂZİM HİKMET

Nâzım Hikmet'in yeni şiir akımını Rus Şairi Mayakovski'den aldığı, bilen ve bilmeyen çok kişi tarafından ileri sürüldü. Ama hiç kimse Nâzım'ın bir Mayakovski taklitçisi olduğunu bugüne dek ispatlamadı. Buna karşılık Ahmet Haşım'in orijinal sayılan ve sanılan hayallerinden çoğunu Hüsnü Aşk'tan aldığı, belgelerle açıklandı. Artık okul yardımcı kitaplarında bile yer alan bir gerçek idi ki, «son edebî neslin başlı başına bir şahsiyeti olan Nâzım Hikmet şiirde büsbütün yeni «nevi şahsına münhasır» bir çığır açmıştır.» (43) Her ne kadar «Türkiye'de on seneden beri şiiri yenileştiren cereyanlar var» idiyse de, «Nâzım Hikmet'in şiiri bizde evvelden o tarzda mevcut değildi. Gerçi bazı şiirlerde meselâ Fikret'te, Nâzım'ı haber veren unsurlar bulmak kabildir. Fakat küçük küçük izler, bütünü ancak haber verir, göstermez. Bununla Fikret ve Nâzım arasına birinden birini tercih eden bir hüküm vermeğe kalkmıyorum. Ancak Nâzım'ın kendisinden evvelkilerden aldığı bazı unsurlar olmasına rağmen yepyeni bir şair olduğunu söylemek istiyorum.» (44)

Şu Mayakovski'den esinlenmeğe gelince, «bir kere şunu hatırlamak gerektir ki serbest nazım yalnız bizde değil bütün medenî memleketlerin inkılâpçı muhitlerinde en geniş rağbeti bulmuş bir tarzdır. Türk serbest nazmı, Mayakovski'den veya herhangi bir yabancı şairden ilham veya kuvvet almış

olabilir. Fakat bu adamlar olmasalardı Türkiye'de serbest nazım doğmayacaktı demek, yersiz bir iddiadır.» (45) Gören göz, anlayan insan için «Nâzım Hikmet, Yahya Kemal ve Yusuf Mardinli her biri kendi şiir anlayışlarına uygun olarak ayrı ayrı birinci safhadaki şairler arasında henüz aşılmamış şiirler bırakmışlardır. Sanat eserleri hiç şüphesiz bütün edebiyat tarihimiz boyunca birer değer olarak kalacaktır.» (46) «Nâzım cihan ölçüsünde bir şairdir.» (47) Ama, A. Hâşim de, Nâzım'ın kendisinin açtığı yolda yürüdüğünü sanırdı. (48)

Onun için Mayakovski'nin basit bir taklitçisi olarak göstermek, gerçeklere sırt çevirmektir. Konuyu daha iyi anlamak için Mayakovski hakkında kısaca bilgiler sıralayalım :

Mayakovski, 1894'de Gürcistan'da doğdu, yoksul bir hayat sürdü, 1908'de sosyalist partisine girdi, bu nedenle tutuklandı, serbest bırakıldıktan sonra kısa bir süre geçti, yine tutuklandı ve bir yıl hapse mahkûm oldu. 1912'de fütürist şiirlerini yayınladı. 1917 Sovyet devrimine katıldı. Nâzım Hikmet'e göre; «O, kendisiyle beraber «Oktaybr»a muazzam bir inkılâpçı heyecanı ve yeni bir edebiyat şeklini getirdi. İnkılâbın en güç zamanlarında Mayakovski'yi, kollarını sıvamış dev gibi cüssesiyle iş başında görüyoruz. Şiir yazıyor, propaganda resimleri yapıyordu. 3 sene zarfında 500 propaganda levhasını tek başına resmetmiş ve şiirlerini yazmıştı. İnkılâbın yıkış devresinde faal olan bu büyük şair, kuruluş devresinde de işine devam etti. İktisadî kavgaya şiirleriyle heyecan veriyordu... Eski şiirin tekniğiyle, mektep sıralarından itibaren, ülfet etmiş olan ihtiyarlar Mayakovski için «şiirlerini kendisi okuduğu zaman iyi oluyor, fakat biz okuyamıyo-

ruz!» diyorlardı. Fakat zamanla Mayakovski'nin açtığı şiir tarzı taammüm edince, yeni şiir şeklinin hayatlı, canlı ve tabii tekniği muzaffer oldu. Ve bu itiraza mahal kalmadı.» (Resimli Ay, Temmuz 1930)

Nâzım Hikmet'le Mayakovski'nin şiir tarzı hakkında İlya Erenburg'un görüşü şu :

«Nedense herkes Mayakovski'yi, Nâzım Hikmet'in öğretmeni sayar. Nâzım da bir çok seferler, Mayakovski'nin, kendisi için bir cesaret ve insanca yiğitlik örneği olduğunu söylemişti. Ama Nâzım şiirde bir başka yoldan yürüdü. Kafiyei bıraktı. Kendisi şiirin müzikten farklı olduğunu — ona ak-raba olmakla birlikte sestem çok âhenk istediğini söylerdi. Halk türkülerini sürdürmek çabasından, kendi biçimini yaratmağa, sadeliğe, saydamlığa geçmişti. Şiirlerini Türkçe nasıl okuduğunu duymuştum. Şiirlerinin Rusça ve Fransızca çevirilerini de okumuştum. Bir şair üzerine yargıda bulunmak için elbet bu kadarı yetmez. Ama yine de, Nâzım gibi ben de, hepisinden çok Eluard'ın ona yakın olduğunu sanıyorum.» (İlya Erenburg'un Hatıraları, Hasan Ali Ediz çevirisi, Altın Kitaplar yayınevi, 1968)

YAKUP KADRİ EDEBİYAT MAHKEMESİNDE

Ama bu yenilik ve bu yeni heyecan, sanatı emekçi halk kitlelerinin emrine veren şiir, Yakup Kadri'nin o zaman anlayamadığı, belki de çekemediği bir şahlanıştı. Yeniler, onu Edebiyat mahkemesine vererek duruşmasını yaptılar. «Mizah» kaydı ile yapılan bu hayalî duruşmada çok ciddi gerçekler dile getiriliyordu. Okuyalım :

«Reis — İsminiz nedir?

Maznun — Yakup Kadri.

Hâkim — Kaç yaşındasınız?

Maznun — Kırk bir.

— Ne işle meşgûlsünüz?

— Muharririm.

— Oturunuz. (Maznun oturur ve başını önüne eğer)

Müddeiumumî — (Ayağa kalkarak) İthamnameyi okuyacağım. (Okur) Büyük haile senelerinde yüzbinlerce genç düşman karşısında can verirken, binlercesi de cephe gerisinde veremden, yoksulluktan ölerken İttihat Terakki Fırkası başlarından ve harp mesullerinden bir paşanın gayrikanunî tahsisatı ile İsviçre'ye giderek Sanatoryumda rahat döşegine uzanan ve haile sonuna kadar memleketin semtine uğramayan maznun Yakup Kadri Bey, edebî bir münakaşada ancak ilmî mülâhazalarını söylemeğe salahiyettar iken bugünkü nesli, büyük harpte samanla karışık hamur ekmeği yediği için tereddi etmekle itham etmiştir. «Sağnak» isminde kusurlu bir piyes yazarak farkında olmadan irticalî teşvik eden ve eserinin temsili menedilen, harf inkılâbına dair yazdığı makaleler düşman tarafından aleyhimize hüccet olarak kullanılan maznun, inkılâba faydası dokunacak tek bir eser yazmadığı halde, garip bir tafrafuruşlukla inkılâbın mübessirlerinden olduğunu iddia etmiştir.

YAKUP KADRİNİN EDEBÎ SUÇLARI

Halbuki Osmanlı İmparatorluğunun sukutu ve yeni Türk dünyasının doğduğu senelere takaddüm eden günlerde, maznun yenilik ve yeni lisan aleyhine ateş püsküren yazılar yazmıştır. (Müddeiumu-

mi Rebab mecmuasını okur) Maznun bununla kalmayarak yeni lisan inkılâbının da mübeşşirlerinden olduğunu iddiaya kalkmış ve bu inkılâbın hakiki ordusuna çirkin bir lisanla tariz etmiştir. Edebiyat âleminde üstad, hattâ arada bir dâhi geçinen maznuna ait makamımıza tevdi edilen dosyada mumai-leyhin garp edebiyatından intihallerine ait vesikalar vardır. Maznun edebiyat gibi yüksek bir mefkûreyi âlet yaparak şahsî menfaatlerini temin ettiği gerek Büyük Harp'te ve gerek İnkılâptaki edebî vazifesini yapmadığı halde bugünkü gençliğe hakaret eylediği, dil inkılâbına zararlı bir şahıs olduğu halde zaferden sonra bu inkılâbı yapanlardan olmakla öğündüğü, bugünkü edebî nesli teşvik edeceği yerde her vesile ile onu istihfaf, inkâr ve tahkir ettiği cihetle Edebiyat Kanununun ... nci maddesi mucibince mücrimiyetini isterim.» (49)

YAKUP KADRI'NİN ÇELİŞMELERİ

Ve duruşma devam ediyordu. Ancak bir tartışmanın, bir dâvanın sonu gelmişti. Çünkü yayınlanan belgeler hem Yakup Kadri'nin, hem de Hamdullah Suphi'nin samimiyetsizliklerini, iki yüzlülüklerini ortaya koymuştu. Daha 1922'lerde Yakup Kadri İkdâm'da Müşahade ve Mülâhaza sütununda Millî Edebiyat başlıklı makalesinde bugün Nâzım Hikmet'e karşı korumağa çalıştığı Mehmet Emin Bey hakkında şunları yazmıştı :

«Hayli zamandan beri millî vezinle yazan büyük bir şairimiz Mehmet Emin Bey, millî şair adde-dilemez.

Zira Mehmet Emin Bey tamamiyle çığırın (Yani millî edebiyat çığırının) haricinde idi. Vatan-

perverliği tıpkı bir frenk şairinin vatanperverliği gibi idi. Hassasiyeti ve felsefesi firengâne idi.

Ömründe hiçbir millî vezinle yazmamış Mehmet Âkif Bey, bu hususuta Mehmet Emin Bey'den bin kat daha millîdir.»

Bunları yazan kalem şimdi (1929'larda) Nâzım Hikmet eleştirdi diye, dün millî şair saymadığı Mehmet Emin'i Millî Şair diye tanıtmaya, övmeye çalışıyordu. Ama, bu samimiyetsiz tutumu genç kuşak tarafından hemen yüzüne çarpıldı. Hareket, «Öteki beyaz kürklü tilkiye, Hamdullah Suphi'ye gelelim» diyerek başka bir tartışmayı hatırlattı. (50)

Serveti Fünun'da Celâl Sahir, Mehmet Emin'i «millî ve yüksek bir şair» diye överken Hamdullah Suphi, Mehmet Emin'i ilhamlarını «sunûfu âdiyeden» olan kıymetsiz bir avam şairi olarak yermiştir. Hamdullah Suphi'nin makalesinden bir parça okuyalım :

«Avam şairleri, mevzularını sunûfu âdiyenin, avamın anlayacağı üzere tertip edenlerdir. Bizde avam şairi ünvanına, kabul ettiği maksad itibariyle çok daha lâıyk olan bir zat vardır ki o da Alman müsteşriklerinin bir vakitler «altı asırdan beri Osmanlı edebiyatının beklediği millî şair» diye telâkki ettikleri ve Celâl Sahir Bey'in tahsin ve tevkîr buyurdıkları Mehmet Emin Bey'dir.» (51)

DÂVA HALLEDİLMİŞTİR

Gerçekten de dâva halledilmiş, zafer kazanılmıştı. Peyami Safa bunu şöyle özetledi :

«Dâva halledilmiştir. Gösterdiğimiz delillere, ve vesikalara cevap vermeleri için icab eden müddet geçti. Susuyorlar. Yalnız kulaklarımızda, kerva-

nımız ilerledikçe akisleri azalan bir yaygaranın hafif uğultusu kaldı.

Delillerimizin hiç birinin aksini isbat edemedikleri için bu yaygarayı sükût addediyoruz.

Onları bu kadar sinirlendiren ve bizim nazarı-mızda haiz oldukları kıymetten bile çok aşağı düşü-ren bir iki yazımızdaki şiddete bile teessüf ediyoruz.

Her münakaşada iki taraf da haklıdır; fakat burada bir münakaşa vaziyeti görmüyoruz. Biz edebî fikirlerimizi delillerle, vesikalarla ortaya koyduk, aldığımız cevap sadece küfürdür. Bu makule-den muarızlar karşısındaki utancımız, daha fazla söylememizi ve buna bir münakaşa ismi vermemizi men eder.» (52)

YAKUP KADRI'NİN NÂZIM'A ÖVGÜLERİ

Nâzım Hikmet'e ve onun etrafında toplanan genç kuşaklara pervasızca saldıran ve küfürlerle, jurnallarla hücumu geçen Yakup Kadri, daha kısa bir süre önce (Nisan 1929'da), hattâ daha önce de (1926 sonlarında) Nâzım Hikmet için sütunlarca yazı yayınlamıştı. Acaba neden birdenbire saf de-ğiştirdi, de-ğiştirdiler? Bunun karşılığını Nâzım Hikmet'in şiirlerinde bulmak gerekir. Nâzım emekçi halka inanıyordu. Yakup Kadri ise halkı sevmiyordu. Alp Dağlarından mektup gönderen Yakup Kadri, Aralık 1926'da şunları yazıyordu :

«... Her şeye basit ve behimî manalar verildi-ği, her şeyde basit ve behimî manalar arandığı bir devirde, artık hiç kimseye şiirin mukaddes menşe'-lerinden bahse imkân kalmamıştır. Şairlere yarı veli, yarı nebi nazarıyla bakıldığı ve mezarlarına adaklar adandığı zamanlardan çok uzaktayız. Hususiyle,

bizde de Şamanların mübarek sazı boş, hokkabaz ve hakikat meşrep bir neslin eline düştüğü günden beri bütün asıl ruhlar manzum sözden, yani ilâhî kelâmdan iğrenir oldu. Onun içindir ki, bundan bir kaç yıl evvel, Ahmet Haşim'in Türk âmmesine tanıtmak istediği bir genç Şaire (Nâzım Hikmet'e) deli nazarıyla bakıldı.» (53)

Yakup Kadri, Milliyet'teki bir fıkrasında Nâzım hakkında şunları yazıyordu :

«Kendisinden bahsetmekte daima büyük haz duyduğum genç şair, Nâzım Hikmet şimdiye kadar, çoğu ağızdan ağıza dolaşan şiirlerinin ilk serisini 835 satır başlığı altında meydana koydu. Bu 835 Satır Türk şiirindeki, hattâ Türk dilindeki inkılâbın ilk satırındır.

Nâzım Hikmet tâ Âşık Paşa'dan beri alıştırmız bütün nazım kaidelerini, vezin sistemlerini altüst ederek ve Türk kamusunun hudutlarını kırıp geçirerek yeleleri dimdik olmuş şahlanan bir «Demir Beygir» üstünde sıcak ve acaip nâralar atarak koşuyor. O, yalnız Türk şiirinde yeni bir çığır açmış bir edebiyat inkılâpçısı değil, hiç görmeğe alışmadığımız yepyeni bir şair tipidir; sazı yok, nazı yok; Ahmet Haşim'in dediği gibi, bütün ruhunu bir bakır boru içinde havalara üflüyor.

NÂZIM'IN ŞİİRİ : ESEN BİR ORKESTRA

«Bırak o saz dediğin üç telli zırlıtıyı» işte «esiyor orkestram!» onun bedîfinin en açık tarifidir. Ve hakikaten Nâzım Hikmet'in şiiri çalınan bir orkestra değil, esen bir orkestradır. Bir ormanda bir fırtınayı, bir ihtilâl gününde bir şehrin içindeki velve-

leyi andıran bu orkestranın, bu bando mızıkasının hangi âletlerden terettüp ettiğini anlamak kabil olmaz. Bir atın nalı, bir kopuk elektrik teli, bir kırık künk, bir kapı tokmağı, bir bahçenin demir parmaklıkları, belki hep bir araya gelip Nâzım Hikmet'in gürbüz ve marifetli ellerinin içinde birbirleriyle tokuştukça bu sesi çıkarır; belki de genç adam bazı vantraloglar gibi bütün bu sesleri hiç bir âlet kullanmadan kendi göğsünün derinliklerinden koparıp saçıyor...

Lâkin işte bunun bilinmeyişidir ki, Nâzım Hikmet'in yaptığı işin kıymetini arttırıyor. Şair, sihirbaz gibidir, sanatının sırrı meydana çıkınca bütün nüfuzu, tesiri, yani buğusu dağılır. Klasik sanatla, modern sanat arasındaki fark da buradadır. Klasik sanatkâra eseri için mutlaka mermer lâzımdır, halbuki modern sanatkâr size çamurdan bir venüs heykeli yapabilir; tıpkı Nâzım Hikmet'in bize sokak lehçesinden yüksek bir edebiyat yaptığı, kendi aramızda bile ağzımıza almaktan çekineceğimiz en âmiyane tabirleri, sözleri, şiirin asıl kamusuna soktuğu gibi...

NÂZİM HİKMET EDEBİYATA DEMOKRASİYİ GETİRDİ

Onunla beraber, Türk edebiyatına, ilk defa olarak demokrasi dediğimiz şey giriyor. Edebiyatta demokrasi yalnız halk sevgisini çağırarak, açların, çiplakların, mazlum ve mağdurların hakkını müdafaa etmek değildir; mazmunda olduğu kadar mutlaka şekilde de demokratik olmak lâzım gelir. Nâzım Hikmet'in şiirinde her iki vasfı da gayet çıkıntılı bir halde görüyoruz.

Bana bak!

Hey!

Avanak!

Elinden o ziriltiyı bıraksana!

Zannedersiniz ki sokakta bir arabacı, bir arabacıya bağıyor. Nâzım Hikmet, Piyer Loti'den bahsederken birdenbire şu sesi çıkarıyor :

Şark

yutmayacak

artık!

Bıktık be bıktık!

Başka bir şiirinde :

Belki arkamdan bana

bu kalbini haykırana

«kaçık!»

diyen adam!

Sen de eğer ötekiler gibi kazsan..

İşte size bir sokağın bütün çıplak yankıları. Lâkin şair ne zamandan beri bir sokak münadisi-dir. Bunu bir başka makalemizde tetkik edeceğiz.»
(54)

NÂZIM'IN SANAT TELÂKKİSİ

Nâzım Hikmet, polemiginde kendisi hakkındaki bu yazıyı da cevaplandırmış, soyluların edebiyatını savunan Yakup Kadri'ye karşı halkın edebiyatını dile getirmişti. Nâzım'ın sanat telâkkisi şehir proletaryasının sorunlarını kapsıyordu. Onun için Sanat Telâkkisinde şiirine ilham veren periyi şöyle tanıtmıştı :

Benim
 Şiirime ilham veren perimin
 omuzlarında açılan kanat:
 asma köprülerimin
 demir putrellerindedir!.

Ben değişmem
 en hâlisüddem
 arap atına,
 saatte 110 kilometrelik süratini
 demir raylarda koşan
 demir beygirimin!

Asıl hayranım ben:
 hâlikleri mavi gömleklî mimarlarım olan
 77 katlı beton-arme dağlarına!
 ve ateşçimin
 dört köşe terli bir güneş gibi yanan yüzüne
 bakmadan geçemem!..

Nâzım böylece, sanatının toplumcu ve tekniğe dayanan özünü anlatıyordu. Yakup Kadri ise, sokağın, yani halkın şairi olan Nâzım'ı yererken onu sokak tellâlı diye küçültmeye yeltenmişti. Yakup Kadri konu üzerinde ısrarla durdu. Dedi ki :

«Nâzım Hikmet'le beraber sokağın sesleri şiire giriyor ve bunu söylerken kendi kendime şu suali sormuştum :

«Lâkin şair ne vakitten beri bir sokak münadisidir?»

İKİ TÜRLÜ ŞAIR TİPİ

Nâzım Hikmet'e kalsa «geniş endüstri hayatının, meydana organize halk kitlelerini çıkardığı gündenberi;» diyecektir. Fakat genç şair bu iddiada

bulunurken beş bin yıllık Homiros'un bir sokak mü-
nadisi olduğunu unutacaktır.

Filhakika, yeryüzünde şiir başladığı gündenberi başlıca iki türlü şair tipinin biribirine muvazi surette tekâmül edip geldiğini görürüz: Ferdîyetçi şair, cemiyetçi şair.... Bunlardan biri tabiat ve insanlar içinde münzevidir. Yalnız kendi ıstıraplarını, heyecanlarını kendi ümitlerini, kendi sevinçlerini çağırır.

Öbürü, cemiyetin olsun, tabiatın olsun, bütün hayatın tecellilerini kendisinden aksettirir ve herşey, her beşerî hâdise onda en âhenktar, en şuurlu ifadesini bulur. Denebilir ki, bu nevi şairler beşeriyetin haykıran vicdanıdır. Lâkin işte bu nevi şairler, bunun içindir ki beşeriyet gibi ipsiz, sapsız, beşeriyet gibi karışık, beşeriyet gibi gürültücü, patavatsız, kaba, behimî ve onun gibi mantıksızdırlar. Yaptıkları şeyde klâsik sanatın ilâhî intizamından, ezeli âhenginden eser yoktur, bütün estetikleri insanların idare ettiği cemiyetler gibi anarşiktir.

İŞÇİ KİTLELERİ VE YAKUP KADRI

Nâzım Hikmet'in dediği gibi bu tarz şiirler «Beethoven'in sonatlarını asla değil, fakat bando muzikayı, bir panayır yerinde bir fanfarı andırır.» Bittabi, böyle bir musiki sokaktan başka bir şeyde çalınmaz. Anın içindir ki, Nâzım Hikmet'in şiirlerinin bugünkü Türk cemiyetinde hiç yeri olmadığını zannediyorum. Çünkü bizde bu orkestranın, cehennemî velvelesini dinleyebilecek kocaman, koyu ve dalgalı insan kitleleri henüz yetişmemiştir; yakın bir âtide yetişmesinin imkânını da görmüyoruz.

Esasen mevcudiyetleri gündelik ihtiraşlara bağlı bu kitleler endüstri hayatının en feyizli olduğu yerlerde bile havada dolayan bulutlar gibi fanidirler. Şimdi toplanırlar, şimdi dağılırlar ve her biri, kendi bucağında, kendi ıstırabını veyahut kendi sevincini kendine mahsus şairin yüreğe bir rahmet gibi akan damlalarını sine sine içmeğe gider.

Eyvah, o zaman sokakta yalnız kalan şaire; onu artık hiç kimse dinlemez. Gündüz, orkestranın fırtnası ile bir deniz gibi coşturup taşıdığı bütün o insanlar nerede? Hepsi bir böcek hâlini alıp bir yuva-ya sokulmuş. Artık bu saatte kimsenin kendini, kendilerini rahatsız etmesini istemiyorlar. Çünkü vakit geçtir; el ayak çekilmiştir, bu dakikada her ferd kendi vicdanının sesini dinliyor.

Şair, sakın bu saatte, bu yuvaların kapısını zorlamağa ve uykuya dalanları uyandıрмаğa kalkışma, seni taşla koğarlar. Git, yüreğinde daha başka nağmelerin varsa, onları gizlice rüzgârlara tevdi etmesini bil!» (55)

ŞOFÖRLERİN GREVİ

İşçi sınıfının varlığını hiçe sayarak ve onu küçümseyerek kalem oynatan Yakup Kadri, Türkiye'de bir işçi sınıfının varlığını görmezlikten geliyor, sokağı kötülüyordu. Oysa 1 Haziran 929 Cumartesi günü İstanbul şoförleri, sokağın cevabını Yakup Kadri'ye verdiler. O gün şoförler taksi fiatlarının 60 kuruştan 30 kuruşa, 40 kuruşluk yerlerin 20 kuruşa indirilmesini protesto için grev yaptılar. Greve şoförlerin yüzde sekseni katıldı ve sokakların susuşunu Nâzım Hikmet «Sesini Kaybeden Şehir» şiiriyle dile getirdi. (Temmuz 1929):

Caddenin ortasında bağırip durmayın,
topuklarınızı yere vurmayın,

NAFİLE

asfaltı getiremezsiniz dile!

NAFİLE

konuşmaz sesini kaybeden şehir :

okşamazsa eğer

ONLARIN

ceplerinde kilitlenen elleri

bakır telleri...

ve bir edebiyat eleştirisi böyle fırtınalı polemik dal-
gaları ile sona erdi. Nâzım, grevi tasvirde şu unu-
tulmaz mısraı dünya edebiyatına kazandırdı :

Tuğla bacalarda dumanlar dona kaldı.

2 | Nâzım Hikmet - Peyami Safa Tartışması (1935)

Nâzım Hikmet, Bâbîâlîde musahhihlik yaptı, fıkra, makale, başmakale, şiir, piyes, operet, senar-yo yazdı. Rejisörlük, dublörlük sanatlarında da başarı sağlayarak hayatını kazandı. Ancak tek partili rejimin, demokrasiye, hür fikre ve serbestçe yayın yapmaya imkân vermeyen dar kalıpları, iktidardakiler gibi düşünmeyenlerin sıkıntılı bir hayat sürmelerine sebep oluyordu. Kitap toplama kolaylığı, sanat hayatında bile gerçeklere uygun bir inceleme, bir eleştirme yapmaya, derleme hazırlamaya engel oluyordu. Nitekim 1935'te yayınlanan ve hazırlayanının bilgisi ve zevki iyi şiir seçmeleri yapmaya elverişli olan bir yazar (Feridun Fazıl Tülbentçi), Büyük Harpten Sonrakiler adlı antolojisinde Nâzım Hikmet'e iyi bir yer veriyor, fakat asıl sanat gücünü gösteren, Nâzım'ı olduğu gibi tanıtan, yansıtan eserlere yer veremiyordu. Örneğin, Antolojide Nâzım'ın şiirlerine örnek olarak şu eserler sıralanmıştı : Denize Hasret - Salkım Söğüt - Bahri Hazer - Mavi gözlü dev. minnacık kadın ve hanımel-

leri. Oysa bunların dördü de Nâzım'ın yapıtları arasında ikinci derecede eserlerdi. Belki Bahri Hazer sanatını gösterecek bir örnek sayılabılırdı, ama öbürleri ne sanatını, ne de fikirlerini anlatacak yapıdaydı. (1)

NÂZİM HİKMET FIKRACI

Nâzım, günün sanatçısıydı. Ondan söz açmak olmazdı. Ama ona fikirlerinden dolayı yapılan suçlamalar, Nâzım'ı olduğu gibi tanıtmaya yarayacak örnekler vermeği önlüyor; korku, hele ortamın açık bir savunmaya yer vermeyen ağırlığı, övgüye yasak, sövgüye açık bir düzeni sürdürüyordu.

Böyle bir ortamda TAN, fıkra yazarı olarak Nâzım Hikmet'e sütunlarını açtı. İkinci sayfada bir başta Peyami Safa, bir başta Orhan Selim yazacaktı. Gazetelerin her konuda yazı yazamamaları, hele iç ve dış politikayı eleştirememeleri okurları tutabilmek için gazete sahiplerini kuvvetli, okunan, aranan imzaları kendi sütunlarında toplamaya yöneltiyordu. Peyami okunan ve aranan bir imza idi. Ama yeterli değildi. Onun için TAN, Orhan Selim imzasıyla yazmak için Nâzım Hikmet'le anlaşmıştı. Fakat bu anlaşma, Peyami'nin rahatını kaçırdı. Peyami'nin küçük burjuva aydınlığından gelen ferdiyetçi tutumu, zaten devrimci Atatürk'ün en yakın çevresinde yer alamamanın da verdiği bir huzursuzlukla yeni bir yol kavşağına geldiğini gösteriyordu. Demokratik devrimleri savunamayan Peyami, bir ara solcu görünmüş olmanın ve Nâzım'la arkadaşlık yapmanın verdiği bazı avantajlarla kolayca kendini faşizme satabilirdi. Zaten Hitler Almanyası'nın her geçen gün artan tantanalı gösterişi onda yeni

umutlar yaratmıştı. Bu umutlara ulaşabilmenin yolları belki de Nâzım Hikmet'e çatmaktan, ona kesin cephe almaktan geçebilirü. Zaten haftalık bir dergi çıkarıyor ve Hafta'yı tutundurmak için beyninin hünerlerini bol bol döküyordu. Fakat nafile! Peyami Hafta'yı yürütemiyordu. Hafta'yı canlandırmak için alışılmış, denenmiş bir metoda başvurmalıydı : Polemik!

Ve Peyami Safa, kendisiyle yakından uzaktan ilgisi olmayan bir fikrasına takılarak Nâzım'a çatma noktaları aramaya başladı.

Nâzım hem Akşam Gazetesi'nde imzasız başyazılar yazıyor, hem de Peyami'nin daha önce çalışmaya başladığı TAN'da Orhan Selim takma adıyla fıkralar yazıyordu.

Peyami Safa, Tan ve Akşam gazeteleriyle Yedi Gün ve Aydıbir dergilerinde alanını genişleten bir kalem savaşından pek çok zararlarla çıktı.

Peyami Safa, tartışmalara Hafta dergisinde «Biraz Aydınlık» başlığı altında 7 yazı ile ne söylemek, ne icat etmek gerekse o ölçüde girişti.

İMA HARBİNDEN AÇIK SAVAŞA

Peyami Safa'nın konuyu ortaya serdiği şöyle oldu. (2)

«Tan Gazetesi'nin karşılıklı sütunları, «Orhan Selim» imzası ile yazan Nâzım Hikmet'le benim aramda kısa bir ima harbine sahne olmuştu. Ben kendisine verdiğim cevapta, yalnız onu değil, herhangi bir fikre taassupla bağlanarak şahsiyetlerini kaybeden bütün sürü adamlarını kastedtim ve bunların sayıları azaldıkça bir cemiyetin nüfusunun artabileceğini, çünkü fertlerden değil, şahıslardan mü-

rekkep bir sosyete kurmak lâzım geldiğini yazdım.

Akşam gazetelerinden birinin başmuharriri olan arkadaşımız bu sözümlü jurnal telâkki etti. Fakat kendisiyle hususî konuşunca bu zannının yanlış olduğunu centilmence itiraf etmekten geri kalmadı, ve hattâ bunu gazetesiyle ilâna hazır olduğunu söyledi. Ben lüzum görmedim. Çünkü bana jurnalcılık isnadının benden ziyade bu isnadın sahibini küçük düşürecek kadar abes olduğunu, beni ve yazılarını tanıyanların hepsi anlayacaklardı.

Hele mevzu Nâzım Hikmet olunca bu isnad büsbütün abesti. Çünkü bundan yedi sene kadar evvel genç şair Anadolu hapisanelerinden birinde idi. Gazeteler affedilmesi ihtimalinden bahsediyorlardı. Ben burada Güzel Sanatlar Birliği Edebiyat kısmının umumî kâtibi idim ve Cumhuriyet Gazetesi'nin edebiyat sayfasını idare ediyordum. Nâzım ismi etrafında uyanan merhameti ve sempatiyi kuvvetlendirerek affedilmesi ihtimalini çoğaltmak için Vedat Nedim'in (3) bana verdiği bir şiirini Cumhuriyet'e koydum.» (4)

Peyami, Nâzım'la olan arkadaşlıklarını hatırlattıktan sonra (5) Yakup Kadri'nin giriştiği hücumlarına sözü getirdi ve Hareket Dergisi'nde hem Nâzım'ı, hem de kendi neslini savunduğunu yazdı.

PEYAMI'NİN AHMET HAŞİM'E YERGİSİ

Bu geçmiş olayları hatırlayanlar için gerçekten böyle bir çatışmanın anlamı kavranamadı. Doğru, Peyami Safa, saman ekmeği yiyen nesil suçlaması üzerine hem Yakup Kadri'ye, hem de onu savunan ve Nâzım'a çullananlardan Ahmet Hâşim'e de sert bir cevap vermişti.

Peyami Safa o yazısında (6) şöyle diyordu :

«Daha biz «ya settar» deyip de kılıcımızı çekmeden, muarızımız görünen beylerden bir kaçı, kalemlemlerinin son kuvvetlerini ayaklarına vererek ters yüzü döndüler ve birden bire kaçıp gittiler.

Bunların bizden uzaklaştıkça küçük hayaletlerine bakarak birinin Arnavutluk'ta (7), ötekinin Bağdad'ta (8) soluğu almalarından endişe ediyoruz. Mamafi kınında uyuduğunu söylediğimiz kılıcımızın rahatını bozmamak dirayetini göstererek içinde büyüdüğü Arabistan çöllerinin ebedî sükûtunu tanzir eden bir muarızımızın bizden bâhis son satırlarını yazması (yâni mubahasadan çekilmesi) beğendiğimiz bir ihtiyat eseridir. Çünkü bu mubahaseden çekilmeseydi, iyice dezenfekte edilmeğe muhtaç olduğunu gördüğümüz ağzını dört yana açarak birinin haysiyetine, ötekinin şuuruna dilini uzatan ve medenî bir memlekette bedevî terbiyesi ile konuşan bu ağzı bozuk Arabinin dudaklarına evvelâ bir tutam kırmızı biber sürecektik. Fakat bu tehlikeyi vaktinde sezen Elseyyit Hâşim uzun dilini dişlerinin parmaklığı arkasına çekti ve dudaklarını kapadı. Biz de üstüne bir asma kilit vuruyor ve günahlarının kefareti verinceye kadar bu mücrim dili küçük zindanında hapsediyoruz.

Bu vesileyle anladık ki, bağdadî muarızımız en hafif bir savlete mukavemet edemeyecek kadar çürük bir bağdadiyeden ibaretmiş, zira kılıcımızın kabzasına doğru giden elimizin hafif rüzgârından bile yıkılıverdi.»

Bunları yazan kalem, nihayet beraber verdikleri bir fikir savaşından ve bir yenilik mücadelesinden sonra oklarını şimdi de Nâzım Hikmet'e çeviriyordu.

PEYAMI SAFA VE JURNALCILIK

Peyami Safa jurnalcılık konusunu şöyle bir hükme vardırdı :

«Hem bizim Nâzım'ın bir tek jurnalcısı vardır ki o da kendisidir. Kellesine geçirdiği işçi takkesi, ve sırtına vurduğu ceket, düğmeleri çözüük mintanından dışarıya fırlayan isyankâr kıllar, ütüsüz pantalonu ve yıkık omuzla, ayırık bacakla kendisine yedi kat yerin dibindeki maden ocaklarından açık havaya henüz çıkmış bir işçi edası vererek, tıkız ve gergin karınlı burjuvaların üstüne hamle eder gibi vardakosta yürüyüşü, hep bir ağızdan : «Bu delikanlı bolşeviktir, bakınız, bakınız» diye avazları çıktığı kadar bağırıyorlar. Hay koca aslan! Esasen kendisi de bunu mahkemede açıkça söylememiş miydi?» (9)

Polemik şu garîp hükümlerle ilk tefrikasını kapıyordu :

«Nâzım fikirleri için değil, kendi istediği için takib edilmiştir. Bu psikolojik nokta, eski dostumuzun ruhunda bütün ihtirasları idare eden bir tek faal merkezdir.»

NÂZIM HİKMET'İN KABİLİYETLERİ

Peyami Safa, usta bir kalem savaşçısı olarak Nâzım Hikmet aleyhindeki kampanyasına kendi dergisinde devam ederken, şurada burada Nâzım hakkında söylenen, hattâ söylenmeyenleri sıralamak, sonra da «tarafsızmış» gibi, tenkitlerini ve kötülüklerini haklı göstermek taktiğini izledi; Nâzım'ı o

icadedilmiş dedikodulara karşı savunur görünerek ithamlara devam etti. Diyordu ki :

«Birçokları Nâzım'ın kabiliyetini inkâr ederler. Bunlara göre Nâzım'ın sesi, aşağı cinsten bir demagojinin bayram davulu, dümbelek ve zurna sesi halinde, kaba bir heyecanla ve iptidaî bir teknikle, kurukalabalıklar arasında kopardığı gürültüden ve cayırtıdan ibarettir. Hattâ komünist gençler ve halk arasında bile onun müşterek dâvayı kendi hırsı lehine istismar eden fena bir çığırkan olduğunu söyleyenlere tesadüf ettim (10). Hapishane arkadaşları arasında onun şahsî hesapları yüzünden dertli olduklarını gizlemeyenler var.» (11)

Bu yersiz, ve de kendi hayalinde yaratarak sıraladığı söylentilerden sonra Peyami Safa, tarafsız çevreleri kandırmak için Nâzım'ın safında yer alıyormuş gibi davrandı ve ilâve etti :

«Bunlar Nâzım Hikmet aleyhinde fazla ileri gitmiş hassasiyetlerdir. Açık söyleyeyim : haksızdırlar. Her köpükten içindeki sabun miktarını ve kalitesini inkâr etmeğe kadar varan bu insanlar, susuz ve sabunsuz köpük olamayacağını anlamıyorlar. Nâzım'ın yazısındaki şişkinlik ve gaz dolu bir göbeğin çıkardığı gurultu, onun kabiliyetsizliğinden değil, belki aslında kıt olan cevherini bir bumbar gibi şişirerek daha geniş ve okkalı bir hacimde göstermek için hava tabakalarıyla doldurmak istemesindedir.» (12)

PEYAMI'NİN ÖVDÜĞÜ KİTAP : JOKOND İLE Sİ-YA-U

Bu kadar mübtezelleşen kalemin sahibi altı yıl kadar önce Nâzım'ın eserlerini okumalarını yazısına başlar başlamaz tavsiye eden Peyami Safa'nın

ta kendisi idi. Nâzım'ın Jokond ile Si-Ya-U'su yeni yayınlandığı vakit o, Nâzım Hikmet'in yeni kitabı için makalesine şöyle başlamıştı :

«Okudunuz mu? Ancak onu okuduktan sonra bu makalenin sizce mânası olabilir. Çünkü bu manzum hikâyenin mevzuunu burada anlatmayacağım. Zira hiç bir eser yalnız mevzuundan dolayı mühim olmaz ve mevzuu anlatan bir münekkit o eseri en basit mahiyetine irca etmiş olur. Ben bu cürmü işlemeyeceğim. Evvelâ Nâzım'ın kitabını, sonra bu makaleyi okuyunuz.» (13)

Sanki Nâzım'ın şairliğini inkâr eden varmış gibi, Peyami Biraz Aydınlik'ına şöyle devam ediyordu :

«İnkâr etmesinler, Nâzımcağız şairdir; fakat bütün materyalist iddialarının aksine, gayet romantik, lirik, cıvık, hassas bir şairdir... Mısralarının dibindeki göz yaşı birikintilerini keşfetmek için su mühendisi olmak şart değildir, hemen her eserinde babayiğit rolüne çıkan bu tuluat kahramanı, kulis arasında ahlayıp oflayan ağlamaklı ve içli bir aile çocuğu, bir ana kuzusudur. Bütün gayreti de bu masum ve çocukça lirizmini gizlemek için yufka yüreğine sert bir materyalizm çeliği kaplamaktır, ancak bu zırh içinde mukavemetsiz kalbini dışarının tesirlerinden korumaya çalışır.»

Bu satırlar, Peyami'nin kendi deyimiyle «Türk nazımının şekillerinde hürriyeti ilân eden ilk adam» için, Nâzım Hikmet için yazılabildikten sonra insanın sorası gelir :

Şairlerin duyguları, gözyaşları, kederleri olmadığını kim iddia etmiştir?

Şiirden lirizmi, insanlık için çırpınan bir yüreğin lirizmini kim kovmuştur?

Materyalizm, kalay gibi, sır gibi, krom gibi bir maddenin üstüne geçiriliverecek bir maden midir?

MÜSAMERELERDE ALKIŞLANAN ŞAİR

Hiddetin ve çekemezliğin etkisiyle kıvranan Peyami Safa, «aşağı cinsten bir demagojinin bayram davulu» gördüğü Nâzım'ın sesinin plâklara alınmasından sonra, kendini tutamamış, Fikret'in şiirlerini plaklara okuyabilmek için didinmiş, hırsını, kıskançlığını tatmine çalışmıştı. Peyami, Alay köşkünde sanatçılara verilen ve halkın da katıldığı müsamerelerde sahneye çıkmasını ve şiir okumasını ısrarla rica ettiği Nâzım'ın katıldığı bir müsamereden sonra, olayı şöyle anlatmıştı :

«Alay köşkünde geçen gün dördüncü müsamerelere verildi. Hep aynı manzara : salon hıncahınç dolu, kapılar ayakta kalan insan kümeleriyle çevrili. Bütün gözler sahneye dönük. Başlar keskin ve sabit bir alâkanın dağılmaması için hareketsiz, çıt yok ; ve yüzlerce münevver erkek, kadın, sahneyi dinliyoruz. Sonra büyük heyecanlarla gerilmiş ruhî zenberekler ansızın boşanıyor : şiddetli, sürekli, candan, yalansız bir alkış sağanağı kopuyor. Bu, İstanbul halkının Türk sanatına ve Türk sanatkârına çektiği karasevdanın ilânıdır» (14). Kendi kendisiyle gelişen Peyami o tarihten çok önce Nâzım'ın sanatını kendisi gibilerin anlamadığını belirtmişti :

«Nâzım'ı münevverler bile anlamıyorlar, ve bir çok güzel ince mısralarının manasını keşfe çalışıyorlar.»

Peyami Safa, Nâzım'a düşman kesildikten sonra, anlayamadığı bu şairi elbette şöyle küçültmeye çalışacaktı :

«Bizim Nâzım kolay fikir, kolay sanat, kolay şöret avındadır.

Kolay fikir; o kadar kolay ki bir kaç cümleye rahatça sığdırılabilir : İnsanlığın tarihi, istihsal tarihidir; faktör sadece ekonomiktir; müstahsil ve müstehlik arasındaki münasebetin ıslâhı, mülkiyetin ortadan kaldırılmasına bakar; proletarya esirdir, ona istiklâlini vermeyen burjuva cemiyeti için helâk olmak mukadderdir, kadın da esirdir ve cemiyetin iktisadî bünyesi değişmeden kurtulamaz; mücerret sıfat ve estetik yoktur, isterseniz şair diye bir adam da yoktur, orak çekiç markalı kalemini mazlum sınıf lehine kullanan ve düz lakırdılar yazan bir kavga adamı vardır. İşte o kadar. Arkasından da : «Hey, bana bak, ulan, avanak, dangalak, salak, tombalak...» gibi bir kaç sesli kafiye, üç teşbih ve imza... İşte kolay sanat; o kadar kolay ki Nâzım, taklid ettiği Rus şairinden (15) belki hiç aşağı kalmadığı gibi, Nâzım'ın Türkiye'deki mukallitleri de bazan onu çok geçecek kadar bu şişirme sanatta muvaffak oldular... Mukallitleri bile Nâzım'a acıdılar ve bu kolaylığı yalnız ona bırakarak sustular!»

NÂZİM'İN TAKLİD EDİLEN HUSUSİYETLERİ

Nâzım'ın ilk eserlerinden biri olan Jokond ile Si-Ya-U için bakınız Peyami daha önce ne yazmıştı :

«Türk dilinin bir çok güzellikleriyle beraber, Nâzım Hikmet'in şahsî tabirlerini, kelimelerini ve nahvını taşıyan bu eser, lisanı ve bazı tavırlarıyla ne kadar Türkse, Paris'ten Şanghay'a kadar uzanan ve Rönesans'tan telsiz telefona kadar gelen bü-

tün coğrafyaf ve tarihî şümulü ile de o kadar beynelmiledir.»

Ve de şu satırlar :

«Ben Nâzım'ın taklid edilen hususiyetlerini en az beğenenlerdenim; ve dikkat edelim ki daima zevki aşağı olan mukallit üstadının en adî taraflarını beğenir ve onu alır; çünkü yalnız o kadarını anlayabilecek seviyededir. Daha yüksek olsaydı mukallit değil yaratıcı olurdu. Bunun için her büyük sanatkârın başkaları tarafından taklid edilen tarafları, en adî taraflarıdır. Bunun için ben Nâzım Hikmet'i ne kırık mısraları, ne trak tiki takları, ne bedîî akidesi, ne iddia ettiği maddesizliği için seviyorum. Nâzım Hikmet bedîî mefkûresine yanlış isim takmış adamdır, zira hakiki mefkûrelerin ismi yoktur, tarif edilen bir mefkûre basit bir iştiyaktan başka bir şey değildir. Gayrimümkün idealler taşımayanların şairliğinden değil, insanlığından bile şüphe ederim. İşte benim Nâzım'da sevdiğim taraf onun gayrimümkün iştiyakıdır.» (16)

«NÂZIM SU KATILMAMIŞ BURJUVA»

Fakat, Peyami türünden bir Bâbîâli yazarı için dün söylediğini bugün yalamak, bugün söylediğini yarın yalanlamak olağandı. Nitekim Peyami, tefrikasının 2. sini şu hoş satırlarla bitirdi :

«Nâzım su katılmamış burjuvadır ve en sahte tarafı komünist tarafıdır.»

Sonra da bu iddiasını isbata kalkışmış ve en yakınlarının bile müstehzi gülüşlerini anlamazlıktan gelmişti. Peyami daha 1932'de Jokond ile Si-Ya-U için yazdığı eleştiride aynen şöyle diyordu :

«Nâzım Hikmet'in eserinde halk şairinin tefekkür tarzını daha fazla buluyoruz.

HALK ŞİİRİNİN TEFEKKÜR TARZI

Nedir halk şiirinin tefekkür tarzı? Bu, köylünün ve işçinin eşraf, ağa, burjuva ve mutlakiyet idarelerine karşı daimî kinidir. Aşarlar kalkmadan evvel mültezimlerden hıncını almak için şahlanan Deli İbrahim'in şu haykırışı :

Mültezim defterini eline aldı
 Üç kalem mal ile ismimi buldu
 Bütün mahsulümü elimden aldı
 Perişan hâlimiz bilsin hükûmet
 Mültezimler korkmaz, Yaradan Hak'tan
 Hep hakkımı aldı, karadan aktan
 Beş parmakla tane ararlar yok'tan
 Unvancı oğlu ayırır bilsin hükûmet

sosyal iştiaqların ifadesidir. Nazım şekli ve bir ideolojinin şuuru istisna edilirse, bu nevi şiirlerle Jokond ve Si-Ya-U müellifinin tefekkür tarzı arasındaki akrabalık açıkça görünür.»

«EDEBİYATIMIZDA BİR İMANIN SESİ»

Nâzım'da fikir, içtenlik ve dil en çok takdir toplamıştı. Hattâ Mahmut Esat Bozkurt, Nâzım Hikmet'i, Faruk Nâfiz'den, Yusuf Ziya'dan, Orhan Seyfi'den ileride bulduğunu söyler, bunu «sade yeniliği bakımından değil, dilinin pürüzsüz temizliği, samimiyetinin hudutsuzluğu ve fikirlerinin kuvveti, temizliği bakımından» değerlendirdi (17). Celâlettin Ezine, dâhileri inceleyen bir yazısında Nâzım'ı yalnız mefkûre unsuru bakımından dehaya örnek

göstermişti (18). Eleştiricilerin ittifak ettikleri, Nâzım'ın inanmışlığı idi. Nitekim Behçet Kemal Çağlar 1941 başlarındaki edebî durumu anlatırken şöyle diyordu :

«Son zamanlarda edebiyatımızda bir imanın sesini daha duyduk. İnanan bir gönülden koptuğu, kendince bir fikri sâbitin haykırışı olduğu için kuvvetli ve güzel... Nâzım Hikmet'in şiirlerinden bahsetmek istediğim anlaşılıyor sanırım.» (19)

İdeolojinin edebiyata girip girmeyeceği zihinleri meşgul ederken Hüseyin Rahmi (Gürpınar)'ın kanısı şuydu :

«Bir ideal lâzım; ideal var mı bizde? Herşeyden evvel bu ideali tesbit etmelidir; yoksa edebiyata girmeyen şey yoktur. Asıl mesele onu gösterecek kudrette... Zannedersem henüz daha aramakla meşgulüz. Nâzım Hikmet bunu belki buldu. Şüphe yok ki bize öyle şiir lâzım. Bugünün, yâni yaşanan hayatın istediği şiir odur.

«YALNIZ ONU BEĞENİYORUM»

Son zamanlarda yalnız onu beğeniyorum, bizim yegâne kabahatimiz felsefesizlik ve kültürsüzlük.» (20).

Ve Nâzım Hikmet, gerçekten inandıklarının şairi olarak hiç şüphe yok ki edebiyatımıza yeni kıymet hükümleri getirmişti. Bu gerçek de görülmüyor değildi :

«Edebiyatımız, Nâzım Hikmet'in getirdiği sanat ve sanat kıymetleriyle yeni bir terakki merhalesi yaşıyor» du. Ve «İçtimai unsurlarından birinin duyuş ve samimiyetine dayanan Nâzım Hikmet'in konstrüktivist sanatı, demokrasimizin hürmete şa-

yan bir terakki hamlesidir. Nâzım samimîdir. Kozmopolit değildir. Onun samimiyetine herkes inanıyor. Bu yiğit ve samimî sese büyük bir iştihakla koesuyor.» (21)

Fakat ne var ki Peyami Safa, ille de en güçlü yanından vurmak istiyordu Nâzım'a. Oysa «Türk edebiyatında bugün yeni sanat telâkkisinin ileri karakolu Nâzım Hikmet'tir. Resim zevki natüralizmlerle yoğurulmuş bir insan, nasıl kübik bir sanat eserini, bir tabloyu anlamamakta mazursa, yeni kıymetlerle mücehhez olmayanlar da «Nâzım'ı» anlamamakta o kadar mazurdurlar. Şimdi gerek bizde, gerek bütün dünyada proletarya edebiyatını yapmakla meşgul binlerce sanatkâr karşısında eskiyi idameye uğraşanlar da tabiatıyla mevcuttur. Fakat bunlar yeni sanatkârın önüne kümelenmiş birer kar yığınının başka bir şey değildir. Kuvvetini, hayatı toprak - demir ve ateşten yaratanların kuvvetinden alan ve bugünkü sanatkârın önünde bu kar yığınları güneşe tutulmuş gibi erimeğe mahkûmdur. Sanatkâr bunun içindir ki bugün yalnız bir his dünyası olmaktan çıkmıştır. Dümensiz edebiyat iflâs etmiştir.» (22).

NÂZIM, PEYAMİ'YE CEVAP VERİYOR

Nâzım Hikmet, Peyami'nin saldırılarını okumuş, karşılık vermek gereğini duymamıştı. Çünkü o vakit okurlar Peyami'nin iddialarını ve suçlamalarını kendiliklerinden cevaplandırarak kadar Nâzım Hikmet hakkında pek derin olmasa da kolay hüküm verebilecek, Peyami'yi tekzip edecek kadar bilgi sahibiydiler. Nâzım Bâbiâli'deydi, her gün yazıyordu ve eserleri kitapçı vitrinlerini dolduruyordu. Fakat,

Nâzım, o günün en gözde bir kaç röportaj yazarından biri ve belki de en önde geleni olan Nâci Sadullah'ın ısrarı üzerine Peyami'nin yazıları hakkında konuştu. Nâzım'a göre Peyami'nin yazısı «çok dikkate değer bir vesikadır.» Ve Nâzım, kendisinden bir üçüncü şahısmış gibi söz açarak o ithamları objektif bir inceleme konusu diye ele aldı. Nâzım'ın, Peyami'nin yazıları hakkındaki cevabını şöyle özetleyebiliriz :

«Peyami, sosyal bakımdan şayanı dikkat ve arsulusal bir tiptir. Çünkü onun sürülerle benzerine, sade Türkiye'de değil bir çok büyük Avrupa şehirlerinde de rastlanır. Ve onlar, yâni Peyami ve benzerleri, sosyal temelleri çürümüş bir cins küçük burjuva münevverliğinin marka malı olmuş öyle nümuneleridir ki ideoloji bakımından karanlık bir çıkmaz içinde çırpınır dururlar.

Tabii bunları Peyami'yi şahsen tahkir etmek için söylemediğimi anlarsın. Bir doktorun bir hasta için veremdir demesi, nasıl onu tahkir sayılmazsa, Peyami'nin bu sosyal hüviyetini anlatmak da öylece hakaret ve küfür değildir.

PEYAMI'NİN SOSYAL HÜVİYETİ

Hem Peyami'nin teşhisinde ileri sürdüğüm bu iddiayı isbat için şu son vesikayı bir kerre gözden geçirmek kâfidir. Çünkü o yazıda marka malı olmuş küçük burjuva münevverliğinin, karakteri ve düşünüş hususiyetleri gün gibi meydana çıkmaktadır.

İlme dayanan herhangi bir sosyoloji kitabı bize der ki :

«Mütereddi küçük burjuva münevverliğinin en dikkate değer hususiyetlerinden birisi, nazariyede dehşetli reybî ve septik görünmeleridir. Fakat bunlar hayatta nazariyedeki reybîliklerine rağmen maddî çıkarları mevzuubahs olunca çok pratiktirler, ve böylelikle de yaşayışlarında hayli derin tezatlara düşerler.»

İşte o söylediğim yazıda, bu karakter hususiyetlerinin bir çok misallerini bulabilirsin. Meselâ tetkik ettiğimiz bu tip diyor ki :

«Ben herhangi bir fikre taassupla bağlanarak şahsiyetlerini kaybeden bütün sürü adamlarını kasdettim.»

O, bu satırlarıyla da, nazari septikliğini bir defa daha ortaya atmış oluyor : Âlâ, güzel... Ancak, diğer taraftan biz biliyoruz ki, herhangi bir fikre taassupla bağlanmanın, insanı bir sürü adamı haline soktuğunu söyleyen bu tip, meselâ masonluk fikrine ve idealine kör bir taassup ve müthiş bir imanla bağlanmıştı, ve bu bağlanışta o kadar ileri varmıştı ki, bir mason locasına girebilmek için üç defa eşik aşındırıp, üç defa reddedilmeyi bile göze almıştı. Ana akideleri malûm, hudutları çizilmiş, nizamnamesi mazbut ve matbu olan Maşrıkî Âzam ideolojisine bu kadar taassupla bağlanmak, onun âzası olmak idealini bu derece benimsemek, sürüye istida verip sürü adamı olmak istemek değildir de nedir?

PEYAMİ SAFA'DAKİ TEZAT

Ve şimdi, sorarım sana, bu tipin nazariyesiyle pratiği, yani düşüncesiyle hareketi arasındaki tezat; masonluktan maddî bir çıkar ummasından başka neye atfedilebilir ki?

Sonra aynı satırlarında, dikkate değer bir başka nokta da var. Tettik ettiğimiz bu tip «Herhangi bir fikre bağlanmak» demiyor, ortaya taassup kelimesini de sokuyor ve «herhangi bir fikre taassupla bağlanmak» diyor. Böylelikle de pratik dehasını göstermiş oluyor.

Mütereddi küçük burjuva münevverleri, şöret ihtiraslarını ve maddî refahlarını doyumak uğrunda en aşağılık vasıtalara başvurmaktan çekinmezler. Nitekim tetkik ettiğimiz bu tip, aynı vesikada, bize bunun misalini de veriyor. Bugün yanında çalıştığı bir başmuharrirden (yani M. Zekeriya'dan) sityişle bahsediyor. Fakat az aşağıda aynı muharriirin mazisini, onun vaktiyle çıkardığı mecmua için şu satırları yazarak jurnal ediyor :

«Resimli Ay, putları yıkıyoruz, serisi altında nasyonalistlere taarruza başladı!»

Eğer kös dinlemiş bir adam olmasaydım, onun jurnalcılığını, aynı yazı içinde bana ait olan bazı satırlarla da ispat ederdim. Fakat ben onun, fazla delile ihtiyaç göstermiyecek kadar malûm olan bu tabiatını, bilmem kaçınıcı defa isbatı lüzumsuz sayıyorum. Ve bu itibarla bizim küçük burjuvanın bir başka hususiyetine geçmeyi tercih ediyorum.

Gene aynı yazıda düştüğü tezat çeşitlerini anlamak için evvelâ şu cümleye bak! Bunda diyor ki :

«Nâzım şiirlerini okudu. Ve gözlerinde zıندان kalan rütubet, bir fikir için, eziyet çeken her gencin lâyıık olduğu büyük sevgiyi, alkışı ona kazandırdı.»

Şimdi bir de yirmi satır aşağıda yazdığı şu cümleye bak :

«Nâzım fikirleri için değil, kendi istediği için takip edilmiştir.»

Beğendin mi? Bir cümleye göre Nâzım Hikmet, bir fikir için eziyet çekmiştir. Öteki cümleye göre ise, bir fikir için eziyet çekmemiş, eziyet çekmek için bir fikir sahibi olmuştur.

Böyle perhiz, böyle lahana turşusu görmüşlüğü var mıydı?

Tetkik ettiğimiz tipin hususiyetlerinden biri de kendi zaaflarını başkalarında görmek isteyişidir. Bu tıpkı, bir esrarkeşin, etrafındaki ayıkları da kendi halinde görmeye çalışarak teselli bulmaya çabala-yışına benzer. Eğer Peyami, bu ithamıyla sadece kendi zâfını başkalarında da görmekle teselli bulma-ya çalışsaydı ben cevap olarak :

— Eğer Nâzım Hikmet, Peyami'nin iddia et-tiği gibi unutulmaktan korkan bir şöhret hastası olsaydı, bir müstear adla mütevazi bir geçim temi-nini tercih etmez, adını Peyami Safa kadar iptizale uğratarırdı, der ve geçerdim.

PEYAMI'NİN ÇALDIĞI TEŞHİS

Fakat o, Nâzım Hikmet için yazdığı bu satırla-rı, Nâzım Hikmet'in gölgesi olan Orhan Selim'in, bundan üç hafta evvel bir gazetede, Peyami Safa'ya koyduğu teşhisten alıyor. Çünkü tetkik ettiğimiz bu tip, fikrî ve maddî sahadaki kendi küçük mülki-yetine dört elle sarılır. Fakat başkalarının fikirleri-ni Cingöz Recai taktikasıyla çalıp çırpılmaktan çe-kinmez.

Bu tetkik ettiğimiz tip yine aynı yazısında di-yor ki :

«Polisin Nâzım'ı takip etmiş olduğu malûmdur. Fakat kasketini, ceketini, göğsünü ve pantolonunu, çarpık omuzlarını, ayırık bacaklarını kendi aleyhi-

ne birer jurnal olarak kullanmak isteyen Nâzım da «illâ beni yakalayacaksın» diye polisin peşine düşmüştür.»

Dünyanın hangi yerinde ve hangi polisi, insanı kasketi, ceketi, göğüsü, pantolonu ve bacakları için takib eder?»

Nâzım'ın yaptığı konuşmanın eksik ve yarım çıkması (23) üzerine, Nâci Sadullah, yarım kalan konuşmanın sonunu da yayınladı; Nâzım'ın bu konuşmada yer alan görüşleri şöyleydi :

«Bilir misin ki, her yerde, irili ufaklı provokatorler, geniş mânasıyla fitne fücurlar ve casuslar, bizim bu tetkik ettiğimiz tipin, Peyami Safa'nın benzerleri arasından çıkar. Eğer biz Peyami'nin bu tarafını göz önüne alacak olursak, ben derim ki, Peyami, bir ihtisas mahkemeleri kaçağı mütereddi provokatördür. Ve bu mütereddi fitnenin maskesini alacağı etmek, onun korkunç içyüzünü, bulaşık hastalıklar müzesindeki bir ibret levhası gibi ortaya çıkarmak zamanı gelmiştir.

Ben bu işi, parmaklarımın ucunda derin bir tiksinti duyarak yapacağım. Bunu yapmak, dostlarımı bu sinsî hastalığın şerrinden kurtarmak için lâzımdır.

PROVOKASYONLARIN ÇEŞİDİ

Peyami'nin bu tarafını izam ediyorum sanma. Ben, provokasyonların çeşidine düşürülmüş, provokatorlerin, fitnelerin envanını görmüş bir adamımdır. Bu böyle olduğu halde, zaman oldu ki, Peyami beni bile kandırabildi. Arkadaşlığımıza bir casus gibi girebildi. Peyami'nin, bu insanlar arasında gizli bir cüzamlı gibi dolaşan Bâbiâli Lavrensi'nin boynuna bir

çingirak takmak lâzımdır ki, onun her dostluğa bir hafiye kulağı gibi açılmış yüreğinden sakınabilelim.

Ben bunları, Peyami'nin boynuna bu çingırağı takmak için söylüyorum. Yoksa emin olabilirsin ki, şahsen Peyami'ye karşı içimde bir klinik hastasına karşı duyulan o acayip merhametten gayrı bir şey yoktur.

Provokatörlerin, casusların, fitnelerin hayatlarını, üstünkörü gözden geçirmiş olanlar bile, bilirler ki, bu siyaset kuklalarını kullanan tek bir el, tek bir ip, bir tek değnek vardır : şahsî menfaat!.. Topunun arasında bir tek müşterek hususiyet vardır : Ruhî dalalet. Ve hepsinin tek bir sonu vardır : Keyif verici zehirlerin elinde karanlık mazilerini unutmaya çalışarak ölmek...

BÂBİALİ LAVRENSİ

Ne yalan söyleyeyim, her şeye rağmen, bizim Bâbiâli Lavrensi'nin böyle bir sondan uzak kalmasını isterdim. Böyle bir sona çok yaklaştığı zamanlarda onu kurtarmak için, onun o karanlık muhiti-ne bile girmeye göze alarak elimden geleni yapmışımdır. Şimdi bunu bir nankörün ayıbını yüzüne vurmaya çalışıyorum. Peyami'de, kendine iyilik eden elleri ısırarak itiyadının çok eski zamanlardan başladığını biliyorum bugün...

Peyami'de, fitne fücurluk, provokatörlük illeti «provokasyon için provokasyon!» mertebesine çıkmıştır. Provokatörlük onun ruhuna işlemiştir. Peyami, bizim küçük burjuva yazıcılığında zina ve keyif verici zehirler edebiyatının mucididir. Halbuki bu yoldaki bütün fikrî çalışmasına rağmen eserlerinde bir zina ve keyif verici zehirler kahramanı de-

ğil, karanlık işler gören bir serseri tipi yaratabilmiştir : Cingöz Recai.

Bütün bir «yüksek» zina edebiyatının numuneleri olan eserleri işportaya düştüğü halde, bütün öteki romanlarından tek bir karakter ve şahsiyetin bile ayakta kalamamasına rağmen «Cingöz» hâlâ yaşıyor. Cingöz hâlâ Peyami'nin gelir kaynağı oluyor (24). Bunu eli kalem tutan bir provokatör ruhunun edebiyat sahasındaki veriminin hususiyetini göstermek için söylüyorum. Yoksa, o biçare serseri Cingöz'ün ekmeğine mani olmak için değil!..

PEYAMI'YI İDARE EDEN ŞAHSİ MENFAAT

Demıştim ki : Onun düşüncelerini, görüşlerini ve bütün bir hayat akışını idare eden tek bir dümen vardır : nefsi nefisi azizi, şahsî menfaati.

Şimdi bu iddiamı ispat edeyim :

Peyami'nin Bâbüâli Caddesi'ne düştüğü andan bugüne kadar geçen fikrî hayatını tetkik edersek şunu görürüz : O boyuna sağ ve sol arasında bocalamıştır. Bir kapıya kapılandığı, cebi para gördüğü müddetçe sağa gitmiştir. Her kapılandığı kapıdan koğuluşunda, her maddî sıkıntıya düşüşünde sollaşmıştır. Fakat sağa gittiği zamanlar, sola karşı provokasyonlar tertip eden üstad, en sollaştığı vakitlerde bile sağı kollayacak kadar kurnazlık göstermiştir.

Peyami Safa'nın, insanlar ve fikirlerle olan bu mütereddi münasebetini, bir misalle anlatayım :

Zamanı evâildeki dostluğumuz sıralarında Peyami maddî bir sıkıntı içindeydi. Bu maddî sıkıntı onu sola doğru itiyordu. Bu itiş, günün birinde öyle bir haddi buldu ki, Peyami şahsen bana : «Ben se-

nin hatırın için marksist olurum!» demekten çekinmedi. Ben bu hatır için marksist olmanın garabetine şaşmaktan kendimi kurtaramamıştım ki, o sıralarda, Moskova'ya giden bir heyetin arasında (25) Yakup Kadri de davet edildi. Moskova'da yapılan bir davetin içinde Yakubun bulunup kendisinin bulunmayışına, Peyami, o kadar sinirlendi ki, her nedense, hem bana kızdı, hem de marksizme yeni baştan düşman oldu.

HATIR İÇİN MARKSİST OLMAK

Peyami'nin o kara günlerinde benimle yaptığı dostluk, «hatır için marksist olmak» temayülleri, benim «bir yere» sırtımı dayamış olduğumu tevehhüm etmesiyle başlamıştı. Ve sonra, bana düşmanlığı da bu vehmin bir hakikat olmadığını anlamasıyla tebellür etti. İşte, bugüne kadar, Peyami'nin, bende affedemediği şey onu böyle bir sukutu hayale düşürüşümdür.

Peyami, her provokatör gibi, provokasyon ağının iplerini yalandan, ilmiklerini iftiradan örer. Ve bu ağa düşürmek istediklerini içgiz ederek, sinirlendirerek kışkırtmak ister.

Ben ne karanlıkta gerilmiş iplerini gördüğüm bu ağa düşecek kadar toyum, ne de bir provokatöre karşı bir fikri, hele kendimi yazıyla müdafaa edecek kadar sersem ve gülünç.

Çünkü bilirim ki, provokatörle konuşulmaz, provokatör teşhir edilir. Yalnız yine onu teşhir için, şunu söylemek isterim :

Peyami, bir yazısında, bazı gençlerin, kendisine beni şikâyet ettiklerini yazıyor.

Bunun doğruluğuna bir dakika olsun inanmak

istemem. Çünkü, bana yakın olduklarını söylediği bu gençlerin, beni bir provokatöre çekistirmeleri için onların da aynı provokasyonda Peyami'nin şerikleri olmaları lâzım gelir. Provokatörün hemdemi provokatör gerektir. Ve benim tanıdıklarım arasında Peyami'ye hemdem olabileceklerin sayısı parmakla sayılacak kadar azdır. Her provokatör gibi, Peyami de dehşetli korkaktır. Bu bizdeki zina ve keyif verici zehirler edebiyatının mucidi, Bâbîâli Caddesi'nde, «bir daha kuvvetlisine» güvenmeden tek bir kavga yapmamıştır. Böyle bir arka bulamadığı zamanlarda ise, etrafa dalkavukluk ederek karanlık işi örtbas etmek ister. İşte bunun içindir ki, tam şu sıralarda Peyami'nin bazı genç sanatkârlar ve eski şiir ustaları için yazdığı methiyeler boşuna değildir.

NÂZIMIN DOSTLARINA TAVSİYESİ

Dostlara şu tavsiyede bulunmağı bir vazife bilirim :

-Üç kişi bir yerde oturmuş konuşuyorsunuz. Mevzuunuz havaların fena gittiğidir. Eğer karşıdan onun sükün ettiğini görürseniz, susun! Peyami geliyor!

Bir matbaanın penceresi önünde duruyor, caddeye bakarak dertleşiyorsunuz. Eğer kaldırımın üstünde onun gölgesinin düştüğünü görürseniz, susun! Peyami geliyor!

Bir meclistesiniz. Kapı açıldı. O içeri girdi. Susun! Peyami geliyor!..

Bâbîâli Caddesi'ne düşen her gencin ilk öğrenmesi lâzım gelen bir parola vardır : Susun Peyami geliyor!»

PEYAMI CEVAP VERİYOR

Peyami Safa, Nâzım'ın bu konuşması üzerine büyük şairin «burjuva ve yalancı bolşevik tarafını göstereceğini» vadettiği halde bu kez «söz meydanına bir yaverle (26) gelmesi» üzerine bu konuyu erteledi ve Nâzım'ın konuşmasına cevap vermeye geçti. Peyami'nin eleştiri mantığına göre, Nâzım'ın «şu küçük sermayedarların çıkardığı mecmuada çıkan yazısı» deyimini kullanmasının amacı şu imiş :

«Maksadı iki taraflıdır : Evvelâ büyük sermayeye saygı besleyen okuyuculara : «Aldırmayınız, onun mecmuası küçük sermayelidir.» demek suretiyle tam bir burjuva hilesi yaparak bu mecmuayı itibardan düşürmek ve yazısını koyan öteki mecmuaya (YEDİGÜN'e) dalkavukluk etmek; sonra da bolşevik dadaşlara dönerek : «İşte kafası ezilecek milliyetperver Türklerden biri de budur. Küçük bir sermayesi var, işçiyi istismar ediyor!» deyip zavallılıkların kinini aleyhine tahrik etmek. Yoksa «kendi mecmuası» demek dururken «şu küçük sermayedarların çıkardığı» kaydını ilâveye lüzum yoktu. Maksat benim küçük burjuva olduğumu ilân ederek büyük burjuvalar nezdinde küçüklüğümü, işçi nezdinde de patronluğumu göze batırmak.»

Peyami, sonra da Nâzım'ın, kendisi için söylediği «mütereddi küçük burjuva» deyiminin bilime dayanan herhangi bir sosyoloji kitabında yer aldığını söylediği açıklamaya değinerek şunları ileri sürdü :

«Bilenler bilir ki hiç bir sosyoloji bu herzeyi yumurtlamaz; hiç bir objektif ilim kitabı bu kaldırım politikacısı ağzını kullanmaz. İlim namına sa-

vurulan bu palavra âdi propaganda kitaplarında bile yer bulmaz olmuştur.» Peyami Safa yazısına şu mütalâaları ekledi :

«Bizde bütün komünist muharrirler, Türk münevverlerini «küçük burjuva» olmakla itham ederler ve marksist fikir âleminde çoktan bayatlayan bu isnadın hiç bir haysiyeti kalmadığını bilmezler. Fakat, hele bir bakalım, ben neden bir «mütereddi küçük burjuva» imişim?»

Peyami mason olmak için giriştiği teşebbüslerin Nâzım tarafından açıklanmasını ele alarak olayı bir de kendi anlattı :

«Bundan dokuz sene kadar evvel, yani ilk gençliğimde (1926 yıllarına rastlar) akrabam ve dostlarım arasında bulunan bazı masonların ısrarı üzerine mason olmayı düşünmemiş değildim. Bilhassa ahlâkî prensipleri beni biraz cezbeder gibi olmuştu. Fakat masonlar benimle resmî temasa girerek «tabiat, Allah, yaratılış» hakkında fikirlerimi sormaya kadar varınca, zannederim ki verdiğim cevaplarla onların akideleri arasında bir fark zuhur etti ve ben de mason olmak kabiliyeti görmemiş olacaklar ki müracaatıma cevap vermediler. «Üç defa eşik aşındırarak üç defa reddedildiğim» yalandır.»

Peyami, yazı dizisinin 3. sünü şöyle bağladı :

«Bir de şu sorduğu şeye bakınız :

«— Dünyanın hangi yerinde ve hangi polisi, insanı kasketi, ceketi, göğsü, pantolonu ve bacakları için takib eder?»

NÂZİM HİKMET'İN KASKETİ

Eğer başına kasket ve sırtına amele (27) ceke-ti giyen adam, lâalettayin ve mazlum bir işçi ise

hiçbir polis onun peşine düşmez; fakat bu adam, yazılarından mahkeme salonlarına kadar her yerde cici bolşevik süsünü göstermeğe hevesli ve gençler arasında bir kaç çömez avlamaya çıkmış propagandacı Nâzım Hikmet'se, kasketinin de, ot ceketinin de, yürüyüşünün de tesiri hesabedilir. Nitekim bu tosun da aynı hesaplardır ki ayda iki yüz liradan fazla kıvırdığı zamanlarda bile soğan ekmekten başka aşı olmayan zavallı işçilerin kılıkklarını benimseyerek sokak sokak dolaşp durmuştur. Bilmemiştir ki «tarihî maddecilik» bir orta oyunu değildir ve ayvaz rolüne çıkan açık göz paşa torununun bu numarasına ne milliyetperver Türk gençliği, ne de Türk işçisi kolay kolay aldanmayacaktır.» (28)

Nâzım'ın «Peyami, her provokatör gibi, provokasyon ağının iplerini yalandan, ilmiklerini iftiradan örer.. Bâbîâlî Caddesi'ne düşen her gencin ilk öğrenmesi lâzım gelen bir parola vardır : susun, Peyami geliyor» sözleri üzerine (29) devam ettiği yazı dizisinde konyu ciddiyetten uzaklaştırdı ve Nâzım'ı alaya almak isteyerek şunları yazdı :

«Ben bu çocuğun şuurunu bu derece darmadağınık edeceğimi bilseydim ona dokunmazdım. Şöyle böyle bir şairdir, hattâ arada bir gönlünü hoş etmek için lehinde iki üç satır da yazardım. Billâhi karşıma böyle bir zekâ ve şuur harabesi çıkacağını ummuyordum. Gene de bu sözleri Nâzım'ın söylediğine inanmam. Canım, nasıl olur, biraz alık salıktı ama benim bildiğim Nâzım bu kadar beyinsiz değildi, gene de inşallah değildir, iyi kötü bir şairimizi kaybetmiyelim.»

Yazı dizisininin 4. sünü de şöyle sona erdirdi :

«... hem sergiye (işportaya) düşmeyen hangi kitap var ki?... Hemen bütün Türk ilmi ve Türk

edebiyatı... Bir Türk münevveri olarak bunun azabını paylaşması lâzım gelen Nâzım Hikmet...

Fakat neler söylüyorum? Nâzım Hikmet ne Türktür, ne de münevverdir, sadece gayrı mes'ul bir adamdır, hayaletler görüyor, ona makul söz söylemek faydasızdır, tehlikeli azgınlık alâmetleri gösterirse yanındakiler onu yıldırım için : «Sus, aman sus, Peyami geliyor» deyiversinler, kâfi.»

Nâzım'ın buluşlarını taklid ederek Nâzım'a cevap yetiştirmek isteyen Peyami Safa, hakkındaki iddiaları doğrulayan cevaplarıyla belki kendini tatmin etmişti, ama çoğu gazeteci bu tartışmayı izledikleri sıralarda Peyami'nin nasıl bitkin düştüğünü görmüşlerdi. Zaten, bir çok yazar daha önce Nâzım Hikmet'in şairliği ve fikir yapısı hakkındaki görüşlerini açıklamış oldukları için Peyami Safa onlarla da çatışmış oluyordu.

PEYAMI İLE ÇATIŞAN YAZARLAR

İlk defa Nâzım Hikmet'e ithaf edilen «9. Hari-ciye Koğuşu» romanın yazarı ve sanat müsamerelerinde Nâzım Hikmet'in gönüllü takdimcisi Peyami Safa'yı bu kadar akıl dışı ve gerçeklere aykırı, hattâ gelmiş geçmiş bir çok eleştiricilerin, yazarların karşısına dikilecek kadar çileden çıkaran şey, Nâzım'ın gerçekten şair, etkin bir şair oluşuydu. Peyami'nin bunca karalamaya çalışmasına rağmen Nâzım'ın değerini kabul edenler gün geçtikçe artıyordu. Hilmi Ziya'ya göre, «Nâzım Hikmet, ihtilâlci şair; fakat sesi Kemal'den gelir. Nâzım'ın maki-neye, yeni hamleye, Mayakovski aşısına rağmen Di- van ve Halk şiirinin derunî ritmine kulağını vermesi onu yaratmıştır.

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
 Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik
 diyen Kemal'in eroik sesi Nâzım'da başka bir tarz-
 da devam ediyor :

Athılar, atlılar, kızıl atlılar
 Atları rüzgâr kanatlılar..

Deniz'in, Açık Deniz'in, Ses'in bu gittikçe yük-
 selen, kesilmeyen ve bütün bir manzumeyi dolduran
 nağmelerini mısra mahareti, belâgat ve küçük hâ-
 leti ruhiye şiirinde kalan nesilleri birdenbire toplay-
 ıp arkasından sürükledi.» (30)

Nâzım'ı, Yahya Kemal'in devamı, hiç değilse
 etkisinde görenler yalnız Hilmi Ziya Ülken değildi.
 Hasan Tanrıkut da, Nâzım'ın Bedrettin Destanı'nı,
 hattâ Memleketimden İnsan Manzaraları'nı (İstik-
 lâl Savaşı Destanını) yazdığını öğrendikten sonra
 onu Yahya Kemal'in yoluna girmiş göstermeye ça-
 lıştı (31). Zaten daha önce de Nâzım'ı «aralarında-
 ki büyük farklara rağmen» Yahya Kemal'in çocuğu
 saymıştı (32). Bunlardan çok önce Nurullah Ataç,
 Abdülhak Hamid'i anlamayanların Nâzım'ı anlaya-
 mayacağını ileri sürmüş (33), başka eleştiricilerse,
 1940'da otuz yaşını aşmış nesli, sanat telakkisi iti-
 barıyla Nâzım Hikmet'in neslinden saymıştı (34).

GELMİŞ GEÇMİŞ ŞAIRLERİN EN BÜYÜĞÜ

Nâzım, elbette büyük şairdi. Hattâ, en yetkili
 eleştiricileri dinlersek, Nâzım'ın şiirimizdeki, edebi-
 yatımızdaki, hattâ dünya edebiyatındaki yerini da-
 ha iyi anlarız ve Peyami'nin düştüğü bataklığın de-
 rinliğini tahmin edebiliriz. İşte Nurullah Ataç'ın
 hükmü :

«Bence Türkiye’de şimdiye kadar gelen şairlerin en büyüğü Nâzım Hikmet’tir. Bittabi onun yazdığı, zamanda edebiyatımız en yüksek çağını bulmuştur.» (35)

Samim Kocagöz bakınız ne diyordu :

«Bugünkü şiirimizde bile mevcut olan hususiyetleri itibariyle Nâzım ayarında bir şairi, yine bu sıralarda Avrupa’da aramak zordur.» (36)

Hâlîde Edip gibi, dünya edebiyatı hakkında geniş bilgisi olan bir profesörün hükmünü dinleyelim :

«İçlerinde Taranta Babu ve sırf ideoloji propagandası olan parçalar çıkarılırsa Benerci Kendini Niçin Öldürdü? derecesindeki eserleriyle gençler arasında, hattâ bu devirde dâhi sıfatını alabilecekler vardır. Onun haricinde de bir çok kıymetler vardır.» (37)

NÂZIM, SANATTA BİREYÇİ Mİ?

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, bir başka profesörümüzün duyguları da şöyle :

«Garip değil midir? Bütün iddialarında sosyal olan Nâzım, sanatta çok fertçi olmak isteyen herhangi başka bir şairin yanında bu yüzden daha fertçi kalır... Nâzım’ın Türk şiirindeki mevkiî Yahya Kemal’den sonra en dikkate değer dil makinesini kuranlardan biri olması itibariyle şüphesiz hiç de ihmal edilmeyecek bir şeydir... Ben daima Nâzım’a hayran oldum.» (38)

Ferdiyetçilik görüşü, kolayca paylaşılacak bir değerlendirme değildi. Zira «şairin fil dişi kulesini ilk defa yıkan ve parçalayan Nâzım Hikmet olmuştur. O, ferdiyetçi şiire mukabil, canlı ve köklü bir şiir anlayışı getirmiştir. Nâzım Hikmet’in elinde ol-

gunlaşan, güzelleşen ve erkekleşen Türkçe bugünkü genç nesle «benimdir» diyen bir ses getirmiştir. Bizze Nâzım Hikmet'i ilk defa tanıtan Nurullah Ataç olmuştur.» (39) Gerçekten de «Bu toprağın nimetlerini, insanların, kokusunu vermeğe çalışan ilk şairimiz Nâzım Hikmet'ti. Onu takiben yetişen yeni şairler Türk insanını, Türk ruhunu, Türk toprağını şiirde aksettirmeğe başladılar.» (40)

Nâzım'ın şairliği ve yüceliği hiç şüphe götürmeyen bir maddî varlıktı. Tarık Buğra bile, Nâzım'ı Fuzulî'den üstün bulduğunu şöyle dile getirmişti : «Şair misiniz? Nedim veya Galip veya Hâşim, hattâ Nâzım sizi korkutmasın? Siz sadece bunların Fuzulî'ye, Nef'î'ye, Nailî'ye rağmen nasıl devleşebildiklerini arayın» diyordu. (41)

Bunlara rağmen Peyami'nin Nâzım'ı bu derece yermeye kalkışı sebepsiz değildi. «Peyami Safa ve Nâzım Hikmet ayrı ayrı kültürlere inanan; görüşleri başka, tarzları zıd, fikirleri aksi iki yazıcı tipi idiler.» (42)

DR. HİKMET'E GÖRE NÂZİM HİKMET

Ne var ki Peyami Safa'ya o dönemde Nâzım'ı anlamada ve yorumlamada en yakın düşen Hikmet Kıvılcım'dı. Marksizm Kalpazanları'nı numara numara tanıtmaya kalkışan Dr. Hikmet Kıvılcım «TİP No. 1»de (1936 yılında) şunları yazabiliyordu :

«Türkiye'de marksist harekete sürtünp geçen tipler arasında bir de Nâzım Hikmet gibileri vardır. Bunlar, burjuva cemiyetindeki hüviyetlerini ve mevkilerini, marksizm kisvesi içine bürünerek elde ettiklerinden, bu kisveden bir türlü ayrılamazlar. Şair Nâzım Hikmet'in, şiirlerine vermek istediği

«sözde marksist» şekli, eğreti bir gömlek gibi soyup atınız : altından Bâbîâli kaldırımlarında her dakika rastladığımız bir küçük burjuva şairliği fırlayıp çıkacaktır. İşte Nâzım'ın bazı cezrî «marksist» ıstılahlarla sahnede görünmek isteyişi hep o «edebî hüviyet»ini maskeleyerek mistikleştirmek ve korumak kaygısındanadır.»

ŞAIRLERLE TARTIŞMAYIN

Nâzım'da polemik, şiirinde bir içyapı unsuru olarak en önde yer alırken (43) ve bizde satir nevinin en acı örneklerini Nâzım verirken (44), şairlerle tartışmaya girmeme gereğini şuna buna salık verenler bile vardı. Hele Nâzım'la polemik yapmanın karşı taraf için ne kadar elverişsiz olduğunu Vâ - Nû rahatça dile getiriyordu :

«Ey muasırlarım, size samimî olarak tavsiye ederim ki, nâsirlere münakaşaya, müşatamaya girişiniz, çünkü nesrin hayatı ekseriya bir gazete ve mecmua sayfasında ölüverecek kadar kısa oluyor... Fakat, şairler?.. Elhazer.. Bilhassa Nâzım Hikmet gibi müthiş bir heccav ile!.. Nâzım Hikmet ki, Piyer Loti nevinden müthiş bir şahsiyeti bile, bir manzumeyle, Türk gençliği nazarında ciğeri beş para etmeze çevirmiştir.

Aman! Şairler tekin değil!

Çatmayın, çarpılırsınız! Tâhir Efendiye dönersiniz alimallah. Elhazer!» (45)

Fakat bir kere Peyami Safa, kendi eliyle kendi fikrî ölümünü hazırlamıştı. Nâzım'a çatmış ve iftira etmişti. Nâzım'ın ideolojisine yüklenmek, onu komünist diye halkın husumetine maruz bırakmak-

la herşeyi çözümlayebileceğini sanmış, veryansın etmişti.

Dahası var :

Peyami Safa, bir yandan Nâzım Hikmet'i giysilerinin basitliğiyle suçlar ve onu işçiye benzemeğe çalışmakla kınarken bir yandan da yaşamının, işçilerinkine benzememesiyle çelişkiye düşürmeğe kalkıştı ve bundan medet umdu. Nâzım'ı, en güçlü tarafı olan samimiyetten yoksunlukla ithama kalkışma cüreti gösterdi. Bu arada da Nâzım'ın kasket, ot ceket ve ütüsüz pantolon giymesinin izahını yapmaya kalkıştı. Onun hem kendi aile sofrasında, hem de Peyami ile birlikte «bir çok burjuva ziyafetlerinde» bulunduğunu, biftek, istakoz, börek yediğini ve bazı aylar yüzlerce lira kazandığını yazdı. Buna rağmen «gene de işçi kasketiyle, ot ceketle ve ütüsüz pantolonlarla gezer, fotoğraf çektirirse, bu adam samimî bir komünist değil, bir bolşevik mankenidir» dedi (46).

NÂZIM'IN GIYIMI, KUŞAMI

Nâzım daha önce bu konuya değinmişti (47).
Diyordu ki Nâzım :

«Bana gelince :

Ben ki, herhangi bir proleter şairiyim,

Marksisto - Leninist şuur,

30 kilo kemik,

7 litre kan,

bir iki kilometre kadar

damar,

adele, et, sinir ve deriyim;

ne kafamın dışındaki kasket
 içindekine delalet
 eder,
 ne de biricik fötrüm beni
 geçmekte olan geçmişe âlet
 eder....

Buna rağmen
 ben :
 haftada altı gün kasketliysem eğer,
 haftada bir gün
 sevgilimle seyrana giderken
 biricik fötrümü
 tertemiz
 giymek içindir bu...

Fakat
 neden benim iki fötrüm yok?
 Ne dersin üstad?
 Tenbel miyim?
 Hayır!.

Günde 12 saat
 sayfa bağlamak,
 ayakta dikilip
 anası ağlamak
 sapına kadar çalışmaktayım..

Kapkara cahil miyiz?
 Hayır!

Meselâ :
 «Sat - sin» bey kadar cahilü cühela
 olmasam gerek...

Budala mıyım?
 Eh,
 pek
 değil..

Belki biraz derbederim..

Lâkin hep

asıl sebep :

proleterim,

be birader,

proleter!!.»

MARKSİZM BİR SİSTEMDİR

Nâzım'ı tenkide devam eden Peyami, onun

«**Hafızı Kapital olmak istiyorum**» (48)

demesini de ele aldı ve şu hükümleri yürüttü :

«Marksizm bir sistemdir. Her sistem gibi ilmi ve geniş bir tenkidin haddesinden geçirildikten sonra kabul veya reddolunur. Bir adam, Nâzım Hikmet gibi, henüz bu sistem hakkında tenkidî ve ikrarî fikirlerini neşretmeden, manzumesinde :

Hâfızı Kapital olmak istiyorum!

mısrasını yazar, yani cer hocası gibi Marks'ın «Kapital» isimli koskoca eserini ezber etmek istediğini söylerse bu adam samimi bir komünist değil, bir bolşevik yobazdır.»

Aynı yazı dizisinde Peyami, Nâzım'ın, Rus şairi Mayakovski'yi taklid ettiğini iddia ediyor, sonra da Troçki'nin bu şair hakkındaki bir tenkidini aktarıyor, Mayakovski'nin «ihtilâli anlamadığını» ileri sürüşüne önem veriyor ve sonra şu yargıya dayanıyordu :

«İşte ihtilâlin en büyük şefinin (49) sahteliğini iddia ettiği bir şairi, bir adam, Nâzım Hikmet gibi nazım şekline, fikirlerine, kelime bölümlerine varıncaya kadar taklit ederse bu adam, samimi bir komünist değil, sahte bir komünistin sahte bir mukallididir.»

Acaba Nâzım sahte bir taklitçi miydi? Nâzım sadece şekilde yenilik getiren, bu nedenle Türk ve dünya edebiyatında en ön safta yer alan, yer alabilen birisi miydi? Hiç şüphesiz «sanatkârın yaratıcı vasfı ile bütün şekillerin üstüne çıkabileceğine inanan» Kemalettin Kâmi (Kamu), «aslolan şekil veya şekilsizlik değil, değer veya değersizliktir» diyordu. Kamu'ya göre, Nâzım Hikmet, şekilsiz bir şiirinde «grev»i anlatırken, «siyah tuğla bacalarda dumanlar dona kaldı» diyor. Şimdi, şiirde şekil diye bu kuvvetli mısraı yabana atabilir miyiz? Bu mısra bir iş durmasını ne kadar yeni ve kuvvetli bir ifade ile tesbit ediyor. (50)

Zaten «Nâzım Hikmet sadece vezni kırmakla kalmış, derunî âhengin yerine belagati, parlak sözü getirmiş, fakat şekil güzelliği esasından ayrılmamıştı» (51). Aslında Nâzım halkın dilini kullanmıştı ve vezin, kafiye hikâyesi, onun şiirinin özüne göre şekil alan malzemeydi. Orhan Veli'ye göre «Yahya Kemal'den sonra gelen bir Nâzım Hikmet, ortalığı büsbütün karıştırdı. Vezin gibi, kafiye gibi kösteklerin yanı sıra «şiir dili böyle olmalıdır. Şiirde şu kelimeler kullanılır, bu kelimeler kullanılmaz» falan gibi bağları da söküp attığı için halkın dilini daha rahat kullandı. Şiire, her türlü kelime ile birlikte, küfürü, nârayı bile soktu. İzinden yürüyenler oldu. Böylelikle Türk şiiri daha geniş nefes almağa başladı.» (52).

SERBEST VEZNİN ŞİİRİMİZE AÇTIĞI İMKÂN

Peyami, sadece kendine leke süren görüşleri savunadursun, «Nâzım Hikmet, serbest tarzda yazdığı için değil, şiire erdiği için şair oldu. O hangi ve-

zinde ve ne tarzda yazarsa yazsın yine şairdir.» (53). Peyami, serbest nazımın Türk şiirine ne kazandırdığını düşünemiyordu bile. «Serbest veznin Türk şiirine açtığı imkân hazinelerinin zenginliğini Nâzım Hikmet'ten dinleyenler, bu aşkın, bazan şairlerine kullandıkları vezin hakkında ne lezzetli şiir hakikatleri söylediğini elbette bilirler.» (54).

Taklittir diye, Peyami'nin yermeğe çalıştığı serbest nazım, bu işin ilmini yapanlarca en ideal nazım şekli olarak nitelendirilmişti. Ali Nihad Tarlan Adana Halkevi'nde verdiği bir konferansta (21 Mart 1939) şöyle demişti :

«Serbest nazım bence ideal bir nazım şeklidir. Ben şahsen şiirde o ânın ahengini duymak isterim. Kalıplara sığdırmak için zorlanan şiir otomatik, arızî bir âhenge varabilmek için hakikî mahiyetini feda ediyor zannındayım. Bu sözlerimden şimdiye kadar aruz ve hece vezinlerinde yazılan şiirleri kusurlu buluyorum zannedilmesin. Hayır, o kalıplar dahilinde çok güzel şiirler yazılmıştır, ve yazılır. Buna kimse bir şey diyemez. Yalnız ben, şahsen serbest nazma taraftarım. Ve bu şeklin de çok güç olduğu kanaatindeyim.»

HALKIN RUHUNA GEÇME YOLU

Ve gerçekten de Nâzım Hikmet bu vezinle son derece güzel şiirler yazmıştı. Kimse bunun kalıbının kimden alındığını araştırmak gereğini duymamış ve bir taklitçilik suçlamasına kalkışmamıştı. Bazılarına göre «halkın dilinden ruhuna geçmeğe çalışan sade halk şiirini taklit edenler değildir. Diğer bir kaçı da bu gayeye şekli kırmak yolu ile ulaşmak istediler. Çığırı açan, İstanbul hecesinde ustalık ka-

zanmağı kitleleri dillendirmeğe yeter bulmayan Nâzım Hikmet Ran oldu. Bu şair, son yirmi beş senenin şairleri içinde destan rüzgârı ile küheylanlaşmağa en kabiliyetli şair olarak kendini bize kabul ettiriyor. Gür bir ses, insan bir kalble şiiri yazıyor. Simavna oğlu eserinde — kahraman yokluğuna göz yumunca — destanın bir yerde olsa, nehir gibi akışı, hârelenişi var; beldeleri, sahralarıyla bir ülke var; bir duyuş birliği var. Bu, her şaire nâsip olmayan bir ilham nimetinin eseridir.» (55)

FETHİ TEVET'İN GÖRÜŞÜ

Aslında şekil meselesi tek başına alınmazdı. Taassupla şekle bağlanmak, özü ihmal etmek, o şekli kullanana bir şey kazandırmazdı. Ancak «sanatta şeklin yeri büyüktür. Yalnız bunda taassup bir nevi sanat yobazlığıdır. Mesele, ustalık; esere uygun şekli bulmaktadır.» ve bu görüşlerin sahibi Fethi Tevet, rahatlıkla şunu yazabilmiştir :

«Şiiri düşünerek söylüyorum ki bugün kendi yollarında «usta» sayılan kaç şairimiz varsa bunlar hep söyleyeceklerine en iyi kalıbı seçebilmiş olanlardır. Örnek olarak meselâ hecede Orhan Seyfi, Ahmet Kutsi, Necip Fazıl, aruzda Yahya Kemal, serbest nazımda komünist Nâzım Hikmet'i sayabiliriz.» (56).

Aslına bakarsanız, «arkası cumhuriyet devrinde de kesilmeyen, sosyal, hitabet vadisinde en epik diyeceğim bir şiir havası vücuda geldi» diyen Mehmet Kaplan Nâzım Hikmet'i, Fikret'lerle, Namık Kemal'lerle, Mehmet Emin'lerle, Behçet Kemal'lerle bir potaya koyarken şiirimizin içinden şekli hususiyetine rağmen Nâzım'ı bir kıyıya itemiyeceğini

bilmekteydi (57) ve zaten «şiiirin şekli hususiyeti, nesrin yeknesak mimarisi içinde mütalâa edilemez. Nâzım'ın vezin ve kafiyeden sıyrılışı onu nesre yaklaştırmaz. Tradisyonel kisveden bu soyunuş onun kitabîlikten kurtulmasını temin etmektedir. Yeni şiirin başıboş mısralarındaki dirilik, konuşma dilinin işlekliliğinden ve dinamizminden gelmektedir.» (58).

ŞİİRİN DÜZ YAZIYA ÇEVİRİLMESİ

Fakat ne olursa olsun Peyami Safa, bir kere Nâzım'ı karşısına almak gafletine düşmüş ve şiirlerinin her yanına leke sürmek illetine tutulmuştu. Nitekim bir makalesinde şunu iddia etti :

«Hemen bütün şairlerimizin, hele Nâzım Hikmet'in bir çok şiirlerini nesre çevirmek için bir edebiyat talebesinin kalemine bile ihtiyaç yoktur; mısraları keserek yanyana yapıştırmak için okuma bilmeyen bir terzinin makası ve biraz da zamk yetisir : «Ufuklardan ufuklara ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu. Hazer rüzgârların dilini konuşuyor, konuşup coşuyordu..» (59).

Oysa «şiirde mühim olan aruzun kalıp tarafından ziyade iç tarafıdır. Nâzım Hikmet serbest nazımda nasıl yalnız (söz) hâlinde kalmadıysa, Yahya Kemal'in aruzu da yalnız aruz olarak kalmamıştır» (60) ve rahatlıkla söylenebilir eleştiri şudur :

«Gerçi Nâzım Hikmet «su akıyordu» yerine «akıyordu su» diyerek suya canlı ve devamlı bir akış vermişti. Fakat bu şair, âhenk arttırıcı bir lüzum görmedikçe bu tarz söyleyişte ısrar etmiş değildir.» (61). Çünkü Nâzım Hikmet taklitçi değil, taklit edilendi. Bunu Mithat Cemal bir eleştirisinde

çok açık şekilde yazdı; dedi ki : «Bazı manzum kitaplar alıyorum : Bunları bana da gönderecek kadar nazik olan bu genç şairleri, şiirlerinde arıyorum, bir türlü bulamıyorum. Daha doğrusu kendi imzalarının üstünde başka şairler var; ve bilhassa son zamanlarda başka bir şair var : Nâzım Hikmet.

10'UNCU NÂZİM OLMAK İSTİYEN GENÇLER

Hâlâ kendileri olmaya razı olmayanların ve Nâzım Hikmet olmak isteyenlerin dalâletleri hazindir. Birinci Nâzım Hikmet varken, beşinci, onuncu Nâzım Hikmet'i okuyacak kadar sabırlı insan çok azdır. Nâzım Hikmet varken kopyalarını ne diye okuyayım, malûmdur ki kopya sevimsiz karikatürdür.» (62).

Anlaşıyor ki, bütün şiirden anlıyanlar Peyami ile aynı kanıda değil, aksine ona karşıydılar. Peyami Safa'nın, Nâzım'ı Mayakovski taklitçisi göstermeye kalkışı apaçık bir bühtandı. Çünkü Nâzım, Mayakovski'nin şiirlerini okuyacak, anlayacak kadar olsun rusçayı öğrenmeden (1922'de), «vezinle kafiyeyle paydos» demişti ve Mayakovski'den bir kaç satır okuyan bir iki rus kızının ağzından dinlediği propaganda niteliğindeki şiirler Mayakovski'yi tanıtabilecek yapıda değildi (63). Nâzım ilk serbest nazım türündeki şiirini Rusya'daki açlık yıllarını ve toplumdaki etkilerini kendi gözleriyle görerek Moskova'ya döndükten hemen sonra yazmıştı.

Açların göz bebekleri

Değil bir kaç
değil beş on
otuz milyon

aç
bizim!

Onlar
bizim!

Biz
onların!

Dalgalar
denizin!

Deniz
dalgaların!

V.S. V.S.

Şevket Süreyya da Nâzım'ın bu tür şiir yazmaya başlamasını, Nâzım'ın kendi gözleriyle gördüğü aç insan yığınlarının sefaleti gerçeğini bir tarafa iterek ve gerçeği değiştirerek şöyle anlatmıştı :

«1921 yazında bir akşamdı. Moskova'da gürültülü bir meydandan geçiyorduk. Meydanın ortasında iki kamyon durdu. Birinin üzerine bir sinema perdesi çektiler. Ötekinde makine işlemeğe başladı ve perdede filmin ismi görüldü :

Açlar.

Meydandaki insan kalabalığı gittikçe arttı. Kenetlendi. Tramvaylar, arabalar geçemediler, kenarlarda kaldılar, filmi seyretmeğe başladık :

Açlıktan yanan bir hava içinde, Kuban, Don, Volga ovalarındaki şehirler birer birer boşalıyordu. Toprakları kuraklıktan çatlamış ve çatlakları, anasının eteğine yapışan mecalsiz çocukları habersizce yutacak kadar mezarlaşmış uçsuz bucaksız stepler ortasında eğri büğrü kabileler, sonu gelmez ufuklara doğru yürüyor, koşuyordu.

.....

O gecenin sabahında Nâzım Hikmet «Açların Gözbebekleri»ni yazdı :

Açlar, dizilmiş açlar,
ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız,
sıska, cılız,
eğri büğrü kolları ile,
eğri büğrü ağaçlar....

Bunlar,
yürüyen parçaları,
o kurak
toprakların...

V.S. V.S.

«Açların göz bebekleri» onun — kendi tabirince — ilk fütürist şiiridir (Bu janra konstrüktivizm denildiğini bilâhare anladık). Bugünkü Nâzım Hikmet'i eski «genç şair»den ayıran dönüm, işte, bu kasvetli filmle başlar.» (64)

RUS FÜTÜRİZMİ

Mayakovski'yi Nâzım sonradan tanımıştı. Hattâ onun hakkında yazılar da yazmıştı. Birisinde (65), Mayakovski'nin intiharı üzerine şunları belirtmişti:

«Rus fütürizminin üç cenahı vardı. Sağ cenah, büyük Rus şehir burjuvazisinin edebiyatı idi. Bu sağ cenah «fütürist» lerin başında «Severyanın» isminde bir şair bulunuyordu.

Merkezi işgal eden fütüristler, yeni edebiyatın şekil ve tekniği ile uğraşıyorlardı. Ve bu sahada bir çok muvaffakiyetler elde etmişlerdi.

Rus fütürizminin sol cenahının başında Mayakovski bulunuyordu. Mayakovski vaktiyle işçi kitlelerinin teşkilatıyla yakından alâkardı. Fakat, 1905'den sonra bu teşkilatla rabıtayı kaybetmişti.

Sol cenah fütüristleri bütün kuvvetleriyle bir yandan kendi burjuva sağ cenahlarına, bir yandan da mütereddi ruhiyatçılığa, mistikliğe kaçan sanatkârlara hücum ediyorlardı.

Mayakovski bu mücadeleyi idare eden rehberdi. Ve cemiyet mikyasında kurtuluş kavgasına girişmiş olan kitlelerle rabitasını kaybettiği için, kendisini bütün cemiyetin karşısında tek başına bayrak kaldıran kahraman bir fert telakki etmeğe başladı.

İşte Mayakovski'deki o acayip ferdiyetçilik buradan gelir, hattâ Mayakovski'nin intihar sebeplerinin köklerini burada aramak icab eder.» Bu ünlü Sovyet ozanını tanıyanlara göre; Mayakovski «asla «tek parça» değildi. Güçlü iradesiyle, zaman zaman çelişmeli duygular yumağıyla, büyük, karmaşık bir kişiydi.» (66)

Bunlar, Peyami'nin yukarıya aldığımız «sahte bir komünistin sahte bir mukallidi» ithamının boşluğunu açıklıyordu. Peyami, yazı dizisinin 5'incisini de şöyle sona erdirdi :

«Onun bu eziyetini (hapislenmesini, ıstırap çekmesini) inkâr veya istihfaf edecek değil; fakat karanlık bir odadaki zahmetini bize dehasının tasdiki şeklinde ödetmek isteyen bir açığözün kaba hilesine düşebilecek safları uyandırmak da nahvetin psikolojisini bilenlerin vazifesidir.»

«ZİPİR İDEALİSTLER»

Peyami yazı dizisinin 6. sında da komünizm üzerinde durdu ve sonra da :

«Ben bu küçük ve mevzuu olan şahıs kadar basit bir polemikte böyle bir tenkide girecek değilim; sadece demagojiye, ukalâlığa ve züppeliğe çok müsait bir akidenin bizde yetiştirdiği zıpir idealistlerin

sahtekârlıkları üstüne bir kandil ışığı tutmak istedim.» dedi (67). Yazısını gelecek sayıda bitireceğini bildirdiği halde iki üç yazı daha yayınladı. Bütün iddialarını özetleyen yazısında (68) şunları sıraladı:

«Ben ruhunda unutulmak korkusunun ve tanınmak hırslının bütün ihtirasları idare ettiğini kendi piyesini işhad ederek yazdım; bütün materyalist iddialarının aksine gayet romantik, ve lirik bir şair olduğunu anlattım; hiç bir felsefe ve estetik üstünde sabit bir cehde muktedir olmadığını, fikirlerini Marks'tan, nazım üslûbunu ve şeklini Mayakovski isminde bir rus şairinden olduğu gibi aldığını bildirdim; onun kolay fikir, kolay sanat ve kolay şöhret avında olduğunu gösterdim; onu bir bolşevik yobazı, bir bolşevik züppesi, bir bolşevik madrabazı haline getiren psikolojik sebeplerin en kalın ve bariz çizgilerini resmettim; bir akidenin samimî ve halis taraftarlarıyla sahte müdafileri arasındaki farkın nasıl doğduğunu ve ne çeşitler arzettiğini ayrıca izaha çalıştım.» dedi.

Peyami, bunları yazdıktan sonra Nâzım'ın bir hicviyesine temas ederek «estetığının de püf noktasını ifşa eden yeni bir delil» verdiğini kaydetti.

NÂZİM'İN PEYAMI'YE HİCVİYESİ

Peyami'nin sözünü ettiği hicviyeyi Nâzım 14 Temmuz'da yazmağa başlamış, altı günlük bir çalışmadan sonra tamamlamış ve neşretmişti.

Nâzım'ın yermesinin yayınlanması (69) büyük bir etki yapmıştı. Bu şiirin, Peyami Safa üzerindeki etkisi, böyle bir polemige başlamasından nâdim olma şeklindeydi. Bunu şu dolambaçlı dille anlattı :

«Evvelce kafasının ve yazılarının hışırılığında

ısrar edenlere karşı müdafaasını yaptığım Nâzım Hikmet'in bu kadar mayasız, cevhersiz ve bomboş olduğunu, ben bu polemige başlarken bilmiyordum; bilseydim onu bu kadar silkelemeğe lüzum görmezdim. Kuru yapraklarını dökmek için hafif bir rüzgâr bekliyen bu ağacın budak budak çürümüş gövdesine doğru uzanan ellerim, nafile bir işin yorgunluğuyla ceplerime dönüyor. Meğer bu hafif rüzgâr da onun kendi kendisinden çıkacakmış ve yazı âleminde son nefesi olmak mukaddermiş.»

İşte, Peyami'yi çileden çıkaran Nâzım Hikmet'in ünlü hicviyesi :

Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri

«Sen ölmedin, seni öldürdüler
zavallı kadın.»

T.F.

Sen çıkmadın
çıkardılar karşıma seni!
Kıllı, kara elleriyle tutup enseni,
gövdeni yerden bir karış kaldırdılar;
sonra birden bire
bırakıp yere
seni pantolonunun paçasına saldırdılar!.

Bir düşün oğlum,
bir düşün ey yetimi Safa,
bir düşün ki son defa

anlayabilesin :

Sen bu kavgada
bir nokta bile değil,
bir küçük, eğri virgül,
bir zavallı vesilesin!..

Ben kızabilir miyim sana?

Sen de bilirsin ki, benim âdetim değildir
bir posta tatarına

bir emir kuluna sövmek,
efendisine kızıp

uşağını dövmek!.

Sen de bilirsin ki, jurnal esnafı, senin gibiler
tutulup kulaklarından birer birer

teşhir edilirler..

Ben, sadece söküp

bir fitnenin otuz iki dişini,
ve Bâbiâli kaldırımlarına döküp
geleceğini, geçmişini
aldım omuzuma işte bu teşhir işini...

Bir düşün oğlum,

bir düşün ve inkâr etme ki;

Keteon matbaasında ut çalıp
ayak şarkıcılarına beste talim eylemek
ve o biçare Larus'un ırzına geçip
zâtını âlim eylemek

sana pek

zor geldi ki, demek;

aranızda dolaşır görünce

benim «Orhan Selim» adlı dilsiz

ve kolu bağlı gölgesi,

hemen azıya alıp gemi

faşisto - demokrato - liberal

bir jurnal

yazıp

delikanlıyı yere çalmak

ve bir miktarı minasip elden almak

istedin!..

Elden alıp, almamana

karışmam ama,

biz, gölgemizi bile çığnetmeyiz adama!..
 Bir düşün oğlum,
 bir düşün, ey, göbekli patron veletlerinin
 «Doğru yol» göstericisi...
 Bir düşün ey yetimi Safa,
 bir düşün ve hatırla ki, son defa;
 o, takma aslan yeleli

Namık Kemal üstadın senin;
 abanoz ellerinden

zenci kölesinin
 som altın taslarla şarap içerek
 ve «didarı hürriyet»in dizinde
 kendi kendinden geçerek :

«Yüksel ki yerin
 bu yer değildir,
 dünyaya geliş
 hüner değildir!»
 demiş...

Sen de yükseldin uyup
 onun sesine

«La dam o Kamelya»nın fesli figüranlığından
 Ahmet Hâşimin «Degüstasyon»daki iskemlesine..

Bir düşün oğlum,
 bir düşün
 ve mezarların hududunu aşma!
 Kendine güven evlât

babana değil,
 bir ölüyü koluna takıp dolaşma..
 Öyle zart zurt eşilmez toprağı gidenlerin!
 Ölüleri rahat bırak oğlum,
 rahat bırak uyusun
 o muhterem şehidi hürriyet beypederin!
 Hem böyle daha iyi;
 çünkü bak ortada

ne yeni bir İngiliz - Boer

harbi var

ne de tebrik isteyen bir İngiliz Elçiliği!

Ölüleri rahat bırak oğlum,

rahat bırak uyusun benim de ölülerim!..

Sen de bilirsin ki, ben

ne dedemden

miras bekledim,

Ne babamdan şeref, şan!.

Hasep, nese, kan, soy sop işinde yoğum.

Çünkü ne halisüddem bir buldoğum

ne tecrübelik bir tavşan..

Ben sadece ölen babamdan ileri

ve doğacak çocuğumdan geriyim

ve bir kavganın adsız neferiyim...

Ey ihtisas mahkemeleri kaçağı

ve Despinis Kokononun aftosu;

Ey marka malı kör

provokatör,

ve ey zavallı yetim...

Yoktur şimşiri kahrını inkâra niyyetim...

Kokla, çek ve iç,

üzülme hiç.

Billahi cihan bilir ki, sen

kahraman, ulusal muhaliflerimizdensin..

Kokla, çek ve iç

üzülme hiç...

Yalnız, arasıra

bakıp aynalara

bir deve derisinden beli değnekli Hacivat düşün.

Bir düşün oğlum :

müdahim, çelebi hazreti Hacivatın

giyerek harp ilâhı göbekli Marsın üniformasını
kahramanane bir dalkavukla hesap sormasını!
Bir düşün oğlum,
bir düşün ve inkâr etme ki;
gizli gece yolculuklarından kalmadır senin alın
terin.

Sen her gece
el ayak çekilince
«Nuvel literer»in
bir arşınlık duvarından aşarak
ve parmaklarının ucuna basıp dolaşarak
yapraklarında onun,
apartırsın satırlarını birer birer
Cingözle beraber.

Fakat her duvar
bir karış değildir.

Her duvarı atlamayı kesmez senin gözün
ve her fikrin açılmaz kapıları
maymuncuğuyla Cingözün!..

Okuman lâzım evlât.

Evirip çevirmeyi, göze girmeyi, falan, filân
bırakıp
okuman...

Bir düşün oğlum.

Bir düşün ey yetimi Safa,
bir düşün ve benden öğren ki son defa :
FİKİR dediğin
şeyin

Karabet ustanın uduna benzemez suratı.
O, ne şapırtılarla çığnemen bir sakız,
ne «Vatan-Silistire»de Abdullah Çavuşun tiradı,
ne de «Bir akşamdı»da müteverrim bir bayan
ilâcıdır.

O, şahlanmış bir kavga atı
kalın kabzalı bir savaş kılıcıdır.
Bu ata atlayacak yürek
ve bu kabzaya bilek
gerek...

Nâzım Hikmet
1935 - 7 - 20 - 14

PEYAMI'NİN SON HÜNERİ

Bu hicviyeden az sonra, Peyami Safa, çıkardığı dergide ilk tepkisini şöyle dile getirdi :

«Olup olacağı ne kadar hüneri varsa bu manzumesinde gösteren şair, kendisini «bir kavganın eli kolu bağlı adsız neferi» olarak takdim ediyor. «Ey yetimi Safa» hitabıyla Peyami Safa'nın yetimliğini, fakir talebe iken «Keteon» matbaasında şarkı yazmasını, hürriyetperverliğini ve bu vesile ile büyük vatan şairi Namık Kemal'i, İsmail Safa'yı toptan hicvetmeğe kalkıyordu. Münakaşayı mevsuk ve müdellel çerçevesinden çıkararak çirkin bir alay zeminine döken Nâzım Hikmet, artık ciddî bir muhatap olmaktan böylece istifa edince, Peyami Safa ona kendi tarzında manzum konuşmanın ne basit bir yazı oyunu olduğunu ispat için karaladığı şu cevabı, Server Bediin meşhur kahramanı Cingöz Recai imzasıyla bugün 5. Sayfamızda neşrediyoruz.» (70).

CİNGÖZ RECAİ SAHNEDE

Bunda da belirtildiği gibi Peyami Safanın karaladığı manzume uzun süre tebessüm konusu oldu. Peyami, okurları Nâzım aleyhine tahrik edebilirim düşüncesiyle o yazıya şöyle bir cümle de ekledi :

«Nâzım Hikmet'in manzumesini gören bir çok okuyucularımız da ayrıca bizim vasıtamızla ona manzum cevaplar göndermişlerdir. Hep aynı basit tarzda, yani dünyanın her tarafında iflâs etmiş «Marinetti - Mayakovski» nev'inde yazılmış olan bu muvaffakiyetli cevapları da ileriki sayılarımıza ayrıca koymak niyetindeyiz.» Ama mevcut olmadığı için bu vaad aslâ yerine getirilmedi.

Peyami Safa'nın, Cingöz Recai imzasıyla yazdığı cevap şu :

**Cingöz Recai'den
Nâzım Hikmet'e**

Gel bakayım,
lüle lüle, kıvrım kıvrım, samur saçlı,
pamuk tenli, al yanaklı sarı papam,
gel bakayım anam babam,
gel bakayım yetimlikle maytap eden paşa zadem,
güzel âdem!

Gel bakayım,
gel ki büyük babaların :
Enver Paşa, Nâzım Paşa konağında
alıştığın gibi,
alışıp yılıştığın gibi,
seni her gün dizlerimde hoplatayım,
şerefine bütün yetim çocukların
anasını satayım.

Gel bakayım fidan boylum, asilzadem, güzel
paşam,
Moda burniyle Süreyya Paşa locası arasında her
akşam
maviş gözlerini süze süze mekik dokuyan
Kadıköy'ün kübik salonlarında şiir okuyan

Moda şair, kübik şair, kübiklerin kübiği,
Cevizliğin, Kuşdilinin, Mühürdarın Bolşevigi!

Ben ki - kıtır atma cicim! -
Nuvel Literer'den alma değil,
Bolşevik şair Mayakovski'den de çalma değil,
senin tulum göbekli, kadayıf enseli
burjuvalarından

halkı soyan bir kaçının yuvalarından,
para aşırdım.

Neden mi, niçin,
yolumu şaşırđım?

Babası sürgünde öldürülen
bir çocuğu beslemek için!

Fakat sen ki paşa konaklarında
Kuş dilinde, kuş tüyünde, kuş sütüyle beslendin,
Kuş beyninle bolşevizme heveslendin.

Baban üç yıl önce ölünceye kadar
Zavallıdan para kopardın,
nefesi kokan Türk işçisinin vekâletini apardın.

Götürüp onu sonra el altından,
Enternasyonale zula ettin,
kim bilir kaç
aç biilâç

Türk işçisinin ciğerini pırzola ettin!

Gel bakayım seninle bir konuşayım
senceleyin bir coşayım :

Bre.. Toprak altında yatan
Namık Kemal'e, Safa'ya çatan
bre tümen tümen kıtır bom
bre tümen tümen palavra
bre işçiye yalan
öliye iftira atan

sağı sola katan
 bre kaltaban
 bre Türk düşmanı, bre vatan
 haini şarlatan!

Bre propaganda broşürü âlimi
 bre sırtını ipek divanlara yashyan
 «Sermaye»nin yüzde bire küçültülmüş posasını
 yalayarak allâmelik taslayan
 Orak Çekiç markalı
 sözüm ona Komintern taktikalı
 üfürükle şişirme, kursak balon komünisti
 Dandini bey, züppe salon komünisti!

Sen misin «o kavganın kolu bağlı adsız neferi»?
 Yavaş gel, saçmalamaya başlıyorsun,
 kolun bağlıysa nasıl taşıyorsun,
 piçler gibi ölülerin mezarını?
 Yanlış attın zarını :
 Görüyorsun şesi beş
 yemek için bir kaç leş
 sallıyarak hemen uzun elini
 oluyorsun mezarlara tebelleş.

Sen misin adsız nefer?

«Eynelmefer?»

İki metro boyu afişlerde
 gazetelerin tüccar ilânı sayfalarında
 kitaplarının üstünde, manzumelerinin altında
 bangır bangır bağran Nâzım Hikmet imzası
 ad değil mi.

Ne yalan söylersin?

Sendeki surat, surat değil mi?

Sen adsızsan,

Zonguldak'taki maden kuyusu dibinde,

Promete gibi, fakat gökten değil
yerin dibinden ateş alan
bize kalori yollayan
işçinin adı nedir?

Adlısın meşhur şairim, adlısın,
ama neyleyim
yırtık suratlısın.

Sen ki iki papele her gün Akşam
Ulusla dil yazarsın,
Önce yazdıklarımı bozarsın.
Sana her gün üç lira verebilsem al
Vallah billah
ey o kavganın adsız neferi
hemencecik soldan geri
çevrilerek

Ulusalizma - Faşizma gömleğini
sırtına geçirerek,
Bolşevizmin mezarını kazarsın!
Netekim,
söyleyecek sözün bitince,
Marksın Sermayesini kediye yükletince
Her renkli Herşey adlı reklâm gazetesinde
Başmuharrirlik yapıyorsun
Şimdi de İpekçilerin sermayesine tapıyorsun!
Bre toprak altında yatan
büyük Türk ölülerine çatan
bre tümen tümen kıtır bom
bre tümen tümen palavra
bre işçiye yalan
ölüye iftira atan
sağı sola katan
bre kaltaban

bre Türk düşmanı, bre vatan
haini şarlatan!

Sen artık buralarda
kolay dikiş tutturamazsın
sahte komintern taktikalı
dolmalarını yutturamazsın.

Çekil!

Bugün yaptığın gibi
Metr - Goldvin - Mayer şirketinin
İstanbul kolunun başına dikil

Yüzünden maskeni, başından kasketi at
Sermayenin altına yat!

Yerini şimdi buldun işte :

Hak berekât versin, asilzadem,
berekâaat!

CİNGÖZ RECAİ
Müstensihi
SERVER BEDİ

İşte Peyami'nin manzum hicviyesi de buydu. (71)

Peyami Safa, bir dergide iki kez konuşan Nâzım için sıraladığı hicviye tefrikası yetmiyormuş gibi bir de bu şiiri neşirden çekinmedi. Buna gülüp geçen Nâzım, artık ne şiirle, ne de açıkça Peyami'yi karşısına almadı, ama Peyami Safa, TAN'daki fıkralarında Nâzım'a taş atmaya devam etti. Orhan Selim imzasıyla yazan Nâzım da bu taş atmalara cevap vermezlik etmedi.

FAŞİZME PAHALIYA
SATILMA

Ashında Peyami'nin Nâzım'la tartışmaya kalkışmasının iki nedeni vardı :

1 — Çekememezlik,

2 — Adı etrafında yeniden dikkatleri toplayarak ön plâna geçmek ve faşizme kendini pahalıya satmak!

Bu tartışma henüz manzumelerle karşılaşma dönemine girmemişken Peyami fıkrasında Şüphe ve İman konusunu ele alarak şunları ileri sürdü : (72)

«Son günlerin gazetelerinde ve mecmualarında inanmanın hararetli müdafaasını yapan arkadaşlarımızın yazılarını okudum. İçlerinde şahsıma ait hiç bir ima sezmediğim bu yazılar, arada bir haksız yere septik telâkki edilmiş olduğum için, bende şüpheyeye ve imana ait fikirlerimi takrir ve tayin hevesi uyandırdı.» ve yazısını şöyle sonuçlandırdı :

«Realiteye inanmayan bir septik kadar, içi boş mefhumlara tapan kör bir iman ehli de ziyan getirir. Sabit sistemlere değil, çeşitli vâkıalara ve realitelere inanan adam sâlimdir. Şüpheden doğmayan iman piçtir.»

HER MESLEĞİN ŞARLATANLARI

Bunu daha açık bir şekilde Nâzım'ı hedef alan bir başka fıkrası izledi : Şarlatan! Peyami'nin bu fıkrasından parçalar alalım :

«Her mesleğin şarlatanı vardır. Onu, yığınla en kolay temasa getiren vasıtaların muhiti içinde sık sık görürsünüz; hemen bütün kongrelere koşar, bütün toplantılarda bulunur, bütün gazetelerle dosttur, matbuata iki günde bir beyanat ve fotoğraf verir; müthiş iddiacı ve yeni tez, yeni keşif ve yeni icad propagandacısıdır; mesleğin hiç bir temsil sahalahiyetini haiz olmadığı halde bütün meslekdaşları namına konuşur; sık sık eser neşreder ve bazan iki

formalık bir risalenin sonuna bir forma bibliyografya koyar, ilim adamı geçiniyorsa mensub olduğu şubenin edebiyatını en çok yapan odur. Edebiyatçı geçiniyorsa kitapçıya gazetelerde ismini büyük puntolarla ilân ettirir. Tiyatrocu ise afişlerin başına kendi ismini kendi eliyle yazar.»

Daha aşağılarda da fıkrasına şöyle devam etti :

«... mısraın şekline özünden, jeste fikirden ziyade itina eder. Bütün muvaffakiyetlerinin insan gözüyle alâkası olduğunu keşfetmiştir : Göze çarpmak, göze girmek, göz oyalamak, göz kamaştırmak, göz boyamak ve bunun için de açık göz olmak...

Aykırının ve acaibin uyandıracığı ilk hayret ânındaki şuur kıtlığını istismar eder. Umumî dikkatin uyukladığı ve şahsiyetlerin yığın disiplini altında uyduğu kalabalıklar içinde manyatizmacı rolünü yapar. Umumî dalgınlık anlarını sezmekteki dikkat çevikliği sayesinde rızaları ve muvafakatlara aşırarak taraftar bulur, sihir ve kerametinin muvakkat zaferini yığının uykusuna borçludur.

Şarlatanı öldürmek için kullanılan iki yaman silâh: İstihza ve lâkaydi. İkincisine hepimiz muktedir olduğumuz halde en az kullandığımız silâh budur. Çünkü şarlatanın ilk hüneri alâkamızı avlamaktır.» (73)

NÂZIM, KALABALIKTAN KORKMAZ

Peyami Safa, Nâzım'ı kötölemek için «umumî dikkatin uyukladığı ve şahsiyetlerin yığın disiplini altında uyduğu kalabalıklar içinde manyatizmacı rolünü yapar» diyordu Şarlatan için. Kolayca kabul edilir ki, Nâzım şarlatan değildi ve şarlatanlıkla en uzak bir mesafeden de olsa yakınlığı yoktu. Kala-

balık, Nâzım'ın korktuğu bir canlı varlık değildi. Orhan Selim imzasıyla Kalabalık başlıklı fıkrasında bunu açıkça yazdı (74).

«Kalabalıktan hiçbir zaman korkmadım ve bir kerrecik olsun kalabalığı yadırgadığımı hatırlamıyorum.

Kalabalık içinde, dalgalı bir denizde eriyen bir damla su gibi eridiğim oldu, fakat hiçbir zaman şuurumu kaybetmedim.

Kalabalık; insan kalabalığı, ileri ve coşkun bir kalabalık kadar bana heyecan veren bir şey, bir tabiat kuvveti, bir sanat eseri yoktur.

En iyi yazılarımı her vakit kalabalığın içinde yazmışımdır. Kalabalığın nabzı damarlarımda atarken ilham denen nesnenin kanatlarını yüzümde duymuşumdur.

Kalabalığın kokusunu, sesini ve dinliğini duymayan, görmeyen, anlamayan adam, ya mücrimdir, ya hasta. En kötü ve dar mânasında ferdiyetçilik, ya sosyal, ya fizyolojik, çok defa bunların ikisine birden dayanan bir marazdır. Ve bundandır ki, bu mânadaki ferdiyetçi şairlerin, filozofların hepsi hasta adamlardır.»

Peyami Safa, Şarlatan'ında şöyle demişti :

«Şarlatanı öldürmek için kullanılan iki yaman silâh : İstihza ve lâkaydı.»

İSTİHZANIN ÇEŞİTLERİ

Orhan Selim, bunun üzerine İstihza konusunu ele aldı (75).

«Kökünü kuvvetlerden alan bir alay ve istihza vardır. Bunun zekâyla olan bağı inkâr edilemez. Fakat bir de kökünü korkudan, acizden ve güçsüzlük-

ten alan bir istihza ve alay çeşidine rastlanır. Bu, belâhatin, tereddinin ve ruhî hastalıkların verimidir.

Bu iki çeşit istihza ve alay arasındaki farkı anlamak için dahî olmak istemez. Kuvvetli adamın istihzasında birinci unsur neşedir, zekâdır. Buna, aydınlık istihza ve alay çeşidi diyebiliriz.

İkinci çeşit istihza ve alay karanlıktır. Kaynağını iftiradan ve yalandan alır.

Birinci çeşit istihzayı yapan, düşmanı göğüse yendikten sonra bu silâha neşeli bir zafer şarkısı gibi başvurur. İkinci çeşit ise; yenilmeyen düşmana, baş edilmeyen muarıza arkadan saldırmak için kullanılan bir vasıtaadır.

Her inkılâp şarkısında neşeli, aydınlık istihzadan bir pırıltı vardır. Ve inkılâplara karşı mürteciin çıkardığı her dedikoduda karanlık ve cılız, sinsî ve sırnaşık iki çeşit istihzadan karanlık bir cümle bulunur. Tarihi bakımdan ileri ve geri adamı istihzalarının çeşidi ile biribirinden ayırd edebilirsiniz.»

İNSANIN DOSTU DA OLUR, DÜŞMANI DA

Nâzım Hikmet, Orhan Selim imzasıyla, Peyami'nin harekete geçirmek istediği düşmanlık duyguları karşısında bir tahlil yazısı yayınladı : Başağrısı (76). Bunda, Peyami'nin niçin kendisine düşman kesildiğinin ayrı ayrı açıdan incelenmesi vardı ve şöyle diyordu :

«İnsanın dostu da olur, düşmanı da...

İnsan çeşit çeşit düşman kazanır.

İnsana başka bir insan düşman kesilir; çünkü kafaları birbirine uygun değildir. Sen şu politikanın, sen şu ülkenin adamı olursun; o, senin tersine bir politikadan, bir ülküden yana çıkar. Sen sanatta

falanca yolun yolcusuyum, dersin, o, ben falanca yoldanım der. Senin kafan kavgada iftiraya, yalana, akıl erdirmez, o bu iki silâha başvurmadan kavga etmesini bilemez...

Daha sayayım mı? Kafaların ayrılığı yüzünden düşman olmayı anlarım.

İnsanın dostu da olur, düşmanı da...

İnsan çeşit çeşit düşman kazanır.

Bir insan bir insana düşman kesilir; Çünkü biri ötekinin yaptığı işi, kafa, kol verimini kıskanır. Kıskançlığın her soyu bir başka yandan, fakat eninde sonunda yine kıskançlık yolundan insana düşman kazandırır.

Ben bu çeşit düşmanlığa düşen düşmanın psikolojisini tahlil edebilirim.

İnsan insana düşman olur.

Bu düşmanlıkların sayılmayacak çok sebepleri ve çeşitleri vardır. Ancak bir çeşit düşman vardır ki, onu ne tahlil edebildim şimdiye kadar, ne niçin düşman olduklarını anlayabildim. Bunlar düşmanlık etmek için düşmanlık ederler. Ayrı ayrı işlerde çalıştığımız, ayrı ayrı verimler verdiğiniz için aranızda bir kıskançlık olmaz. Fakat yine kıskanırlar. Kıskanılacak bir iş yapmazsınız. Fakat yine kıskanıp düşman olurlar. Aranızda büyük fikir ve görüş münakaşaları olmamıştır. Belki de birbirinize çok yakın kanaatlar besliyorsunuzdur. Fakat yine düşmanınız kesilirler.

Bu düşmanlık için düşmanlık yapan düşman tehlikesizdir. Fakat müziçdir. Hafif başağrısı, ehemmiyetsiz bronşit gibidirler.

Ben kendi payıma böylesine düşmektense, azılısı ile karşılaşmağı tercih ederim.»

Bu güzel ve arı dille yazılmış fıkra, Peyami Safa'nın şurda burda Nâzım aleyhinde düşmanca sözleri, konuşmaları ve imaları için bir tahlil yazısı idi. Peyami Safa, Orhan Selim imzası TAN'a taşındıktan sonra huzursuzlaşmış ve fıkracılıktaki TEK YAZAR'lığa Orhan Selim'le vurulmak istenen bir darbeden söz açar olmuştı. Bu huzursuz tabiatı, onun Orhan Selim'den ve öteki fıkracılarından istihza ile söz açmasına, Sirkeci meyhanelerinde sofrasında Orhan Selim'i alaya alıcı yorum ve nüktelerle geceyi doldurmasına kadar götürdü.

ORHAN SELİM'İN KİMLİĞİ

Nâzım Hikmet imzası, okurlar üzerinde, çeşitli kışkırtmalar nedeniyle olumsuz etkiler yapar diye, bazı gazeteler Nâzım'ın takma bir adla yazmasını istiyorlardı. Nâzım da, daha çok şiirlerinde kullandığı imzasını şiirlerine ve kitaplarına ayırarak Orhan Selim takma adıyla düz yazılar yazmak zorunda kalmıştı. Ekmek parasını kazanmak için Orhan Selim'i çalıştırıyordu.

Peyami'nin bu saldırısı üzerine Nâzım, Orhan Selim başlıklı bir şiirinde durumu aydınlattı. Şiir şu :

ORHAN SELİM

Benim sıska,
benim cılız,
benim zavallı çocuğum Orhan Selim!
Sen
benim,

ne gözüüm
 ne kolum
 ne kafamsın;

Sen

benim,
 Bir kurşun balyası gibi sıska sırtına bindiğim
 Ve alnının teriyle geçindiğim

İlk

ve son adamsın!

Sana sevgi

sana saygı

sana minnetle uzanıyor elim.

Sen

yaptığı iyiliği yüze vuran değilsin
 Ve ben

nankör değilim...

Benim sıska

benim cılız

ve üstüne üstlük

bir yudumluk soluğuna bakmadan

şişirilmiş davulların arasında

türkü söylemeğe kalkan

benim sersem çocuğum Orhan Selim!

Kalmasın

hatırın

amma,

yok olmağa

değer

bir tek satırın!

Böyle hiç

bu kadar boş

bundan daha kötü verim verilmez!

Demek ki, «gösterilmez

daha usta bir marifet iki papele!»

Bak :

İçleri boş kalıpları fırlatarak, tutarak
cümlelerde senden iyi hokkabazlık yapıyor
delikanlı doçentlerin en cahili bile!..

Benim sıska

benim cılız

benim zavallı çocuğum Orhan Selim!

Bu sözlerim

yüreğini ters taraftan sarmasın,
yüzünü kızartmasın!

Boş ver, aldırma pek!

Kötünün kötüsünü yazmam gerek!

Bu

bence daha doğru

daha iyi!..

Yalnız unutma bir şeyi :

yorulur da

ayağın kayarsa eğer

seni herkesten önce ben

taşlarım!

Fakat bugün

sende beni sattığını gösteren

bir tek satır bulanın

alnını karışlarım.

Bu şiiriyle Nâzım, fıkra yazarlarının niteliğini
hicvetti ve bu takma adla bile yazdıklarında inanç-
ları dışında tek satır yazmadığını bir kez daha ha-
tırlattı.

3 | Namık Kemal Meselesi

Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri'nde Nâzım'ın Namık Kemal'den söz etmesi, Peyami'nin de tahrik ve jurnaliyle ortaya bir Namık Kemal sorunu çıkardı. Küfürde kaleminin kudreti mücerrep olan Peyami Safa (1), Nâzım'ın kalem savaşıyla yaralanan yüreğinin acısıyla işi yine jurnale döktü ve Namık Kemal'i ileri sürerek kendisinin yenilgisini unutturmağa önem verdi. Namık Kemal'in ölüm yıldönümü nedeniyle Millî Türk Talebe Birliği'nin düzenlediği ihtifalden bahsederken Peyami Safa «bu ihtifalde Namık Kemal yaşayacak ve nankörlüğün mezarı kazılacak» diyordu. Peyami'ye göre «Bugün Türk gençliği, yaşatmak hususunda olduğu gibi kahretmek hususunda da icab ederse ne zelzeleden, ne de nankörlükten aşağı kalmadığını ispatla hazırlanıyor. Nankörlüğü kahretmek, bunun en büyük delili olacaktır.» (2)

Namık Kemal ihtifalleri, bu «vatan şairi»ne hücumlar yapıldığı vakit alevleniyor, canlanıyor, böyle bir tenkid ve yerme olmayınca bu ihtifaller sönük

geçiyordu. Buna benzer bir olay 1933 yazında görülmüş, 1934'de ise «gençliğin celâdeti»ne tanık olunmuştu. Olayı İsmail Habib Sevük'ten dinleyelim :

İHTİFALLERİN PERDE ARKASI

«1933 yazı. Dolmabahçe Sarayındaki Tarih Kurultayı'nın halinde o gün bir fevkalâdelik var. Salonun deniz tarafına rastlıyan riyaset kürsüsünü Büyük Millet Meclisi Reisi olan Kâzım Paşa işgal etmiş. Salonun Saray kısmındaki mahfelimsi yerde bizzat Gazi bulunuyor. O zamana kadar tanımadığım bir zat hitabet kürsüsünden Namık Kemal'e eni konu hücumla başladı : O Osmanlıcı imiş «Osmanlılar biz can veririz, şan getiririz biz» diyormuş. O koyu İslamcıymış : Vatanı temsil ederken onu Kâbe'de siyahlara bürünüp bir elini Medîne'deki Peygamber merkadine, diğer elini Kerbelâ'daki meşhede uzatıyormuş...

Nutuk bitti, ne alkış, ne bir şey, salonda bir ölüm sükûneti var. Çok canım sıkılmış olacak, bir iç feveraniyle kalkıp Reis Paşadan söz istiyorum, yanımda bulunan Yusuf Ziya Ortaç birdenbire ve yırtacakmış gibi bir şiddetle ceketimi çekti, «ne yapıyorsun? Dur hele» derken ve ben de ona «sadece iki cümle söyleyeceğim» diye dert anlatmağa çalışırken salonun avluya bakan kısmındaki Muhittin Baha'nın «Reis Paşa, söz isterim» diyen haykırışını işittik, sadece bir iki cümle söyledi : Namık Kemal'in tek bedbahtlığı, kendi zamanlarında Gazi gibi bir öndere nailiyetsizliği imiş. Yoksa... Salonda coşkun coşkun alkışladılar. Deminki hatibe bir şey diyemeyen kütlenin vicdanı bu alkışlarla o hatipten hınc

alıyordu. Sonra işittik ki, Muhittin Baha, Ziraat Bankası Meclisi İdare âzalığındaki beş altı yüz liralık aylığından olmuş.

Ertesi yıl 1934 şubatının sonları. Galatasaray Lisesi'nden bir iki yıl önce talebem olup o zaman Hukuk'un ikinci sınıfında bulunan Bahadır (Şimdi Erzurum milletvekili Bahadır Dülger) yanında bir iki arkadaşıyla beraber ziyaretime geldi. Üniversite Gençler Birliği Namık Kemal için büyük bir ihtifal tertip edecekmiş. Niyetleri Sarayda yapılanın öcünü almak. O zaman Ankara'ya gitmiş olan Darülfünun Emini'nin (yani Üniversite Rektörü) bulunmayışından bilistifade, vekilinden izin koparmışlar. O yıllarda İstanbul'da gençlik cereyanlarının yüksek murakıplığını rahmetli Cevad Abbas yapıyordu. Ondan da izin almışlar. Benim de nutuk söylememi istiyorlar. Tabii, kabul etemeye imkân yoktu. Gazetelerde bu ihtifal ilân edildi. Fuad Köprülü ile benim nutuk söyleyeceğim yazılı idi. Abdülhak Hâmid sevincinden Maçka tarafında komşusu olan Mithat Cemal'in evine gidip duyduğu ruh saadetini anlatıp duruyordu. Belli, Namık Kemal'in böyle anılması demek kendisinin de unutulmaması demektir. İnsan ruhu bu.

Fakat gazetelerde tekrar bir ilân. İhtifalden vaz geçilmiş. Meğer söz söyliyecek gençlerin nutuklarını sansür etmek istemişler. Onlar da buna boyun eğmektense ihtifali feda ederler. İyi ama bir kere yapılacağı tantana ile ilân edilen böyle bir şeyi menetmiş olmanın zararını, yapılmış olmanın mevhum mahzurundan daha ağır görmüş olacaklar ki, Ankara bu ihtifalin yapılmasına taraftar oluyor. Yapılacak ihtifal 23 Mart günü için kat'î olarak ta-karrür etti.

CEVAD ABBAS VE NAMIK KEMAL

İhtifalden bir gün önce mektepte müdür beyin odasına girdiğim zaman oğlunun taksitini yatırmak üzere gelmiş olan Cevad Abbas'ın müdüriyet masasının yanındaki koltukta oturduğunu gördüm. Rahmetli ile, Millî Mücadele günlerinden beri dosttuk. Lâkin bu ihtifal işini iyi idare edemediğinden tekdir filân görmüş olacak ki, daha ben kapıdan girer girmez, hâl hatır bile sormağa lüzum görmeden, «İsmail Habib, nedir bu Namık Kemal gürültüleri?» diye âdeta çıkışır gibi bir eda alınca ben gülerek : «Biz ne bilelim, bu işleri bizim size sormamız lâzım» dedim. «Bütün Namık Kemal'i, İstiklâl Cenginde şehid düşen Ahmetçiğin bir damla kanına değişmem» demesin mi? Artık benim de onun tonuyla konuşmam lâzımdı. (Bu sırada Müdür Behçet Bey mektebin kütük defteriyle uğraşıyor görünüyordu)

Cevap veriyorum : «Azizim bir defa cenk meydanındaki o şehide Ahmetçik değil, Mehmetçik denir. Sonra şehid Mehmetçik toprağa akittiği yakut gibi kanla iş görür, Namık Kemal ise beyaz kâğıda döktüğü siyah mürekkeple. İkisinin arasında ne münasebet var?» Bunun üzerine : «Bırak be sen de, Namık Kemal Meşrutiyetçinin, Ziya Gökalp de hakancının biri.» deyince alaylı bir eda ile «İyi ya, öyle olduklarına şükredin» dediğim zaman bu sözü boş bulunarak ağızımdan kaçırdığımı sandığı için keyifli bir kahkaha atıp : «Vay, bir de meşrutiyetçi ve hakancı olmaya mı şükredeğiz? Bak şu inkılâpçıya...» Sözün gelişine bile lüzum kalmadan : «Tabii şükredeceksiniz, dedim, eğer onlar öyle olmasaydı siz bugün cumhuriyetçi olmakla övünebilir miydiniz?»

Rahmetlinin, besatet bir tarafa, temizliği de vardı. Behçet Bey'e dönüp : «Bu avukatlarla başa çıkılır mı?» diyerek odadan çıktı.

MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİNDE

Ertesi gün 23 Mart 1934, yanan Zeynephanım konağı bahçesindeki Konferans salonunun içi dışı mahşer gibi. Pencerelerin içleri bile tıklım tıklım gençlerle dolu. Bahadır'ın açış nutkundan, Birlik Reisi olan Rüknettin Fethi'nin (yazık ki sonra doktor çıkan bu cevherli genç, genç yaşında öldü) heyecanlı hitabesinden sonra Fuat Köprülü üstadımız ve onun arkasından benim söz söyleyişim... İhtifalin bu tarafını o zamanki üniversite talebeleri tarafından çıkarılmakta olan Birlik Mecmuasından alıyorum.

«Muhterem hocamız Köprülü zade Fuad Beyefendi sâkin bir ilimci gözüyle memleketimizdeki hürriyet mücadelesi hareketlerini kendi görüşlerine göre izah eyledi. Ondan sonra güne ayrı bir lezzet, taşkın bir heyecan veren İsmail Habib Bey'in sık ve coşkun alkışlarla kesilen sözleri hazır bulunanları heyecan ve duygunun yüksek derecelerine ulaştırdı...» Ah, gençliğin saffeti, hiç böyle şeyler yazılır mı? Ondan sonra bu Birlik Mecmuası'nı kapatıverdiler.

Nutkun esas çizgilerini gösteren kısa notların hepisini bitirdiğim anda, nasılsa ön saftaki koltuklardan birinde otran Cevad Abbas'la gözlerimiz karşı karşıya geliverince birden, birgün önce müdür odasındaki münakaşa hatırıma geldi: Gençler, diye hitabederek, Namık Kemal için meşrutiyetçi, Ziya

Gökalp için hakancı diyenler olur, diye başladım; biz bugün son kıymet olan Cumhuriyeteyiz, fakat kıymetlerin bütünü, yarımı, çeyreği olmaz. Noksandan yukarı doğru basamak basamak çıkılır. Dünün yarım veya çeyrek kıymetini anlamayanlar bugünün tam kıymetini de anlayamazlar.

.....

1935'DEKİ İHTİFAL

Bir yıl sonra 1935'in 2 Aralığı için Üniversite gençliği gene büyük bir ihtifal hazırlıyor. Bu sefer hem Namık Kemal'e, Ziya Gökalp'ı ilâve etmek lüzumu da kalmamış, hem doğrudan doğruya Kemal'in ölüm günü seçilmişti. Evime gene talebelerden bir heyet geldi. Namık Kemal için yazılacakları kitaplarımda yazmış, söylenecekleri geçen ihtifalde söylemiştim. Artık nutuk veremezdim. Bunu zaten tahmin eden zeki gençler, nutuk istemek için değil, geçen yılki nutka şükraniye olarak ihtifalde bulunmak için dâvete geldiklerini söylediler. Gittim. Kalabalık gene geçen seneki gibi. Önde hazırlanan koltuğu bırakarak biraz gerilerde oturuyorum. İhtifalin ortalarına doğru talebelerden iki üç efendi yanıma geldi. Bütün gençlik hiç olmazsa bir kaç söz söylememi istiyormuş. Belli, tûzağa tutulmuştuk. Beş on dakikalık bir nutuk verdim.

Meğer bu zoraki ve sürprizli nutuk hiç akla gelmeyecek bir hayır doğuracakmış. İhtifalden bir iki gün sonra, şahsen dostum olan Vali Muhittin Üstündağ benimle buluştu. Dahiliye Vekâleti'nden çok uzun bir şifre almış. Şüpheli unsurların gençliği kıskırtmış olmasından endişe ediyorlarmış. Benim de

söz söyleyenler arasında oluşum biraz emniyet vermiş ama mutadım üstünde bir kalabalık ve heyecanla yapılan bu ihtifalin sebebi ve içyüzü hakkında... valiyi temin ettim.

Nazım Hikmet bir şiirinde Namık Kemali «takma aslan yeleli» diye tezyif etmişti. Gençlik buna karşı galeyana geldi... Vali «hay Allah razı olsun» dedi ve iş böyle atladı.» (3)

ANKARA'NIN KUŞKUSU

Ankara'nın Namık Kemal ihtifallerine kuşkuyla önem vermesi, anladığımızı göre, 1930'da Türkoçağı'nı ziyaret eden Atatürk'e Hamdullah Suphi «iki Kemal»den söz etmiş ve büstü konacak ikinci Kemal'in Namık Kemal olacağını söylemiş olmasındandır. Atatürk bu karardan ve bu birleştirmeden hoşlanmamıştır. Bu nedenle Atatürkçüler, Namık Kemal'in inançlarıyla cumhuriyet gençlerinin inançları arasında fazla bir uyum bulmamışlardır.

ATSIZ'IN MÜDAHALESİ

İşte, kışkırtmalarla yapılan parlak ihtifallerden birinin ve daha öncekilerin hikâyesi... Namık Kemal'i alışıldandan başka bir deyimle tanımlaması üzerine Nâzım'a karşı olanlar bu kez Namık Kemal etrafında birleşmişlerdi. Atsız da hemen bir broşür hazırlayarak 1935 Aralık'ında Peyami - Nâzım tartışmasına katıldı.

«Komünist Don Kişotu Proleter - Burjuva Nâzım Hikmetof Yoldaşa» broşüründe konuyu olduğundan başka göstererek dedi ki :

«Nâzım Hikmetof Yoldaş bu münakaşayı Türk milliyetperverliği üzerinde tepinmeğe yeltenmek için bir vesile yaptı ve Türkiye'nin en büyük adamlarından biri olan Namık Kemal'i arslan postu giymiş olmakla ittiham etti. Öyle sanıyorum ki arslan postu giymiş olmakla kastedtiği mânâ eşekliktir. Bu, arslan postu giyen ve kendisini arslan diye satan eşeğin hikâyesine telmihen yapılmış, komünistlere yarasır şekilde bayağı, don kişotça bir teşbih-tir. Bir kere Namık Kemal arslan postu giymiş değildir. Namık Kemal arslanın ta kendisidir.»

«MİLLÎ TÜRK» TERKİBİNİN SAÇMALIĞI

Atsız, broşüründe basının bu itham karşısında susmasını yerdikten, Millî Türk Talebe Birliği'nin varlığını da hatırlattıktan sonra şöyle devam ediyordu :

«İstanbul'da bir de «Millî Türk Talebe Birliği» vardır. «Millî Türk» terkinin saçmalığına ve bunun, Türk olmayanlar tarafından kendileri hakkındaki şüpheleri bertaraf etmek için yapılmış bir manevra olduğu hakkındaki telâkkilere rağmen bu genç arkadaşlar bir zamanlar Cevdet Kerim Bey'le vatanperverlik rekorunu kırmak için maç yapmışlardı. Bir yabancı bir Türk memuruna hakaret etti diye camları taşlamışlardı. Fakat bu sefer o Türk memurundan nâmütenâhî kere büyük olan bir Türk şairi hakarete uğruyor da bu Türk gençliği sesini çıkarmıyor. Nerde kaldı Namık Kemal için yapılan ihtifaller?.. Demek ki onlar gösterişi. Gösteriş olmasaydı bu gençlik bir varlık gösterirdi. Halbuki onlar «Gençlik Var» diye mecmua da çıkarmışlardı. Hazin ve gülünç varlık...»

ALİ EKREM'İN BİR MEKTUBU

Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bolayır, bu broşür üzerine Nihal Atsız'a gönderdiği mektupta «o şehid-i hamiiyetin hâtıra-i ebediyyesine sürülmeğe istenilen şâibe-i lâneti ben böyle bir hamle-i sâdıka ile tathîr ve imha edemezdim, bâzu-yi himmet ü celâdetine benden hezar âvâze-i tahsîn; var ol Nihal» demişti.

Nâzım Hikmet'in, Peyami'yi hicveden şiirinde Namık Kemal'den söz etmesi o zaman geniş bir Namık Kemal tartışmasına yol açmıştı. Broşürler çıkarılmış, gençler iki guruba ayrılmıştı. Kemal Tahir, Suat Derviş ve Ahmet Cevat, ortak broşürlerinde, karşı saldırıları cevaplandırmışlardı. (4)

KEMAL TAHİR'İN BROŞÜRÜ

Kemal Tahir'e göre «Namık Kemal palazlanmak ihtiyacı ile kıvranan müslüman - yerli burjuvazinin davulunu çalan bir kahramandı. O, Avrupa emperyalistlerinin müstebid Abdülhamid kanalından geçen komisyonculuğu, Padişahlığı yerinde bırakarak bir parlamentoya devretmek isteyen ve bu parlamento âzalarının da (fıkra-i mümtaze) den seçilmesi lâzım geldiğini asla unutmayan bir hürriyet fedaisi (!) idi. Bunlarda mutabıkız.

Fakat o, aynı zamanda hem ümmetçi, hem halifeci, hem padişahçı değil midir?

Halbuki 19. Asrın Avrupa'sında cumhuriyet yok muydu? Yoksa onda dünyada olup bitenleri sezip anlayacak feraset vardı da 19. Asır İngiltere'sinde bile Abdülhamid istibdadından mı korktu? Yâni ölümünden 50 sene sonra 1936. üniversitelileri

heyecandan heyecana düşüren mütevaffanın geri fikirli bir ileri inkilâpçı oluşu da dehasına saklanmış bizim anlayamadığımız bir başka meziyeti mi? Hiç birisi değil.»

Bayan Suat Derviş ise, daha başka açıdan konuya giriyor, o zamanki Millî Türk Talebe Birliğinin ön saflarında yer alanlara hitap ediyor ve şöyle diyor :

«Namık Kemal'in sakallı resmini göğsünüze takıp kürsülerde boş lakırdı söylemek ve yarın ecnebi sermayesine yol açmak isteyen, memleketi müstemleke hâline koymak isteyen zihniyete «liberalizme» ihtiyakınızı bağırarak, size daha kolay geliyor değil mi?

Üç dört yıldızlı söz...

«Millet!.. Vatan!.. Ülkü!..» diyorsunuz ve sonra ne yapıyorsunuz? Palavra!

Cephe alacakmışsınız!..

Kime karşı? İnsanlığa, akıl, mantık ve hakikate karşı mı?..

Dünyanın seyrini mi durduracaksınız? Üniversitede okuyorsunuz. Size reel kıymetler nedir öğretmiyorlar mı?

Size müsbet bir fikir bildirmiyorlar mı? Yirminci Asırda'yız. Müsbet konuşalım.»

Fakat ne gezer? Bu defa «Bir Nâra» adlı ilk eseriyle yayın hayatına karışan bir imza. Basri Göcül, tanınmış şöhretleri hırpalamakla kendine şöhret yapmak kaygısını duymuştu. (5) Nâzım Hikmet'e çatmak için çıkarılmış bir broşürdü bu kapağı kızıl yumruklu kitapçık. Nâzıma her satırında çatıyordu.

«Çatış... Dile dolayış! Hem de nasıl! Bazı sayfaları beyaz bazı sayfaları da bir kaç satırla karalan-

mış — kap hariç — 16 yapraklık kitapçık, eğer kalınca bir şey olsaymış, kim bilir, daha ne kadar ağırlaşacaktı!» (6)

BASRİ GÖCÜL'ÜN NÂRASI

Üstad «Ali Ekrem»e saygılarıyla armağan ettiği kitapçığında bu köy ağası, Nâzım'ın dişli düşman istemesine karşılık, ömründe bir kere «efendim» siz lâf etmemiş soyuna çatışına karşı sabrının tükendiğini bildirerek işe başlıyordu.

Sayfaları sona erdirenler kolayca şu hükme varıyordu : «Eser sahibinin şairlik iddiası yok. Yalnız hasmına, hasmının dili ile haykırmak istemiş. Ve bu bakımdan bir iddiası var :

Dil güreşinde
pek kurnazım,
ne pazum
bükülür kolay kolay,
ne de bacağı.

Bununla beraber kitabın adı insanı tereddüde düşürüyordu.» (7)

Bu küfürler ve adına hicviye denen söz yığınları arasında dikkati çeken nokta Peyami'nin gençleri kışkırtmasıydı. Nitekim gençliği taşlı sopalı saldırılara koşturamayan Peyami Safa Atsız'ın broşürünü öven yazısında (8) şöyle diyordu :

«... mahut hicviyesinde Namık Kemal'e küfreden o külhaniye karşı gençliğin susması, broşürü öfkelendiren belli başlı sebeplerden biri halinde görüldüğü için, bu nokta üzerinde ayrı bir dikkatle, bir saniye eğilmek istedim.»

PEYAMI'NİN BİTMEYEN KİNİ

Broşürü, gençliğin mükemmel bir cevabı saydığını belirten Peyami, «her yerde ve her devirde büyüklerin mezarına işemek isteyen bir kaç fikir züppesine tesadüf edilebilir. Kahramanın merkadını müdafaa için bazan bir tek bekçi bile kâfidir. İki sille ve bir tekme, külhanileri makberin civarından uzaklaştırır. Bütün bir milletin ayağa kalkmasına ne lüzum var?»

Fakat 1936'da Namık Kemal'i eleştiren bir broşürün yayınlanmasından sonra Millî Türk Talebe Birliği Namık Kemal adlı bir broşür yayınladı. Muhtelif yerlerinde belirtilen görüşleri şöyle sıralamak mümkün :

«Koparılan gürültülere rağmen bizce bugün Namık Kemal hâdisesi denilen bir şey yoktur.»

«Gençlik Namık Kemal perdesi altında Türk milliyetçiliğine hücumu gaye edinen ve yabancı emeller taşıyan bir cereyana asla müsamaha edemez.

Unutmamalıdır ki :

Yurt sınırlarını çepçevre saran ve sönmez bir ışıkla parlayan Türk süngüsü ne kadar yamansa,

Milliyetçilik dâvasına aykırı cereyanlara karşı da gençlik o kadar amansızdır.»

Broşürde yazısı olanlardan Namık Gedik (S. 34) Nâzım'dan şöyle bahsediyordu :

«Nâzım ve diğerleriyle

«Üstlerinde hiç de durmağa değmeyen bir iki insan ki, bizden ziyade başkalarına ait, satılmışlar... Yabancı, buzlu illerin toprağında meyve veren tohumları burada ekip intaş ettirmeden dünyaya gözlerini yumacaklar...»

A. CEVAT, İDDİALARI CEVAPLANDIRDI

Namık Kemal vesile edilerek Nâzım'a yapılan sövgüler üzerine Nâzım Hikmet kendi işine devam etti. Gençleri karşısına almadı ve onları yermeye kalkmadı. Ancak Nâzım'ın yakın arkadaşlarından A. Cevat, Nâzım'ın Orhan Selim imzasıyla yazdığı fıkralardan küçük bir kitap yaptı (9) ve başlarken şunları belirtti :

«... varlığını, insanlığın kurtuluşunu isteyen bir gaye için harcayan adama, iftira edilmesine hiç tahammül edemem.

I — «Atsız» namını taşıyan Nihal adındaki öğretmen bir broşür çıkardı. Sırf Nâzım'a sövmek için çıkarılan bu broşürde «Atsız», olmayan bir şeyi isbat edeceğim diye öyle basit hatalar yaptı ki hâline, broşürünü kapısında avaz avaz bağırtarak sattırdığı üniversite gençliğinden tutun da ilk mektep talebeleri bile acıdı. Nâzım'ın kültürsüz olduğunu ispat edeceğim diye, ele aldığı mısrada basit bir musahhah dalgınlığını anlamadı. Nâzım'ın şair olmadığını, çünkü, şiirin bir tarifi, vezni, kafiyesi bulunduğunu söyleyen zavallı öğretmen, broşürün sonundaki serbest vezinle yazılmış yaveyi okuyuculara şiir diye sundu.

«İNKILÂBİ KANIMIZDA ERİTTİK»

II — «İnkılâbı kanımızda erittik» cümlesinin kâşifi ve Millî Türk Talebe Birliği eski reisi, Rüknettin adında bir tıbbiyeli de çıkardığı diğer bir risale ile Nâzım'a deli dedi. Her ne kadar son zamanlarda neşriyat sahasında bir yazıcı, diğerine haddi-

ni bildirdi mi, yenilen hiç istifini bozmadan bu adam hastadır, delidir deyip işin içinden çıkıyor.

Rüknett'in'e gelince bu çocuk, «Namık Kemal» ihtifalinde söz söyleyenlerin de itiraflarıyla hiç bir değeri olmayan Namık Kemal'i vesile sayarak bir şeyler söylemek istedi. Broşürde fikir meselesine hiç yanaşmamış, mugalata yolu ile hareket etmiş. Diyeceksiniz ki... bütün vaktini kahvede geçiren bu eski Birlik Reisinde fikir kırıntısı bile aranmaz. Evet ama, bu toy oğlan hiç olmazsa çizmeyi aşmalıydı. Herkes bilir ki Nâzım günde on iki saat çalışır ve her gün yurttaşlara biraz ışık sağlar.

III — Peyami Safa ismindeki mürteci burjuva muharriri, Nâzım'ın kasketini, elbisesini, kazandığı parayı söze katarak ona bir seri makale ile çattı. Bu yazılarda Nâzım'ın değersiz, boş bir adam olduğunu ve şair olmadığını iddia etti. Halbuki Peyami bir zamanlar Nâzım'ı göklere çıkarmış, böyle şairdir, şöyle idealisttir demiş, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu ismindeki eserini ona ithaf etmiştir. Peyami bu hali ile tükürdüğünü yalayan kabadayılara ne kadar benziyor değil mi?

NÂZIM'A NİÇİN HÜCUM EDİYORLAR?

Bu adamlar Nâzım'a niçin hücum ediyorlar? Sebebi, gayet basit :

Nâzım bir varlıktır. Onun teessüs etmiş bir şöhreti vardır. Nâzım'ın hücumla şöhretinden istifade etmek lâzımdır.

«Atsız» adını duyursun, Rüknett'in beş on para kazansın, Peyami de Hafta Mecmuası'nın satışı yükselsin (Hafta satışısızlıktan geçenlerde kapan-

mıştır) diye Nâzım'a çatmağa yeltenmişlerdir. Menfaat için her türlü aşağılığı göstermişlerdir.»

Başlarken bunları belirten A. Cevat, kitabın sonuna Biterken başlığıyla şunları da ekledi :

«Kitabın sonunda Nâzım Hikmet ve dolayısıyla marksizm düşmanı dejenere bir tipi daha teşhir etmeği faydalı buldum. Bu tip sırf Ali Ekrem'in talebesi olduğu için Namık Kemal'i müdafaa eden Zahir Sıtkı'dır (Zahir Güvemli).

Millî Türk Talebe Birliği Kongresi'nde (Millî Türk Talebe Birliği hakkında en iyi hükmünü İzmir köylüsü vermiştir. İzmir köylerini dolaşmağa giden Birlik gençleri için köylülerin ne düşündüğü sorulmuş, şu cevap alınmıştır : Geldiler, yediler, gittiler. Birlik Kongresinde Hukuktan İzmir'li Nihad'ın sözleridir) Zâhir Sıtkı hiç bir sebep yokken, ortaya atılarak Nâzım için, Marks'ın uşağı, dedi. Şurayı burayı taşlamaktan başka hiç bir işe yaramayan bu teşekkülün kongresinde söylenilen sözün hiç bir kıymeti yoktur. Yalnız Namık Kemal'in başmüdafii olan Zâhir Sıtkı'nın karaktersizliği hakkında ufak bir misali okuyuculara gösterelim :

Zâhir «Namık Kemal için Diyorlar ki» ismindeki broşüre cevap verirken Kemal Tahir'i, Peyami'nin iki yüzlülüğünü gösterdiği için takdir ediyor ve bu münasebetle Peyami hakkındaki düşüncesini de izhar etmiş oluyordu. Halbuki şimdi biz görüyoruz ki Zâhir Sıtkı, Peyami'nin çıkardığı «Kültür Haftası»nda bir liraya karikatürler çiziyor, günde en aşağı iki defa, iki yüzlü dediği Peyami Safa'yı ziyaret ediyor. Bu kadar bayağılık gösteren bir gencin Namık Kemal'i müdafaa edebileceğine inananlara ben sadece budala derim.»

NAMIK KEMAL VE NÂZIM HİKMET

Namık Kemal'le Nâzım Hikmet'i mukayese etmek ve aralarındaki düşünce, sanat ve dil ayrılıklarını belirtmek elbette edebiyatçılara düşer. Kerim Sadi, henüz yayımlamadığı Nâzımname'sinde bu iki büyük şairimiz hakkındaki görüşlerini, kıvrak bir üslûp inceliği içinde şöyle belirtir :

«Nâzım Hikmet yaşadığımız devrin en büyük şairlerinden biridir. Fuzuli'nin, Nedim'in ve Şeyh Galip'in önünde, Mevlâna, Şekspir ve Mayakovski ile yanyana yürüyecek muazzam çapta bir sanat dehası. Taş ve betonla örtülü bir millî hazine! Nâzım Hikmet, Ekim devriminin çelik memelerinden içmiş bir dev yavrusudur. Namık Kemal, onun yanında saçlı sakallı bir taş bebek; ve «ilhamını Fransız romantik mektebinden alan» Hâmid, meyvaları kurumuş ihtiyar bir ağaç gibi kalır.

Onun Mikel Ancello gibi ıstırap içinde yarattığı şaheserler, edebiyat dünyasında yüzümüzü ağartacak ve yarın bütün insanlık bu eşsiz sanat mahsulleriyle övünecektir.» (10)

NÂZIM HİKMET'İN «MILLÎ»LİĞİ

Nâzım Hikmet'in millîliği, daha 1938'lerde en önde gelen edebiyatçılar tarafından - dost-düşman - kabul edilmiş bir gerçektir. Nitekim Yakup Kadri, Millî Şair kimdir? sorusunu şöyle cevaplandırmıştı :

«Mehmet Âkif ve Nâzım Hikmet... Fakat maa-
lesef bunlardan birisi ümmetçi, öbürü de sınıfçıdır.»

Burhan Toprak şu inançtaydı :

«Dünya görüşleri, insan ve cemiyet telâkkileri,
bir kelime ile politika ve felsefeleri ne şekil ve ma-

hiyet gösterirse gösterebilirsin, Yunus Emre de, Bâki Efendi de, Ziya Paşa da, Hâmit de... Nâzım Hikmet kadar Türk edebiyatının ve kültürünün malıdır-lar.» Zaten Millî'nin kavradığı anlam üzerinde ittifak edilememiş, birleşilememiştir. Onun için «filân millî şairdir de, filân millî şair değildir denmez» di-yen Kâzım Nâmi'ye hak vermek gerekti : «Faruk Nâfiz kadar Nâzım Hikmet de millî şairdir, yâni Türk şairidir. Ama bunlardan birincisi milliyetçi şair olduğu halde ikincisi milliyetçi şair addedilemez.» (11)

Nâzım Hikmet, bütün öteki şairlerin önünde ve bütün dikkatler üstünde iken çeşitli sanatçılarca başka başka tanımlanmıştı. Selâmi İzzet'e göre «Nâzım Hikmet edebiyatın fevkinde ayrı bir bahis»ti. Orhan Seyfi'ye göre «Nâzım Hikmet şayanı dikkat bir şair. Bizim bütün şairler kimi istop etmiş, kimi karaya oturmuş, çürüğe çıkarılmış, kimi de akıntıya kapılmış birer vapur hâlinde... Halbuki Nâzım, bacalarından mütemediyen duman ve kıvılcım çıkarak koşuyor»du. Yusuf Ziya'ya göre «Nâzım Hikmet'in şiirleri Geriçenko'nun resimleri gibi çok renkli, çok yeni, çok göz alıcı. Eski şiir ince bir keman ise, Nâzım Hikmet gürültülü bir cazband...»

Kendini ideolojilerin ayrılığı ile şartlandırmamış edebiyatçılar 1932'lerde duygularını rahatlıkla dile getiriyorlardı. Gerçek olan oydu ki «şiirde ve romanda içtimâî idealler, içtimâî münasebetler, içtimâî mücadeleler de mihver olmağa başlamıştır. Şiirde Nâzım Hikmet ve romanda Mahmut Yesarî ve Sadri Etem bu yeni janrın alemdarlarıdır.» Vedat Nedim'in bu değerlendirmesinden sonra Kâzım Nâmi'nin sözleri daha büyük bir önem kazanıyordu; Nâmi'ye göre «Şiirde Nâzım Hikmet'in meftun-

larından olması sebepsiz değildi. Çünkü bugünkü Türk cemiyetinin tekâmül buhranlarını en iyi ifade eden odur. Vezinsiz şiirinde âhengi, ifade ettiği fikirlerin derunî âhenginden aldığı gibi mısraların kesikleri de aruzun, hece vezninin ölçülü âhenginden ziyade içinden bir âhenk temin ediyor... Nâzım bu devrin tipidir.»

Hüseyin Cahid'in de dediği ve kabul ettiği gibi «Nâzım Hikmet edebiyat muhitinde epeyce geniş bir muhit kazanmış bir simadır... Bazı eserlerinde müphem ve seyyal bir ruh var. Zamanımızın içtimaî hayatını pek yakından alâkadar eden fikir cereyanlarına temas ediyor. Zamanın bir idealini in'ikâs ettiren bu yazılar, o ideale az çok muhabbet besleyenlerde, fırtınalar koparabilir.» (12)

PEYAMİ SAFA'NIN YENİLGİSİ

Bu fırtına kopmuştu. Saman ekmeği yiyen nesil konusunda kopan fırtınada, Peyami Safa'nın faşizme mal oluşuna geçiş döneminde ve Namık Kemal ihtifallerinde fırtınalar kopmuştu. Ve ikinci Cihan Savaşı'nda faşizmin mutlak zaferine inanan Peyami Safa'nın düşünce mekanizmasında fırtına kopmuştu.

Gerçekten de Peyami, «kendisini zamanın bir Ernest Renan'ı zanneden bu adamcık, âlemin gözü önünde kendi kendini aldatan ve hodbin bir gaflet içinde başkalarını aldattığını zanneden zavallı mariz ruhlu bir insandı.»

«Biz Peyami Safa'ya siyasî bir adeseden baktığımız zaman, hırs ve ihtiras uğruna, içinde doğduğu, büyüdüğü ülkeyi paralamaktan çekinmeyen ve buna uğraşan bir kalem vaziyetinde görürüz.» (13)

Peyami, 2. Dünya Savaşı yıllarında nazizmin savunucusu kesilmişti. Faşizm misyonerlerini tanıtmak için bir yazı dizisi hazırlayan Adnan Cemgil, ilk yazısını Peyami'ye ayırmıştı (14). Bu yazıda belirtildiği gibi İkinci Cihan Harbi yıllarında Peyami Safa «Türkiye'de, Almanya'da Rosenberg'in oynadığı faşizmin nazariyecisi rolüne benzeyen bir rol oynamak istemiştir.»

«Çürümüş demokrasilerin» yüzde yüz yenileceğine emin olan Peyami Safa, ikinci cephenin açılıp : «Wehrmacht»ın tuzla buz olduğunu gördükten sonra imanında çatlaklar başladı. Bu buhran Peyami'ye, «ben faşist değilim» dedirtecek, kâh sosyalist, kâh demokrat olduğunu söyletecek kadar puslayı şaşırılmıştır.

FAŞİZMİN 180 DERECE DÖNÜŞÜ

Bu 180 derece dönüşler Peyami'nin yazılarında çok görülmüştü. Meselâ şu iki parça da Peyami Safa'nındır :

Örnek 1 : «Namık Kemal'den ve Tevfik Fikret'ten sonra, iki günden beri Mehmet Âkif de yoktur. Vatan şiirinin bu üç büyük zirvesi sıra dağları üstüne ölümün kara bulutu indi. Bütün ölçüleri ve haysiyetiyle düşünürsek Türk vatani bugün şiirsizdir.»

Örnek 2 : «Hâlis şiir taraftarlarına sorarsanız Mehmet Âkif bir kaç mısraı ve nihayet bir kaç şiiri affedilmek şartıyla manzum konuşan bir mahalle kahvesi kâtibinden başka bir şey değildi.

Sakallı, yok mu işin? Git cehennem ol şuradan gibi karagöz gazetesi fıkralarını aruz vezniyle söylemekten başka, değil şiirle, alelâde bir güzel

nesirle de alâkası olmayan sözler Âkif'in külliyatını çok şişirmiştir.» (15)

Bu kadar aykırı görüşleri aynı kişi için ileri sürebilecek kadar tutarsız olan Peyami Safa, yazılarında jurnale çok önem vermişti. Nitekim bir Ankara dergisinin Nâzım'ı öven bir eleştirisi üzerine yazdığı fıkrasında Peyami şu kışkırtmayı yaptı :

«Türkiye'de yüz seneden beri gelen harp şairleri arasında en büyüğü Nâzım Hikmet'miş! İspanya Harbi'nde kızilları müdafaa için öyle bir destan yazmış ki, edebiyatımızda eşi yokmuş.

Bu yazının rengi de, hedefi de besbelli : Türk okuyucusunun, Türk gençliğinin ve Türk ordusunun gözlerinde Nâzım Hikmet'i örnek şair gibi yükseltmek, «sınıf» harbinin «millet» harbinden daha meşru, uğrunda can vermeğe değer tek harp olduğunu telkin etmek, yüz seneden beri Nâmık Kemal'den, Yahya Kemal ve Behçet Kemal'e kadar gelen Türk şairlerini sıfıra indirmek; Mehmet Âkif'in Çanakkale'sini millî hâfızada silip yerine Nâzım Hikmet'in kızıl İspanya'sını yerleştirmek!» (16)

YAHYA KEMAL'İN DURUMU

Yahya Kemal'i bir asrın içinde sayılacak üç addan biri olarak bu kadar yücelten Peyami Safa'nın Yahya Kemal'le ilgili görüşü iki buçuk yıl sonra bakınız ne hâle gelmişti :

«... Yahya Kemal Halk Partisi'nin midir, Vatan gazetesinin mi?

İşte, büyük bir fikir davası haysiyetinden mahrum olsa bile, en az bir siyasî bulmaca kadar eğlendirici bir mesele : Aziz şairi hangi cepheye mal edelim?

Onu bizim gibi çok yakından tanımış olanlar için bulmacanın hallinde zorluk yoktur. Yirmi küsur yıldan beri hiç bir kürsüde, hiç bir dergi ve gazete sütununda, hiç bir kitapta onun hiç bir fikrine, politika, edebiyat, ahlâk veya felsefe akidesine rastlamak saadetine kavuşamayan halk arasında, sayısı üçü beşi geçmeyen bir kaç bahtiyar, onun bir lokanta köşesinde alçak sesle verdiği ve neşredilmesine aslâ rıza göstermeyeceği konferansları dinlemişlerdir. Uzun zaman bu bahtiyarlardan biri de bendim. Müşahedemi hemen söyleyeyim : Aziz şair, Ankara'nın Karpiç Lokantası'nda Cumhuriyet Halk Partisi'nin yaman bir müdafaacısıdır. Çünkü dün milletvekili idi, bugün de o partinin - ayda 400 lira kıvıran ve hiç bir iş yapmayan - estetik müşaviridir. Fakat İstanbul'da, Degüstasyon Lokantası'nda aynı aziz şair, Nef'i'den fazla heccavdır ve Ahmet Emin'den fazla muhalif! Bir çok meşhur sözlerinden işte bir tanesi :

«Siz bu rejimin ne olduğunu, Fâlih Rıfkı onun aleyhinde yazmağa başladıktan sonra anlarsınız.»

YAHYA KEMAL VE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Şair olarak Yahya Kemal'in İstanbul'a Nedim ayarında bir kaside yazmasını temenni edenlerdeniz; fakat milletvekili olarak millet onu yirmi yıl denemiştir : Yirmi yıl Büyük Millet Meclisi'nde - manzum konuşmağa mecburmuş gibi - ağızından tek kelime çıkmayan, encümenlerin semtine uğramayan ve bütün belâgatini Abdullah Lokantası'nın köşesine saklayan aziz şairimizi böyle ağır bir vatan hizmeti için yerinden kımıldatmanın imkânsız olduğunu bilenlerdeniz.» (17)

PEYAMI KENDİNİ AVUTUYOR

C.H.P.'ye ve onun milletvekiline bu denli karşı çıkan Peyami, iktidarı kaybetmesinden önce sağlam duvar diye sırtını dayadığı CHP organında muvafık yazılar yazmıştı. Görüşlerindeki gelişmeler o kadar dikkati çekmişti ki kendisi bile bunu izah zoruunda kalmış, te'vile kalkışmış, demişti ki :

«Başkent gazetesine göre ben dün «Tasvir» Gazetesi'nin muhalif muharriri iken bugün Ulus Gazetesi'nin muvafık fıkıracısıyım ve bukalemun'um. Ben profesyonel muhalefete karşı, Yalman, Sertel ve Bayar'lara karşı iktidar partisinin müdafaasına Tasvir Gazetesi'nde başladım. Oradan ayrılmamın sebeplerinden biri de gazete ile aramdaki siyasî anlaşmazlıktır. Tasvir'de ben kelimenin sokak mânası ile hiç bir gün muhalif olmadığım gibi, Ulus'ta da kelimenin bozuk mânasıyla hiç bir gün muvafık değilim.

Eğer düşünen bir adama fikirlerini gerçeklere göre düzeltmek ve değişmek hakkı verilmezse, demokratlar gibi, dün Cumhuriyet Halk Partisi'nin gazete ve dergilerinde, kürsülerinde ve Büyük Millet Meclisi sıralarında onun müdafaasını yapanların bugün birdenbire en ters kutuptan muhalefete geçmelerini hangi siyasî ahlâka sığdırmak mümkün olur? Ben memleketin dış ve iç emniyet şartlarını uygun bulduğum müddetçe en şiddetli tenkid hakkımı muhafaza ettiğim için değiştiğime kaani değilim; fakat değişmek hakkını demokrasinin başında gelen bir hürriyet telâkki ettiğim için bunun haram olduğuna da kaani değilim. Yeter ki değişmenin sebepleri iktidar hırsı gibi özel menfaatlere değil, bir

fikrin geçirebileceği hasbî ve dürüst istihalelere bağlı olsun. Değişmek hakkı yalnız demokratların monopolü altında değildir.» (18)

Bütün bunlar, Nâzım Hikmet'in 11 yıl önceki teşhisinin gerçekliğini örneklerle gösteren «gelişmeler»dir, Peyami'nin manevî intiharla biten çelişmelerini göstermektedir. Konu bir tartışmanın tahlilî olmasa bu bölüme Sabiha Sertel'in Peyami'yi belgelerle yerin dibine batıran makalelerini sıralamak mümkündür. (19). Fakat, biz basında çok uzun ve çok yönlü bir tartışmaya dönüşen bir polemikçi metinlere bağlı kalarak kısaca anlatmakla yetindik.

Nâzım Hikmet, Peyami Safa ile yaptığı polemikten sonra kimse ile kalem savaşına giremedi. Tek partili yönetimin, burjuvazinin çıkarlarına açık, işçi sınıfının haklarını savunmağa kapalı, bilimsel gerçekleri söylemeğe yasalarla sed çekilmiş bir dönemde Nâzım Hikmet gibi diyalektik materyalizme inanmış bir büyük ozanın yazar olarak hayatını kazanması pek güçleşmişti.

Bâbiâli basını sütunlarını Nâzım'ın yazılarına ve şiirlerine kapatıyor, onun teknik bilgisinden yararlanmada büyük kârlar sağlayan filmcilik endüstrisinin en palazlanmış temsilcileri Nâzım'ı rejisör, çevirmen ve dublajcı olarak daha fazla çalıştırma olanağını ele geçirdikleri için seviniyorlardı.

Büyük gazetelerin başköşelerine kurulanlar Nâzım'ın Bâbiâli piyasasından Nişantaş film stüdyolarına göçünden memnun, faşizme alkış tutarken, bazı çevreler Nâzım'ı uzun yıllar zindanlarda tutacak bir suçlamanın tertibi içindeydiler. Nihayet Nâzım, bizim «Nâzım Hikmet Dosyası» adlı kitabımızda etraflıca anlattığımız bir mahkûmiyetler faciasıyla yüz yüze gelip bir geminin bunaltıcı hücrelerine ka-

patılınca basından da, stüdyolardan da uzakta büyük ıstırapı ile sarmaş dolaş bırakıldı.

Nâzım en büyük haksızlıklarla karşılaştığı vakit cesaretle mücadele etmesini bildi, ve daima umutlu, daima iyimser kaldı.

Oysa Nâzım'ın karşısındakiler, umudun bile düşmanıydılar.

Kimdi bunlar?

Nâzım konuşuyor, dinleyelim :

**«Onlar ümidin düşmanıdır, sevgilim,
Akarsuyun,**

 meyva çağında ağacın,
 serpilip gelişen hayatın düşmanı.

Çünkü ölüm vurdu damgasını alınlarına :

 — çürüyen diş, dökülen et —,
 bir daha geri dönmemek üzere yıkılıp
 gidecekler.

**Ve elbette ki, sevgilim, elbet,
dolaşacaktır elini, kolunu sallaya sallaya,
dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle : işçi tulumuyla
bu güzelim memlekette hürriyet**

●
**Bursa'da havlucu Receb'e,
Karabük fabrikasında tesviyeci Hasana düşman.
Fakir köylü Haççe kadına,
Irgad Süleymana düşman,
Vatan ki bu insanların evidir,
sevgilim onlar vatana düşman...»**

BÖLÜM NOTLARI

4 | Bölüm Notları

1. BÖLÜM NOTLARI :

1) Hareket, cumartesi ve çarşamba günleri çıkar siyasi, iktisadi ve edebî gazete. Sahipleri : Fahri Kemal, Suat Tahsin (Türk). 11 Mayıs 1929'da yayın hayatına girdi. 1. Sayısında 2. Sayfada Nâzım Hikmet'in bir resmi ile birlikte YALIN AYAK şiirini şu notla sundu : «Bu yazı muhtelif yerlerde noksan olarak çıkmıştır. Aslını buradan neşrediyoruz.»

2) Peyami Safa, «Varız diyen nesil» başlıklı yazı, Hareket, S. 1.

3) İkdam, 19 Ocak 1929

4) İkdam, 24 Nisan 1929

5) Adı geçen eser

6) Milliyet, 30 Mayıs 1929

7) Suat Tahsin, 5 Haziran 1929 Hareket

8) Burada kastedilen Falih Rifki Atay'dır. Falih Rifki, Suriye'de Cemal Paşa'nın karargâhında çok rahat bir hayat sürüyordu.

9) Yakup Kadri, ciğerlerini tedavi bahanesiyle hemen İsviçre'ye gönderilmiş, Alp Dağları'nda dinlenmişti.

10) Hareket, sayı 7

11) Milliyet, 16 Haziran 1929

12) Resimli Ay, Haziran 1929

13) Hâmid'i başka açıdan da eleştirenler oldu. H. Basri Yüce şu kanıdaydı : «Yazmaktan, okumağa vakit bulamayan ve mânasını kendisinin de anlamadığı şeyleri karalayan Abdülhak Hâmid'in «kendi duygu ve düşüncelerinin suuruna sahip olması» ve bize en az kendi kendisini tanıtabilmesi, sanat bahçesinin ancak kültür ve emek adlı anahtarı ile açılabilen ağır kapısını aralayabilmesi düşünülemez. Dünyada kendisinden başka değer tanımayan, «dehalar manzumesi»nin ışığına sırtını dönerek kendi karanlığına gömülen, başkalarının zevki ile kendi zevkini törpülemeyen ve başkalarının ifadesinden kendi anlatışına, kendi söyleyişine renk, ses ve ışık katmayan bir şair Abdülhak Hâmid gibi görmüş, geçirmiş ve yaratılışında bütün meziyetlere sahip taşkın ilhamlı bir şair de olsa, en ünlü ve en olgun eseri olan Makber'in pek çok yerlerinde olduğu gibi :

Yarab bu gece yılan mı yuttum,
Şeytan mı yedim, peri mi yuttum

gibi şiire değil, nazma bile hakaret olan ve kendini daha başka taraflarıyla tanıyıp hayran olanları hayrete boğan sözler söyletir ve elbette ki,

Lâkin size söyledim demince
siz de bana muktezesiniz pek
sizlerdeki itikad hoştur
en doğru o, bizimki hoştur

tarzındaki tekerlemelere benzeyen tefelsüflerle sanatın en güzel çiçeklerini, ihmalciliğinin dikenleri arasında kaybettirir.» (Ulus, 26 Ekim 1945)

14) Resimli Ay, Haziran 1929, S. 25 ve devamı. Nâzım'ın bu eleştirisi, bazı şairlerin, yazarların Nâzım Hikmet'e kendi nazım tekniğiyle taşlamalar yazmalarına yol açmıştı.

Behçet Kemal Çağlar «Bizim safımıza gel» başlıklı şiiri ile Nâzım Hikmet'e davetiye çıkardı (Burada Bir Kalb Çarpıyor, 933, Suhulet Kütüphanesi, İstanbul). Bu şiir hakkında fikir vermek için bir bölümünü aktarıyorum :

Ey çenesi çevik
Koca Bolşevik
Dinle :
Sana senin dilinle
Haykırmak için,

Sana çevirip senin hamleni
 Şimdi de asıl yalancı
 ve bize yabancı
 bir put olan seni
 bu şiirde ben kırmak için
 bu tarzda yazacağım..

15) Hareket, 22 Mayıs 1929

16) Resimli Ay, Temmuz 1929, S. 21 ve devamı.

Bizdeki edebiyat tartışmaları hakkında bir fikir vermek için Refik Ahmet Sevengil'in bir yazısından bir parça aktaracağım :

«Ahmet Mithat Efendi niçin bastonunu kapınca matbaadan fırladı ve redingotunun etekleri uçarak caddeyi boylayan hasmını tâ Yeni Cami önünde yakalayınca kadar arkasından koştu?

Recai Zade Ekrem'in Zemzeme'sine Demdeme ile mukabele edilmesindeki sâik nedir? Dekadanlık gürültüleri, menbaini nereden alıyordu? Hüseyin Cahit Kavgalar'ını neye yazdı?

Yakup Kadri nesli Edebiyatı Cedide'yi niçin inkâr etti? Hamdullah Suphi, Tevfik Fikret'e, Rebabçılar Hüseyin Rahmi'ye neden hücum ettiler? Cenab Şehabettin'in, Ali Canip'in savletine uğramasındaki sebep nedir? Millî kütüphane makalesinin zahirî şefkat ve merhametin yumuşak çehresi arkasında gizlenen gayz ve hakaret neden doğuyor?

Peyami Safa'nın Yakup Kadri'ye hücumu, Nâzım Hikmet'in Mehmet Emin'i iptal etmesi nasıl bir his ve hareketin eseridir?

Hâdise birdir ve sebebi ne şu infial, ne bu hareket, ve ne o zihniyettir; tarihî ve ebedî zaruret seyrine devam ediyor. Hücum eden, daima canlı ve ulvî olmak isteyen hayatın hâmlisidir; müdafaayı, mukabil hücum hâline getiren ve türlü silâhlara başvuran - eski tabiri ile - baka-yı hayat hissidir. Bu; atılacak ve o, karşı durmağa çalışacaktır; fakat bunca senedir, neticeyi gördük : hayatın olgunlaşarak akıp gitmesine, şahlanıp sıçramasına ve çarpışmasına göğüs verecek, parçalanmayacak, yıkılmayacak set nerede?

Abdülhak Hâmid'den Nâzım Hikmet'e kadar bütün mübarezele' Bâbiâli kaldırımları denilen bu muzlim, sar'alı ve sarsarlı ruh gecesinin fırtınası içinde yürüyen aynı meşale-

yi taşıdılar. Sönmeyen hayatın hamlesi elden ele geçerek ve daima yeni hasımların ellerine geçerek nesillerin galerisinde ilerliyor.» (Uyanış, 1 Ağustos 1929)

17) İkdâm, 10 Haziran 1929

18) İkdâm, aynı sayı

19) İkdâm, 6 Temmuz 1929

20) Vâlâ Nurettin Vâ-Nû Akşam'da Hatice Hatıp imzasıyla yazılar yayınlıyordu. Bu takma ad «halayık» ismi diye küçümsendi.

21) İkdâm, 27 Haziran 1929

22) İkdâm, 7 Temmuz 1929

23) Bu konu Vâlâ Nurettin'tin «Bu dünyadan Nâzım geçti» adlı kitabında açıkça yazılmış ve anlatılmıştır. S. 183 ve başka sayfalarda yer alan konuya burada fazla yer vermiyorum.

24) İkdâm, 8 Temmuz 1929

25) Hamdullah Suphi'nin 39 - 40 yıl sonraki durumunu İlhami Soysal, Tanrıöver'le ilgili bir monografi hakkındaki yazısında (Akşam, 2 Haziran 1968) gayet açık şekilde dile getirdi : «... vaktiyle ilkokul kitaplarından itibaren onu gözümüzde ne kadar da büyütüştük. Türk devriminin en sivri isimleri arasındaydı. «Hele hitabeti» derlerdi. Konferansının dışında hitabetinin de hiçbir parlak örneğini göremedik. Demek ki daha gençken iyi hatipmiş. Yahut da o zamanlar ondan iyisi yokmuş... Hamdullah Suphi biz yaşaklıların, hattâ bizden de eski kuşakların bile gözlerinde çok ama pek çok büyüttüğü kişilerden biridir. Edebiyatsa edebiyat, hitabetse hitabet, politika ise politika. Mustafa Kemal'in çevresinde olmak ise çevresinde olmak. Kısacası o günler insanın aradığı her şey var. Biyografisini okuyorsunuz, köklü bir aileden gelmiş. Anılarını gözden geçiriyorsunuz, renkli mi renkli, cafcaflı mı cafcaflı. Ama işin bir de dönüp fikir cephesine bakıyorsunuz. Hani adam öldü gitti. Bunca büyük şöhretten geriye ne kalmış? Bakıyorsunuz sıfıra sıfır elde var sıfır. Bir cılâh, bir yaldızlı şöhret. Türk fikir hayatına şöyle tutarlı tek bir katkısı yok. Üstelik, gününe göre zaman zaman ilerici, devrimci gibi görünmeyi bilmiş olmasına rağmen, tarih çizgisinde de iyiden iyiye tutucu ve hattâ reformlara karşı çıkıcı bir tip. İnsan bu sonucu buldu mu hayal kırıklığına uğruyor.»

- 26) Hâkimiyeti Milliye, Temmuz 1929
 27) İkdâm, 9 Temmuz 1929
 28) Hareket, 19 Haziran 1929 (Suat Tahsin «Bir in-
 tihar»)
 29) İkdâm, 18 Temmuz 1929
 30) İkdâm, 23 Temmuz 1929
 31) İkdâm, 30 Temmuz 1929
 32) İkdâm, 6 Ağustos 1929
 33) Nâzım Hikmet'in grevle ilgili şiiri yayınlandığı
 vakit Türkiye'de grev yapmak yasaktı. Grev hakkı, ancak
 yeniden 27 Mayıs Anayasasıyla tanındı ve grevi övmek suç
 olmaktan çıktı.
 34) Resimli Ay, Haziran 1929
 35) Resimli Ay, Ağustos 1929
 36) Şerif Hulusî, Ahmet Hâşım (Bilgi Yayınevi, 2. Bas-
 kı 1967, S. 29, 32 numaralı not)
 37) Yeni Türk, Temmuz 1933
 38) Akbaba, 21 Haziran 1933, Sayı 9
 39) Ahmet Haşım, Mercure de France'ın 1 Ağustos
 1924 günlü sayısında böyle yazmış ve Âdile Ayda, bunu
 Cumhuriyet'e aktarmıştı (21 Mayıs 1946)
 40) Nâzım Hikmet'in ilk dört şiir kitabı : 1 — 835 Sa-
 tır, Ahmet Halit Kitabevi, 48 Sayfa 40 kuruş, 2 — Jokond
 İle Si-Ya-U, Ahmet Halit Kitabevi, 40 Sayfa, 30 kuruş,
 3 — Varan 3, Ahmet Halit Kitabevi, 80 Sayfa 40 kuruş,
 4 — $1 + 1 = 1$ (Nail V. ile birlikte) Ahmet Halit Kitabevi,
 20 Sayfa, 20 kuruş. Bu dört kitabın ilk ikisi 1929, son ikisi
 1930 yılında yayınlandı.
 41) İsmail Hikmet, Hareket, 1 Haziran 1929
 42) Peyami Safa, Hareket, 8 Haziran 1929
 43) Yusuf Ziya, Edebiyat Bakalorya Kitabı, 1935
 44) Nurullah Ata (Ataç), Varlık, 1 Şubat 1938
 45) Hüsamettin Bozok, Uyanış, 25 Ocak 1940
 46) Safaettin Pınar, Yücel, Ocak 1946
 47) Hâmid Argon, Çığ, Kasım 1942
 48) Feyzullah Sâcit, Ülkü Dergisi'nin Mart 1940 sayı-
 sında «Ahmet Hâşım - Hayallerini kimden aldı?» başlıklı
 çok ilgi çekici bir makale yayınladı. Ayrıca 5 Haziran 1941'-
 de yeni Adam'da (Sayı : 336) Ahmet Haşım adlı yazısında
 mânasız bir şiire okuyanların çağırışım yoluyla ve yorum

yaparak anlam kazandırmaya çalışmalarını çeşitli tehlikelerini anlatarak Haşim'i yermiştir.

49) Hareket, 3 Temmuz 1929

50) Hareket, 24 Temmuz 1929

51) Serveti fûnun, 4 Ağustos 1911 (1327)

52) Hareket, 10 Temmuz 1929

53) Yakup Kadri, Alp Dağlarından, Remzi Kitabevi, S. 36

54) Milliyet, 28 Nisan 1929

55) Milliyet, 14 Mayıs 1929.

2. BÖLÜM NOTLARI :

1) Nurullah Ataç, Tan, 6 Ağustos 1935

2) Hafta, 8 Temmuz 1935

3) Vedat Nedim (Tör) 1897'de İstanbul'da doğdu, yüksek öğrenimini Berlin'de yaptı, 1921'de iktisat doktoru oldu. 1922'de Türkiye'ye döndükten sonra Aydınlık Dergisi etrafında toplanan gurupla işbirliği yaptı, dergide makaleler yazdı. Nâzım Hikmet de Rusya'dan döndükten sonra Aydınlık'ta Vedat Nedim'le beraber çalıştı. Ancak bir tevkiattan sonra Vedat Nedim'in takındığı tavır ve eylemleri, Nâzım Hikmet'le olan arkadaşlıklarına kesin bir son verdi. Nâzım, Tör'ü hicveden şiir yazdı. Fakat Vedat Nedim, Nâzım Hikmet'in şiirlerini ezbere biliyor ve bu dargınlığa rağmen Nâzım'ın lehinde görünüyordu.

4) Cumhuriyet'in edebiyat sayfasında çıkan Yanardağ şiiri üzerine (13 Ekim 1928) gazete ertesi sayıda bir açıklama yaptı, Cumhuriyet'in anlayışına aykırı yayın yapıldığını bildirdi ve şiirden yazı kurulunun haberi bulunmadığını ekledi. Peyami de az sonra Cumhuriyet'ten ayrılmak zorunda kaldı.

5) Alay Köşkü'nde Güzel Sanatlar Birliği her hafta müsamereler düzenliyordu. Güzel Sanatlar Birliği'nin başında müdür olarak Mustafa Lütfi Bey vardı. Bu zat çok sanat sever olduğundan yalnız ressamı değil, edebiyat, müzik ve tiyatro ile ilgili kişileri de her hafta topluyor ve sanat geceleri düzenliyordu. Her sanat gurubunun ayrı bir yöneticiler kadrosu vardı. Edebiyatçılar Birliği'nin başında en aktif elemanlardan birisi Peyami Safa idi. Zaten M. Zekeriya Sertel, Resimli Ay'da toplanan gençleri 1929 Aralık

ayında bir seri sanat müsameresi düzenlemeğe yöneltmişti. Resimli Ay'ın etrafında toplanan gençleri, sanatçıları okurların önüne çıkarmak, sevdikleri eserleri, o eserleri yaratanlardan dinletmek istiyordu. Nâzım Hikmet, Peyami Safa, Mesut Cemil, Sadri Ethem (Ertem), Ercüment Behzat (Lâv), Hayri Muhittin (Dalkılıç), E. Sadettin... bu müsamerelere katılıyorlardı. Şairler en yeni şiirlerini okuyorlardı. İlk müsamerede Nâzım Hikmet, dinleyicilerin avuçları patlayınca ya kadar alkışlanmıştı. Necip Fazıl Kısakürek de o zamanlar kendi janrında önde gelen bir şairdi. Fakat Necip Fazıl, okuduğu şiiri üzerine Nâzım'ın yarısı kadar alkış toplayamadığı için Nâzım'a cephe almıştı. Zaten mizaçları ve anlayışları ayrı olan bu iki şairin hiç arası düzelmedi. Necip Fazıl 1929'lardan kalan kıskançlıkla başka cephelerin adamı oldu. Her vesile ile Nâzım'ı kötülemeğe çalıştı.

6) Peyami Safa, Cumhuriyet, 21 Temmuz 1928

7) Burada sözü edilen Yakup Kadri idi.

8) Burada Ahmet Hâşim kastediliyor.

9) Nâzım Hikmet, yayınladığı şiir kitapları mahkemeye verildiği zaman bir duruşmada şunları söylemişti :

«Teşkilâtı Esasiye Kanununa göre ben komünist şairi olmakla cürüm işlemiş olmam. Komünistlik bir tarzı telâkkidir. Diğer meslekler, meselâ faşistlik, milliyetperverlik gibi şeyler cürüm değilse, komünistlik de cürüm değildir.» (Cumhuriyet, 7 Mayıs 1931)

10) Hiç bir müsterek dâvada, Nâzım'ın kendini öne sürerek ortak dâvayı hırsına âlet ettiği, hiçbir duruşmada, yada çalışmada ileri sürülmemiştir. Bu, Peyami'ce icad edilmiş bir iftira idi.

11) Bu iddia da Nâzım'ın hayatı boyunca bir gün, bir defa doğrulanmamıştır.

12) Peyami Safa, Hafta, 15 Temmuz 1935

13) Peyami Safa, Resimli Ay, Aralık 1929, S. 26

14) Peyami Safa, Hareket, 29 Mayıs 1929 (Kültür âlemi ve Matbuat)

15) Mayakovski'nin Nâzım'ın ustası olup olmadığına biraz daha değinelim : Nâzım Hikmet'e çok sorulmuştur : Mayakovski'nin etkisi altında kaldınız mı? Nâzım hep aynı cevabı vermiştir : «Hece veznini bırakıp «vezinsiz» yazı yazmağa başlamanın ilk verimi : «Açların göz bebekleri»dir.

Ben bu yazıyı yazdığım zaman rusça bilmezdim ve Mayakovski'nin adını bile duymamıştım. «Ne malûm» diyeceksiniz. Şahitle ispat ederim. (Gerçekten de Vâlâ Nurettin, hem de Sovyetler Birliği'nden döndükten kısa bir süre sonra Nâzım'la arkadaşlıkları sona eren Şevket Süreyya Aydemir, bu konuda Nâzım'ı hep doğrulamışlardır.) Mayakovski bir nevi rus aruzunun bir çeşit son haddine vardırılmış, müstezathî tarzı ile yazar. Hani Hamid'in «Mevki Viyana» diye başlayan bir yazısı vardır, işte aşağı yukarı onun gibi... Halbuki benim yazılarımda böyle muayyen bir veznin son haddine vardırılmış müstezathî tekniği yoktur. Âhengi ve «vezini» anlayış bakımından aramızda hiç bir benzerlik olmayan Mayakovski ile muhteva bakımından da ayrılırız... O, her şeyden önce ve her şeye rağmen ferdiyetçidir. Ben, değilim, rusça öğrendikten ve Mayakovski'nin eserleri ve şahsıyla tanıştıktan sonra ondan çok şey öğrendim. Fransızca'yı öğrendikten sonra bir çok Fransız şairlerinden bir çok şey öğrendim. Bunların arasında Mayakovski de vardır. Harp sonrası edebiyatında dil bakımından hâkim olan cereyanın en güzel örneklerini Mayakovski'de okudum. Bir aralık bir iki yazımda Mayakovski'nin değil, umumiyetle fütürizm'in tesiri altına düştüm. Fakat bu «fütüristlik» devrim çok çabuk geçti.

Bugün beni verim bakımından Mayakovski'yi taklit etmekle itham edenler, Mayakovski'yi aslından okumuş olsalardı «müstezathî rus aruzu»nu görürlerdi ve bu büyük şairi tetkik etselerdi onun «ferdiyetçiliği»ni anarlardı.» (Her Ay, 20 Nisan 1937, S. 104 ve devamı)

Nâzım Hikmet'le Mayakovski arasındaki benzerliğe bir sanatçı şöyle işaret eder :

«Nâzım da Mayakovski gibi yeni şiirin en mühim vasfı olan rehberlik vazifesini genç kuvvetlerle beraber üzerine almıştır.» (Uyanış, Sayı 2259 - 574, Abidin Dino)

Nâzım'ın şiir biçimi ve kullandığı ölçülerle ilgili olarak Ahmet Hâşim de kendisine pay çıkararak 1924 Ekim'inde şunu ileri sürüyordu :

«Hecell serbest nazım benim onaltı sene evvel düşündüğüm serbest aruz veznine nisbetle ezher cihet müreccaktır. Ve ona nazaran büyük bir terakki adımı teşkil eder. Aruz vezninin faziletleri ne olursa olsun, duvarları renga-

renk çinilerle kaplanmış bir veli veya sultan türbesi gibi asilane zinetlerine rağmen ölüm ve uhreviyetin haşyet ve kutsiyetiyle doludur. Bu veznin ziyası renkli camlardan sızıp gelen bir ziyadır, dışarının güneş aydınlığına asla benzemiyor.

Nâzım Hikmet'in serbest hece vezni, tarla, kır, dağ yeşilliği, sema maviliği ve güneş ziyası içinde neşeli bir panayır musikisini andırıyor.»

16) Peyami Safa'nın daha önce adı geçen makalesi.

17) Perşembe, Sayı 27

18) Hür Ses, 2 Kasım 1945

19) İnkılâpçı Gençlik, 26 Haziran 1941

20) Muhit, Mayıs 1930, Sayı 19

21) Adım (Sivas), 1 Ocak 1931

22) Ahmet Sırrı (Hocaoğlu), Yeni Gün (Antakya - Hatay), 15 Temmuz 1931

23) Nâci Sadullah (Danış)'ın Giriş bölümü şöyledir :

«Nâzım Hikmet'ten bir mektup aldım. Geçen haftaki (Yedigün) mülâkatının eksik ve yarım çıktığını söylüyor ve benden bunun sebebini soruyor. Nâzım haklıdır. Kendisiyle yaptığım konuşmanın hepsini Yedi Gün sayfalarının bağlanmış ve makineye verilmek üzere bulunmuş olmasından dolayı neşre edemedim. Bundan başka bir sebep olmadığını göstermek için geçen sayıya girmeyen parçaları bu sayıda aynen neşre ediyorum.» - 24 Temmuz 1935 -

24) Peyami Safa, daha fazla para kazanmak için yazdığı eserlere Server Bedi adını koyardı. Server Bedi'nin en çok tutulan tipi Cingöz Recai idi. Peyami Safa ve Server Bedi'nin eserlerinin toplamı 140'ı bulur.

25) 1931'de Moskova'ya giden edebiyatçılar heyetine Fâlih Rıfki ve Yakup Kadri'lerin yanısıra Peyami'nin davet edilmemiş ve götürülmemiş olmasını Peyami, Nâzım'ın kendisini desteklememiş olmasına veriyordu ve bu nedenle de Nâzım'a kızmaya başlamıştı.

26) Peyami'nin «yaver» dediği, o zamanın güçlü ve en gözde röportaj ve polemik yazarı Naci Sadullah (Danış)'tı. Peyami'ye göre, Nâci Sadullah, Nâzım Hikmet'in sık sık düşüp kalktığı bir gazetecidir. O günün şartlarına göre Nâci Sadullah, gerçekten arkadaşı olan Nâzım'dan bu yayınlar hakkındaki görüşünü öğrenmek ve yaymakla gazete-

cilik görevini yapmış oluyordu. Peyami, bunu bile hazmedememişti ve röportajı Nâzım aleyhine kullanmaya kalkıştı.

27) İşçiler, 1924'ten beri kendilerine «amele» denmesini istemezler ve bunu hakaret sayarlar. Amele deyiminde Osmanlı düşüncesinin emekçileri hor gören anlayışını bulurlar. Bu bakımdan Peyami, Nâzım'ı yermek isterken emekçileri de hor görecektir kadar kendini kaybetmişti.

28) Peyami Safa, Hafta, 22 Temmuz 1935

29) Peyami Safa, 29 Temmuz 1935

30) Şeytanla Konuşmalar - Hilmi Ziya Ülken, 1942

31) İnkılâpçı Gençlik, 29 Ağustos 1942

32) İnkılâpçı Gençlik, 15 Ağustos 1942

33) Yeni Adam, 22 Nisan 1937

34) Hüsamettin Bozok, Uyanış, Ocak 1940

35) Varlık, 1 Ekim 1935

36) İnkılâpçı Gençlik, 29 Ekim 1942

37) Yücel, Sayı 85 - 1942

38) Varlık, 1 Şubat 1947

39) Fûruzan Hüsrev Tökin, Doğu, Mayıs 1945

40) Oktay Akbal, Vakit, 11 Eylül 1945

41) Yeni Sabah, 2 Temmuz 1949

42) Celâlettin Ezine, Hamle, 1 Ağustos 1940

43) Fâhîr Onger, Yurd, Mayıs 1945

44) M. Behçet Yazar, Genç şairlerimiz ve eserleri 1936

45) Resimli Ay, Haziran 1930

46) Peyami Safa, Hafta, 5 Ağustos 1935

47) Gece Gelen Telgraf'ın birinci baskısında (1932)

Gömlek, Pantolon, Kasket ve Fötre Dair başlıklı şiir yer alır. 5 Şubat 1931'de yazılan bu şiir İzlem Yayınevinin Sanat Dizisinin 30 Numaralısında üç kitap bir arada yayımlandığı vakit bu şiire nedense yer verilmedi. Bu yer verilme-yiş ayrıca da belirtildi.

48) Nâzım Hikmet'in «Hâfız Kapital olmak istiyorum» demesi Kapitali çok iyi anlamak, çok iyi öğrenmek anlamına geliyordu. Ama Peyami, yermek için yermek yolunda olduğundan bu satırdan Nâzım aleyhine yararlanmak istedi. Ama bir süre sonra Peyami Safa «toyluk devrimiz» başlıklı bir makalesinde (7 Nisan 1948) şöyle diyordu : «Marksçılık bizde Nâzım Hikmet'in şiiriyle başlamış, onun

kadar romantik bir zümrenin hayalleriyle yaşamaktadır. Kapital'in tam ve doğru bir tercümesi bile olmayan bir memlekette, onun hafızı olmak istediğini söyleyen bir şairin hülyaları, ilmi olmak iddiasında bulunan bir sosyalizme vekâlet ettikçe, Türkiye'de Marks'ın bir inkılâp için şart koştuğu ciddi bir proletarya şuurundan ve olgunluğundan söz açılmaz : gülünç olur.»

49) Troçki, Sovyet devriminden sonra Lenin'le anlaşamayarak ve devrimle ilgili düşüncelerini kabul ettiremeyecek Stalin zamanında Rusya'dan ayrıldı. Bir süre İstanbul'da, Ada'da yaşadı. sonra Meksika'da bir anarşist tarafından çekiçle başına vurularak öldürüldü.

50) Varlık, Ağustos 1944

51) Yaşar Nabi Nayır, Varlık, Ağustos 1946

52) Yeni İstanbul, 29 Ekim 1950

53) İsmail Habib Sevük, Tasvir, 10 Mart 1947

54) Cahit Sıtkı Tarancı, Yücel, Ağustos 1941

55) Orhan Burian, Yücel, Haziran 1944

56) İnkılâpçı Gençlik, 8 İkinciteşrin 1941

57) Adı geçen eser

58) Rifat Ilgaz, İnkılâpçı Gençlik, 29 Ekim 1942

59) Hafta, 20 Şubat 1935

60) İsmail Habib (Sevük), Tasvir, 20 Nisan 1945

61) Nihat Sami Banarlı, Yedi Gün, 5 Mayıs 1946

62) Son Posta, 11 Mart 1949

63) Vâlâ Nurettin, Bu Dünyadan Nâzım Geçti, S. 285 ve devamı.

64) Şevket Süreyya (Aydemir), Kadro, Nisan 1932, S. 31 ve devamı.

65) Resimli Ay, Temmuz 1930

66) İlya Erenburg'un hatıraları, Hasan Âli Ediz çevirisi, 1968

67) Peyami Safa, Hafta, 12 Ağustos 1935

68) Peyami Safa, Hafta, 19 Ağustos 1935

69) Ayda Bir, 1 Eylül 1935

70) Hafta, 23 Eylül 1935. Peyami'nin burada kısaca sözünü ettiği ve Nâzım Hikmet'i doğrulayan olaylar hakkında aynı derginin 75. sayısında ayrıca şu yermeler yer almıştı :

«Nâzım Hikmet'in fikir taraflarında apışınca söyleyecek bir şey bulamayarak işi destan yazmağa döktüğünü ve hakkımda bir manzume çırpıştırarak dükkân dükkân dolaşıp okuduğunu evvelce bildirmiştim. Bu manzumesini bir mecmuada gördüm. Alık oğlan, benim sayısız kusurlarım dururken iftihar ettiğim tek tük birkaç faziletimi hicvetmeğe yeltenmiş. Meselâ ben lisede fakir bir çocuktum, kitap ve peynir ekmekle bazan aşureden ibaret öğle yemeği paramı çıkarmak için Keteon matbaasında şarkı istinsah ederdim. Nâzım, bilhassa kendisinin tezi ile en mağdur ve en masum hareketim olan bu anekdotu aleyhinde vesika diye kullanmış. Halbuki ben bu hikâyeyi dostlarıma her zaman seve seve anlattığım gibi, ondan evvel kendi eserlerimde yazmış bulunuyorum. Keza küçükken bende sahneye çıkmak hevesi vardı. Bir gün figüran olarak La Dam O Kamelya piyesinde sahneye çıkarken başımda fes bulunduğunu unutmuşum. Bunu da dostlarıma güle güle anlatırdım ve yine Nâzım'dan çok önce bir kitabımda yazdım. Bu alık oğlan beni sürgünde ve genç yaşında ölen Safa'nın yetimi ve Namık Kemal'in muakibi olmakla ithama kalkmış. Bahsettiği isimler Türk inkılâp tarihinin şerefleridir. Boer harbini tebrike gidenler, yalnız İsmail Safa değil, Nâzım'ın bayıldığı ve lehine yazı yazdığı Tevfik Fikret de dahil olduğu halde, zamanın bir çok inkılâpçı münevverleridir. Ve siyasi sebebi büsbütün başkadır.»

Peyami Safa bunları yazarak, Nâzım Hikmet'in ileri sürdüğü tenkitlerin doğruluğunu ve olayların gerçekliğini kabul ettiği halde yazısını şöyle bitirdi :

«İşî fikir ve iddia tarafından kaçırıp vesikasız imalarla dolu âdi bir soytarılığa götüren bu zıpıra, artık Server Bedi'in kahramanı şak şak vuracaktır.» Bu üslûp, Nâzım'ın karşısında Peyami'nin düştüğü çukurun derinliğini göstermeye yetiyordu.

- 71) Hafta, 23 Eylül 1933
- 72) Peyami Safa, Tan, 10 Eylül 1935
- 73) Peyami Safa, Tan, 11 Eylül 1935
- 74) Orhan Selim, Tan, 11 Eylül 1935
- 75) Orhan Selim, Tan, 12 Eylül 1935
- 76) Orhan Selim, Tan, 18 Eylül 1935.

3. BÖLÜM NOTLARI :

- 6) Behçet Bağdathoğlu, Dikmen, Sayı 27 - 28
- 2) Peyami Safa, Hafta, 2 Aralık 1935 (Namık Kemal'in Mezarı)
- 3) İsmail Habib Sevil, Cumhuriyet, 8 Aralık 1950
- 4) 1936 Modeli Gençler ve Zavallı Peyami Safa, 1936 Mayıs sonu
- 5) Gavsî Halit Ozansoy, Uyanış, 1 Ekim 1936
- 6) Kedi Peçesi, Uyanış, 9 Temmuz 1936
- 7) Özben, Varlık, Ağustos 1936
- 8) Peyami Safa, Hafta, 11 Kasım 1935 (Namık Kemal ve Gençlik)
- 9) A. Cevat, İt Ürür, Kervan Yürür (Orhan Selim'in fıkraları) kitabının önsözünden - 1936
- 10) Bu parça, Kerim Sadi ile bir mülakatı yayınlayan Baştan Dergisinin 24 Ağustos 1948 günlü sayısında eksik olarak yer almıştır.
- 11) Millî bir edebiyat yaratabilir miyiz? 1938 (Nusret Safa)
- 12) Bugün de diyorlar ki (Hikmet Feridun) 1932
- 13) Rıza Çavdarlı, Gafiller Koleksiyonu No. 2, Peyami Safa, 1943
- 14) Adnan Cemgil, Görüşler, 1 Aralık 1945 (Faşizm misyonerleri No. 1 : Peyami Safa)
- 15) Yücel, Kasım 1937
- 16) Peyami Safa, Tasvirî Efkar, 7 Ocak 1944
- 17) Peyami Safa, Vakit, 24 Nisan 1946
- 18) Peyami Safa, Ulus, 10 Kasım 1946 (Anladınız mı evlâtlarım?)
- 19) Tan gazetesi'nin Ağustos 1945 tarihine ait sayılarında 1. ve 3. sayfalarda çıkan makalelere bakınız.

İçindekiler

Önsöz	5
I — Saman ekmeği yiyen nesil ve Nâzım Hikmet	9
— Ahmet Hâşim, Nâzım'ın gelişini selâmlıyor	11
— Yakup Kadri gençliğe karşı	11
— Saman ekmeği yiyen nesil tartışması	12
— Büyük harpte tereyağlı ekmeğe yiyenler	14
— Yakup Kadri'nin açıklaması	15
— Bir anda Nâzım Hikmet'e düşman kesilenler	16
— Abdülhak Hâmid dahi midir?	17
— Şekspir ve Hâmid	18
— Rütbe devrinden kalma bir değerlendirme	19
— Hâmid'in Nâzım'a ziyafeti	20
— Yeni ve orijinal bir âhenk : Nâzım Hikmet	20
— Alay köşkü yârani ve Şekspir	21
— Mehmet Emin ve Millîlik	24
— Mehmet Emin'in dili bir irticadır	25
— Mehmet Emin ve istibdat devri	26
— Adalet Bakanı'nın hitabesi	27
— Yusuf Ziya sahnede	27
— Yakup Kadri'nin makale - demeci	28
— İpten kazıktan kurtulanlar	29
— Edebî tartışmanın edepsizcesi	30
— Hamdullah Sui ön plânda	31

— Takdis edilen kelepçe ve yağlı ip	32
— Kâğıda konup gezdirilen ciğer	32
— Edebiyattan devlet politikasına	33
— Bir iftiranın gerçek yönü	34
— Üniversite gençliği adına tahrikler	35
— Millî putları kırmak isteyenleri tel'in	35
— Güzel Sanatlar Birliği'nde	37
— Gençler arasında tartışma	38
— Birbirini izleyen «gençliğe hitap»lar	39
— «Hürriyet»in yeni tarifi	40
— Mahkemeye verilen şiir	41
— Nâzım'ın plâğa alınan şiirleri	41
— Nâzım'ın ilk şiir cevabı	42
— Kartal Dergisi'nde	44
— İki nesli ayıran anket	45
— Bağdadî Şaklaban'a cevap	45
— Bir komik âdem'e (Hamdullah Suphi'ye) hicviye	51
— Ratıp Tahir'in görüşü	54
— Mayakovski' ve Nâzım Hikmet	55
— Yakup Kadri Edebiyat Mahkemesi'nde	57
— Yakup Kadri'nin edebî suçları	58
— Yakup Kadri'nin çelişmeleri	59
— Dâva halledilmiştir	60
— Yakup Kadri'nin Nâzım'a övgüleri	61
— Nâzım'ın şiiri : esen bir orkestra	62
— Nâzım Hikmet Edebiyata demokrasiyi getir- di	63
— Nâzım'ın sanat telâkkisi	64
— İki türlü şair tipi	65
— İşçi kitleleri ve Yakup Kadri	66
— Şoförlerin grevi	67
II — Nâzım Hikmet - Peyami Safa tartışması	69
— Nâzım Hikmet fıkracı	70
— İma harbinden açık savaşa	71
— Peyami'nin Ahmet Hâşim'e yergisi	72
— Peyami Safa ve jurnalcılık	74
— Nâzım Hikmet'in kabiliyetleri	74
— Peyami'nin övdüğü kitap : Jokond ile Si-Ya-U	75

— Müsamereelerde alkışlanan şair	77
— Nâzım'ın taklid edilen hususiyetleri	78
— «Nâzım su katılmamış burjuva»	79
— Halk şiirinin tefekkür tarzı	80
— «Edebiyatımızda bir imanın sesi»	80
— «Yalnız onu beğeniyorum»	81
— Nâzım, Peyami'ye cevap veriyor	82
— Peyami'nin sosyal hüviyeti	83
— Peyami Safa'daki tezat	84
— Peyami'nin çaldığı teşhis	86
— Provokasyonların çeşidi	87
— Bâbüâlî Lavrensi	88
— Peyami'yi idare eden : Şahsî menfaat	89
— Hatır için marksist olmak	90
— Nâzım'ın dostlarına tavsiyesi	91
— Peyami cevap veriyor	92
— Nâzım Hikmet'in kasketi	93
— Peyami ile çatışan yazarlar	95
— Gelmiş geçmiş şairlerin en büyüğü	96
— Nâzım sanatta bireyci mi?	97
— Dr. H. Kıvılcım'a göre Nâzım Hikmet	98
— Şairlerle tartışmayın	99
— Nâzım'ın giyimi kuşamı	100
— Marksizm bir sistemdir	102
— Serbest veznin şiirimize açtığı imkân	103
— Halkın ruhuna geçme yolu	104
— Fethi Tevetoğlu'nun görüşü	105
— Şiirin düz yazıya çevrilmesi	106
— 10'uncu Nâzım olmak isteyen gençler	107
— Rus fütürizmi	109
— Zıpır idealistler	110
— Nâzım'ın Peyami'ye hicviyesi	111
— Peyami'nin son hüneri	117
— Cingöz Recai sahnede	117
— Faşizme pahalya satılma	122
— Her mesleğin şarlatanları	123
— Nâzım kalabalıktan korkmaz	124
— İstihzanın çeşitleri	125
— İnsanın dostu da olur düşmanı da	126
— Orhan Selim'in kimliği	128

III — Namık Kemal Meselesi :	131
— İhtifallerin perde arkası	132
— Cevat Abbas ve Namık Kemal	134
— Millî Türk Talebe Birliği'nde	135
— 1935'deki ihtifal	136
— Ankara'nın kuşkusu	137
— Atsız'ın müdahalesi	137
— «Millî Türk» terkininin saçmalığı	138
— Ali Ekrem'in bir mektubu	139
— Kemal Tahir'in broşürü	139
— Basri Gökül'ün Nârası	141
— Peyami'nin bitmeyen kını	142
— A. Cevat iddiaları cevaplandırdı	143
— «İnkulâbı kanımızda erittik»	143
— Nâzım'a niçin hücum ediyorlar	144
— Namık Kemal ve Nâzım Hikmet	146
— Nâzım Hikmet'in «millî»liği	146
— Peyami Safa'nın yenilgisi	148
— Peyami'nin 180 derece dönüşü	149
— Yahya Kemal'in durumu	150
— Yahya Kemal ve Millet Meclisi	151
— Peyami kendini avutuyor	152
IV — Bölümlerle ilgili notlar :	157

Nâzım

- Büyük harpte tereyağlı ekme yiyenler
- Ahmet Hâşim, Nâzım'ın gelişini selâmlıyor
- Mehmet Emin'in dili bir irticadır
- Bir anda Nâzım Hikmet'e düşman kesilenler
- Nâzım Hikmet, millî putları kırıyor
- Abdülhâk Hamid'in Nâzım'a ziyafeti
- Takdis edilen kelepçe ve yağlı ip
- Yakup Kadri Edebiyat Mahkemesi'nde
- Bir komik âdeme (Hamdullah Suphi'ye) hicviye
- Peyami Safa ve jurnalcılık
- Dr. Hikmet Kıvılcım'a göre Nâzım Hikmet
- Orhan Selim'in kimliği
- Cingöz Recai sahnede
- Namık Kemal ve Nâzım Hikmet
- Yahya Kemal'in durumu
- Nâzım Hikmet'in "millî"liği